

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Jul på Falster

– i by og på land

Jul på Falsters "Blå Bog"

Cristopher Krabbe (1833-1913), politiker, født på gården Holgershåb på Nordfalster. Han fik juridisk uddannelse og beklædte flere stillinger, bl.a. som herredsfoged, og drev ved siden af journalistisk virksomhed. Som folketingsmand 1864-84 og 1895-1910 sluttede han sig i begyndelsen til Det Nationale Venstre, svingede derefter lidt mellem de forskellige Venstre-grupper for i 1905 at ende i det nydannede Radikale Venstre. Han var en stor saglig arbejdskraft, men hans noget aristokratiske selvbevidsthed og mangel på diplomatisk sans bragte ham bl.a. under forsvarsdebatten i

1883 til kraftige sammenstød med Viggo Hørup, og i protest nedlagde han sit hverv som formand for tinget. Han blev også stærkt kritiseret, fordi han ikke ville tage afstand fra de angreb, hans datter Margrethe Wildenradt-Krabbe gennem sit blad "Det gamle Dannevirke" rettede mod H. P. Hansen og andre sønderjyske førere. Ved folketingsvalget i 1901 skete det udsædvanlige, at Krabbe blev indvalgt med et flertal af nejstemmer imod sig, fordi han ikke havde nogen modkandidat. I Zahles første ministerium 1909-10 kom han til at beklæde forsvarsministerposten, men da han efter sin afgang modtog udnævnelsen til kammerherre, rejste der sig inden for partiet en sådan kritik af hans person, at han trak sig endeligt ud af Folketinget.

Peter Holm (1848-1898), politiker, født i Idestrup på Falster. Som skræddersvend var han med til at organisere sine kolleger, først i København og senere over hele landet. Efter at have bestyret Skræddernes Produktionsforening etablerede han sig som selvstændig, men da partilederen Louis Pio var blevet bestukket til at udvandre, var det Holm, der sammen med C.C. Andersen og Chr. Hørdum skulle genrejse arbejderbevægelsen. 1884 blev han efter en bevæget valgkamp medlem af Folketinget, hvor han 1887-90 sad som eneste socialdemokrat. 1897 blev han medlem af Borgerrepræsentationen og året efter dens viceformand. Den veltalende politikers jævnt voksende indflydelse kom imidlertid til et brat fald, da han blev sigtet for i spekulationsøjemed at have misbrugt sin viden om nogle påtænkte kommunale grundkøb. I desperation flygtede han til Hamburg, men blev anholdt og ført tilbage til København, hvor han syg og nedbrudt døde i fængsel.

Jørgen Bukdahl, forfatter og foredragsholder, født 1896 i Sundby på Falster. Han påbegyndte efter sin studentereksamen 1916 et videregående studium i kunst og kunsthistorie, men nåede aldrig at få taget nogen afsluttende embedseksamen, fordi han ustandselig brændte for at bringe sine tanker og ideer frem i skrift og tale. I 1921 debuterede han med den gamle Bys Drøm, hvori lyrik og ideologi smeltede sammen, som tilfældet ofte har været i hans senere bøger. Han er kendt som en fantasirig skribent med stor fortælleevne, og han har holdt utallige foredrag rundt om i landet. I sit

kritiske forfatterskab og vurderingen af åndslevet er han præget af de nationale og folkelige indtryk, han modtog i sin opvækst. Til hans mest kendte bøger hører Norsk national Kunst (1924), Det skjulte Norge (1926), Dansk national Kunst (1926) og Det moderne Danmark (1931).

Kilde: Fra gamle arkiver.

Rouens pris

Melodi: Jeg er havren.....

Jæ' æ' rouen, jæ' har rou på tåp,
tåppen de' æ' dejn der vei'jer åp.
rouen stekker dyvt i Lålans muel,
å dejn ka'les da det vi'e gul.

Jæ' ble' såt men skyer kom å jek,
i april te' Fergusons mosek.
Såmaskinen la' de løse kourn,
sienhæ' jo' tromlen åver jurn.

Da jæ' ble' halå'n tåmme høy,
åver margen Ferguson'en fløj,
mæ' in ra'eren ser etter sej,
så kom kou'nerne å loue møj.

Somren jek å høsten kom mæ' rain,
kournet ble' jort tørt å kom a'vej.
Å fabrekken satte dampen på,
nå sku' det gå stert må I fåstå.

En kombejner kom å tou mej åp,
jæ' bli' skelt fra bu'e jur å tåp,
å ble' kørt i lastbil til fabrek,
vo' jæ' mæ' en ho'er behan'lin fek.

Jæ' som før va' safti å så blø,
jæ' ble' plusli' ho'er å tør å sø.
Snart ska' jæ' på rafinaeri,
va' er kaffe u'en sukker i.

Jæ' æ' rouen, jæ' va' peen å grøj,
alle låmæin sa' å jæ' va' kønj,
kom å se mej når jæ' stor å grouer,
jo, jæ' pønter peent på Lålans ju'r.

Kilde: A. Nonym

ANNONCØRER

Arnold Busck • A/S C. Aarslew-Jensen • atelier Andersen aps • Autoforum Nykøbing F. A/S • Bager Jørn • Bjørnebageren/Café & Conditori • Bondo • Cargo Syd A/S • City bageren • Deloitte & Touche • Design Skolen • Edania A/S • Ejegod Bageri • Elkøb • Emil Hansen & Søn • Frigast & Co. A/S • Føtex • Gunslevholm Idrætsfelterskole • Hasselø Rideudstyr • H&K Petersen Entreprenører A/S • HK • HydroTexaco • Industri & Håndværkerskolen • Kristelig Fagforening • Kvikly • Lollands Bank • Love Apoteket • Marius Mortensens Eftf. ApS • Marker Madsen g/s • Merkur-Centret • MetalDecor • MultiCenter Syd • Nykøbing F. Havn • Næsgaard Agerbrugsskole • OK Olie • Papirlageret A/S • Pensionist-Højskolen Marielyst • Profa Farver • Riises Renseri • RSM Christiansen & Engelbrechtsen • Rygaard Tæpper & Gardiner • Sanitetsgården • Scala • SID • Silvan • Social- og Sundhedsskolen • Statoil • Stubbekøbing Bageri • Sygeplejerskolen i Storsøroms Amt • Taskehuset • Tøjeksperten TH Rasmussen • Th.Østergaards Eftf. A/S • Vejledningshuset • Aalborgs Bageri.

Verdensberømt på Falster

Ja-ja, det er skam ikke helt forkert, at den gode "Jul på Falster", der nu udkommer for syvende gang, kendes vidt og bredt! Dette lille mesterværk er blevet populært, vel nok fordi det bevæger sig så langt omkring; tager "det hele med", lige fra skoler, gårde, slotte og godser samt ganske almindelige interessante huse og de mennesker, der relaterer sig dertil. Ikke mindst er der interesse for vore smukke kirker.

Der spørges efter bogen langt uden for Falster, i hele landet, ja, også i udlandet! Bogen findes rundt om i lokalarkiver, er indlæst på bånd for blinde og kan lånes på biblioteker landet over. – Det er ikke blot historisk - også romantisk og særdeles hyggeligt at fordybe sig i, her op mod jul!

Tandlæge og tegner Poul Wang har beskrevet Falsters nordøstlige hjørne med færgekønnen Marie Grubbe, det enestående Pomlebakke Traktørsted og hele den smukke østfalsterske kyststrækning. Bende Øgendahl, går tilbage til 1930, hvor hun levende fortæller om de gamle forretninger i Stubbekøbing, ikke mindst ved juletid, hvor kalenderen fra boghandelen blev anvendt som – måske – landets første julekalender. Løveapoteket i Nykøbing, der er over 400 år, bliver interessant beskrevet af apoteker Leif Clausen. En spændende historie, som egentlig startede på Nykøbing Slot. Redaktør Palle Mørch beretter om "100 år med levende billeder i Nykøbing F" – om de gode biografer, byen har haft, lige op til i dag, hvor vi har det nye flotte "Scala" på Strandboulevarden. I en anden artikel beretter han om hver generations højdepunkter på godt og ondt, krigen og mindesmærkerne. Tidligere snedkermester Kurt Wilchen-Pedersen fortæller om sine gode jagt- og lystfiskeroplevelser, lige fra han var dreng. Om julen og dens forberedelser beretter Hedvig Hildebrand levende om hvordan man på landet begyndte allerede i maj med at lægge høns på ande- eller gåseæg, om ølbrygning, rengøring og meget andet. N.P. Nielsen har i en historisk artikel beskrevet godset Westensborgs betydning i hen-

hold til Nykøbing Slot. Der redegøres for hvordan navnet "Westensborg" opstod og om en meget dramatisk oplevelse hos familien Thorsen. Der er en beretning om et uhyggeligt rovmord i Resle skov sidst i fyrene. Fra Gedser fortæller Jørgen Bisbjerg levende om færgetrafikken over Østersøen, helt tilbage fra 1871 med hjuldampere. Om de mange færger gennem tiderne og om at sige farvel til "gamle Danmark", da den blev slæbt ud af Gedser havn. Svend O. Pedersen kommer med en utrolig flot historisk gennemgang af Horreby Lyng, lige fra tørvegravning gennem mange år til den fredskov, den i dag er blevet til med interessante planter og dyr. Fra Bøtø fortæller Hans Hansen om et strengt og arbejdsomt liv på forældrenes gård. Et nøjsomt, slidsomt og ærligt liv. Alice Nørgaard beretter i en lang og meget detaljeret artikel om barndomshjemmet med forældre, søskende og mor- og farforældre på godt og ondt. Livet i Østergade, Nykøbing, beskrives af Hans Ulrik Larsen, hvis far var glarmester Aage Larsen. Alle de mange forretninger i gaden bliver omtalt; skuespillerne ved sommerteatret og de kendte malere, der kom i butikken. Grønlund Antonsen fra Nr. Alslev har i 1990 til lærer Erik Bøgelund meget ærligt og rørende fortalt om sit lange stræbsomme liv. Han var født i 1902. Jørgen Brøndegaard bevæger sig fra 1874, hvor "Mejerigaarden" i Fiskebæk blev solgt fra Gedsergaard. Det er en spændende udvikling, typisk for mange gårde. "Jul på Falster" bevæger sig i og omkring Idestrup, der sandelig har været en driftig forretningsby for 75 til 100 år siden. Alt i alt en rigtig flot og spændende bog.

Birte Højgaard

Bestyrelsesmedlem i Knud Højgaards Fond

Jul på Falster

– i by og på land

7. årgang · 2001

Forsidebillede:
Idestrup kirke
FOTO: HANS LUND

Udgivet af:
© DS Publishing
Skovalleen 30 B
4800 Nykøbing F.
Telf. 54 85 74 22
Fax. 54 85 37 92
www.designsats.dk

Redaktion:
Flemming M. Olsen
Hans Lund
Klaus Pajor

Grafisk produktion:
design sats aps

Tryk:
Nysted Bogtrykkeri A/S

Pris:
kr. 60,-
euro 8,25

ISSN 1396-4550

Redaktionen siger tak til
Museet Falsters Minder,
Centralbiblioteket og Lokal-
arkiverne for venligst udlån
af billeder, kildemateriale
og stor hjælpsomhed.

Jul på Falster
– i by og på land
side 2

Portræt af civilingeniør Knud Højgaard.....	3
<i>Birte Højgaard</i>	
Løve Apoteket.....	9
<i>Leif Clausen</i>	
Færgefart over Østersøen	12
<i>Jørgen Bisbjerg</i>	
Grønlund Antonsens Erindringer	17
<i>Erik Bøgelund</i>	
Mit barndomshjem	23
<i>Alice Sørensen</i>	
Da Falster blev styret fra Westensborg	33
<i>N.P. Nielsen</i>	
Vidste du det!	37
<i>Palle Mørch</i>	
Jagt- og fiskerioplevelser	40
<i>Kurt Wilchen-Pedersen</i>	
Snapsen, Gilbert og Erik.....	44
<i>Jørn Henriksen</i>	
Livet i Østergade, Nykøbing F. 1943-60.....	47
<i>Hans Ulrik Larsen</i>	
Mejerigaarden i Fiskebæk	49
<i>Jørgen Brøndegaard</i>	
Jul i "gamle dage" i mit barndomshjem.....	52
<i>Hedvig Hildebrand</i>	
Danmarks ældste julekalender	55
<i>Bende Fold Øgendahl</i>	
Rovmordet i Resle skov	58
<i>Redaktionen</i>	
Horreby Lyng	62
<i>Svend O. Pedersen</i>	
Med skitseblokken til Grønsund, Hesnæs og Pomle Nakke	65
<i>Poul Wang</i>	
Gamle dage på Bøto	69
<i>Hans Hansen</i>	
Minder fra Idestrup	72
For børn	74
100 år "med levende billeder" i Nykøbing F.....	75
<i>Palle Mørch</i>	
Egnsretter	80

Idestrup kirke

Idestrup kirke er opført omkring år 1200 og hører dermed til vores romanske kirker. Den er bygget af kampesten og kalket hvid. I østgavlen er der et trekøbt, rundbuet vindue, som nu er blændet og et hammerkors. Tårnet er senere bygget til kirken, i gotisk stil. Den oprindelige syddør er muret til og norddøren er udvidet, – måske er det sket i forbindelse med opførelsen af våbenhuset, som er en senere tilføjelse, næsten totalt ombygget i 1876.

Indvendig er kirken meget enkel. Loftet er fladt, et kassette loft. Altertavle og prædikestol er fra ca. 1600, skåret på samme værksted i højrenæssancestil. Kirkens fornemste stykke inventar er det gotiske kors fra ca. 1350. Døbefonten er ny, fra 1946, givet til kirken fra sognet som et minde om befrielsen.

Portræt af civilingeniør Knud Højgaard

At møde en personlighed som civilingeniør Knud Højgaard, var en stærk oplevelse; ja, man skulle "holde ørerne stive", hver gang man mødte ham! Denne udfordring fik jeg første gang i vinteren 1961, hvor jeg havde truffet min kommende mand, Erik Højgaard, Orupgaard.

Knud Højgaard kunne f.eks. spørge: Hvad bestiller De – og hvad får De for det?", imens han fastholdt mit blik. Dengang var man mere vant til at blive stillet overfor den slags spørgsmål, især fra ældre mennesker, hvorimod det i dag vel nærmest er en fornærmelse at spørge sådan. Men jeg ved også, at det var af ærlig interesse; for Knud Højgaard ville have, – som det vel er generelt for store personligheder – indsigt i alt, hvad der foregik omkring ham. Han var en person, der forlangte meget af andre, – men mest af sig selv!

Nørre Ørslev Højskole

Indledningsvis skal det nævnes, at når vi her på Falster har interesse i Knud Højgaards liv og levned skyldes det, udover hans betydning i al almindelighed også, at han opholdt sig her i to perioder. Den første tilknytning fik han, da hans fader Niels Knudsen Højgaard (1841-1925), blev den første forstander på Nørre Ørslev Højskole, senere Ungdomsskole, og da han senere bl.a. erhvervede Orupgaard.

Knud Højgaard blev født på Fyn, hvor faderen var lærer på Ryslinge Højskole. Hans mor, Johanne Ovesen Byskov, døde i barselseng. Senere flyttede faderen til Falster sam-

men med sin anden kone, Mathilde Storm, hvor de som sagt blev det første forstanderpar. Skolen lå ikke der hvor den nu er placeret, men på Sdr. Kirkebyvej 2 i Nørre Ørslev.

I "Jul på Falster" 2000, har den forhenværende forstander gennem 30 år,

den nu desværre afdøde Knud Holm Pedersen, i en interessant artikel om højskoler generelt, men specielt om vor

Nørre Ørslev Ungdomsskole, belyst skolens oprindelse. Her fremgår det bl.a. at Niels Højgaard var særdeles godt hjulpet igang af Hanne og Niels Gaard, "Luenhøj" i Nørre Ørslev, idet de købte huset, hvor den første skole startede.

Man havde i forvejen på egnen en kreds af ivrige læseklubmedlemmer, – altså var "jorden gødet".

Niels Højgaard ydede en stor indsats for at få en højskole i gang, og dette lykkedes således med indvielsen den 3. november 1878, hvor man for første

gang sang:

*"Hvad solskin er for den sorten muld
er sand oplysning for muldets frænde.
Langt mere værd end det røde guld,
det er sin Gud og sig selv at kende."*

Som for de fleste højskoler dengang, var konceptet Grundtvig, som afløsning for Luthers lære.

Knud Højgaard glemte aldrig sine rødder. Han har således jævnligt ydet støtte til den gamle skole i Nørre Ørslev, ligesom han oprettede et legat for ubemidlede elever på Latinskolen i Nykøbing (den senere Katedralskole), især til elever som ønskede at læse videre til ingeniør. Knud Højgaard gik selv ud fra Latinskolen med studentereksamen som

Af
Birte Højgaard

**Knud
Højgaard
havde indsigt
i alt, hvad
der foregik
omkring ham**

Til venstre
Knud Højgaard som
soldat i 1903
umiddelbart inden
han rejste til USA.

**- og så glemte
han aldrig
sine rødder.**

I 1910 rejste bygningsingeniøren fra Chicago til Sct. Petersborg, hvor han blev ansat som leder af Christiani & Nielsens afdeling.

Knud Højgaard til hest på sin firsårsdag den 12. juni 1958. Erik Højgaard stående

klassisk sproglig student i 1897. Det skal bemærkes, at jeg har set en af hans karakterbøger *udgivet*, hvilket de fleste af os nok ville betakke os for. Men karaktererne var jo helt suveræne.

En kometagtig karriere

I 1898 tog han adgangseksamen fra Polyteknisk Lærestalt samt filosofikum, og blev allerede i 1903 cand.polyt. som bygningsingeniør. Efter at have aftjent sin værnepligt, rejste Knud Højgaard til USA, hvor han gennemgik en alsidig uddannelse hos rådgivende ingeniørfirmaer. I 1910 rejste han fra Chicago og blev ansat som leder af Christiani & Nielsens afdeling i Sct. Petersborg, hvor han udførte en række fremtrædende arbejder. Knud Højgaard ansatte på dette tidspunkt ingeniør Sven Schultz; men da Revolutionen kom, måtte de begge flygte, først til Finland og derfra til Danmark, efterladende forskellige værdier samt tilgodehavender. Der er iøvrigt en morsom historie midt i det dramatiske forløb. I firmaet Højgaard & Schultz har man endnu en rubelseddel, som stammer fra kassebeholdningen i et af de russiske firmas kontorer, og anekdoten fortæller, at det var Knud Højgaard selv, som havde ånds nærværelse nok til at stoppe kassebeholdningen i tasken inden de med Revolutionens kugler fløjtende om ørerne, flygtede ud af byen Sct. Petersborg. Den russiske revolution satte altså en stopper for virksomheden i Rusland. Men typisk nok, allerede få uger efter, i 1918, startede de to herrer firmaet Højgaard & Schultz, som

efter Svend Schultz' alt for tidlige død i 1932, blev ført videre af Knud Højgaard alene. Rækken af arbejder i såvel Danmark som udlandet var i disse år uendelig. De to måske største projekter var anlæggelsen af havnen i Gdynia, Polen og i Setubal, Portugal. Altid var Knud Højgaard involveret personligt, han talte jo mange sprog, foruden engelsk, tysk og fransk også russisk og portugisisk, hvorfor han havde let ved at være med i alle forhandlinger.

Knud Højgaard har drevet virksomhed i 15 lande, bl.a. oprettede han en stor cementfabrik i Portugal i 1930 samt en asfaltfabrik samme sted. Han startede også en lang række danske virksomheder så som Rørfabrikken i København i 1933, Korsør Glasværk i 1934, Betonvarefabrikken i Herlev i 1951 foruden en betonelementfabrik i Viby Sj. og en betonsvelfabrik i Fredericia, der muliggjorde Statsbanernes overgang til betonsveller.

På det organisatoriske var Knud Højgaard med mange steder, han sad således i utallige bestyrelser, og rækken var lang, men næsten altid relateret til han virke. Forbindelsen til Polen medførte, at han blev præsident for Dansk-Polsk Handelskammer, formand for Polsk Forening, Foreningen Norden, endvidere Det kgl. danske Geografiske Selskabs Råd. I Dansk Ingeniørforening ydede Knud Højgaard en betydelig indsats og var initiativtager til *Ingeniørhuset*, hvor der iøvrigt står en buste af ham. Han bekostede udsmykningen i den smukke Prometheussal, iøvrigt to gange, idet den første gik til, da Ingeniørhuset, sammen med Shellhuset, blev bombet under krigen. Arkitekten O. Gundelach-Pedersen, der stod for ombygningen af Orupgaard hovedbygning i 1939-40, opførte Ingeniørhuset og havde tegnet Prometheus, hvorefter kunstnerne Axel Salto og Ejnar Utzon-Frank stod for udsmykningen. Prometheus sidder også på facaden her på Orupgaards hovedbygning, i okseblods-stentøj. Reliefferne, der er udført på Den kgl. Porcelænsfabrik, er meget smukke. I Prometheusalen ser man også Venus, Prometheus med ilden og med Venus, den første kvinde.

Knud Højgaard blev æresmedlem af såvel Ingeniør- som Entreprenørforeningen, og satte iøvrigt sine spor i utroligt mange sammenhænge. I 1939 oprettede han, meget entusiastisk og for egen regning *Danmarks Akvarium* i Charlottenlund, som en gave til Danmarks befolkning.

Jul på Falster
- i by og på land
side 4

I 1944 oprettede han Knud Højgaards Legat, og i 1955 overdrog han størstedelen af sin formue til dette, da det blev omdannet til Knud Højgaards Fond, hvis målsætning var og stadig er at fremme erhvervsmæssige, kulturelle, videnskabelige, sociale og kunstneriske formål, "til bedste for Danmark og dets befolkning". Et af Fondens initiativer har været oprettelse af Dansk Bilharziose Laboratorium i nærheden af Danmarks Akvarium til bekæmpelse af tropesygdomme og dermed stor dødelighed i Den tredje Verden. Hans særlige mål med Fonden var legater til studerende i ind- og udland, idet han brændende interesserede sig for forbindelsen mellem læreanstalterne og erhvervslivet. Han oprettede endvidere Knud Højgaards Medarbejderlegat.

Politisk set var Knud Højgaard konservativ og kom under Danmarks besættelse i tvist med Regeringen, derfra Højgaardkredsen. Jeg skal hermed komme med en kortfattet forklaring på, hvorfor han, sammen med skibsreder A.P. Møller, ingeniørerne Kampmann og Saxild med flere bl.a. Prins Aksel, der holdt Kong Christian X underrettet, dannede denne kreds. I henvendelsen hed det bl.a.: "...at Rigsdagen ved særlige vigtige spørgsmål som hidtil skal have lejlighed til at gøre sin indflydelse gældende, er en selvfølge... Vi har det indtryk, at tyskerne er ved at tabe tålmodigheden over for et ministerium som det nu siddende. Bliver det tyskerne, der fremkalder denne ændring, må

det stå klart, at vor regeringsform vil blive en kopi af den tyske nationalistiske."

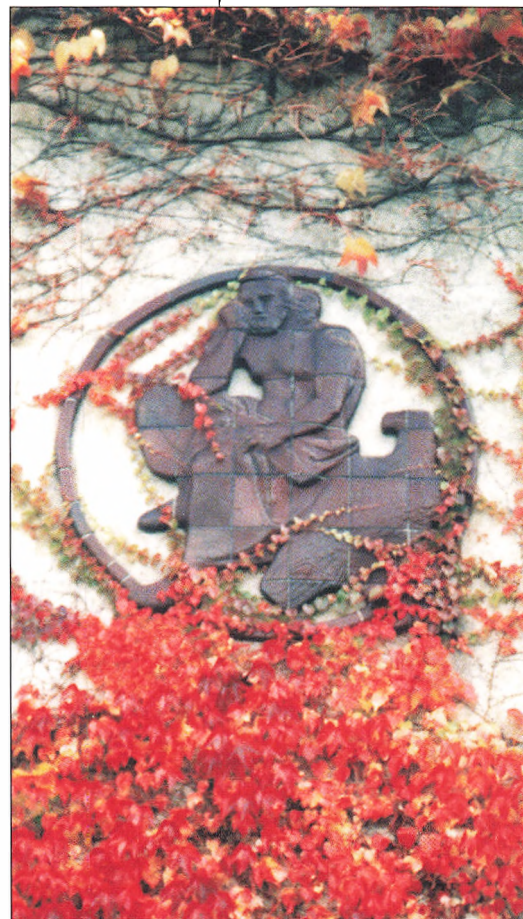
Partiernes reaktion på denne private henvendelse var særdeles skarp, og resultatet blev en bekræftelse af tillidsforholdet mellem dem og kongen. Herefter ophørte Højgaardskredsens virksomhed. Når jeg bringer denne korte forklaring (fra "Besættelsens Hvem Hvad Hvor" 1966) skyldes det, at det skal pointeres i hvor høj grad min svigerfar og andre fremtrædende forretningsfolk var interesseret i, at "Forretningen Danmark", altså erhvervslivet, måtte styrkes for fremtiden. Jeg kan også roligt sige at der ikke i hele kongeriget Danmark fandtes et menneske, der var mere nationalt bevidst end Knud Højgaard. Han elskede og respekterede i allerhøjeste grad sit land.

Orupgaard

I efteråret 1938 og med overtagelse den 1. april 1939, erhvervede Knud Højgaard gårdene Orupgaard og Brændte Ege, ligesom han købte Christianssæde og Pederstrup skovene på Lolland. Hans søn, min mand Erik Højgaard, blev hurtigt sat til at drive disse foretagender, da han var ivrigt interesseret i land- og skovbrug og ikke i entreprenørbranchen, som vist var faderens ambition!

På Orupgaard forbedrede Knud Højgaard arbejderboligerne, nedrev gamle og byggede nye huse. Den tidligere stald til herskabshest og -vogne, omdannede han til bolig for et overforvalterpar, kokkepiger og landvæsens elever, der, hvor Knud Højgaard, jun. med sin familie, har boet siden 1977. Hovedbygningen, som Edward Tesdorpf i 1862 lod bygge i gotisk stil af to tyske arkitekter, indskrænkede og forbedrede han, omdannede det gotiske særpræg til en mere nutidig engelsk herresædestil.

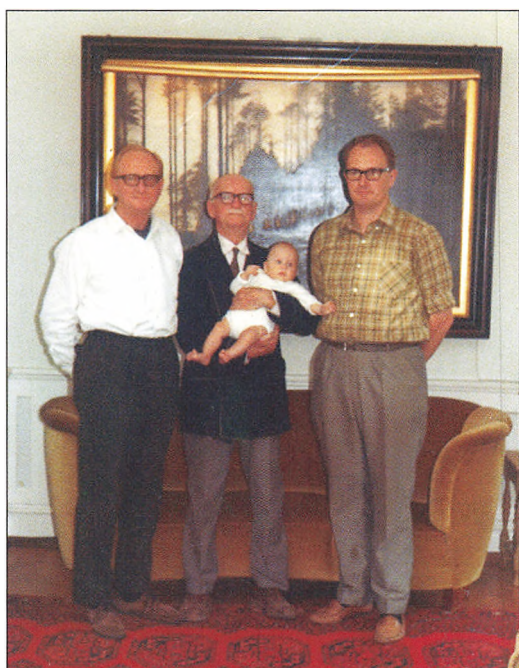
Set med vore øjne idag var såvel Edward Tesdorpf's hovedbygning fra 1862 som min svigerfars ombygning i 1940 overdimensio-

Kopi af Prometheus sidder i dag på hovedbygningen til Orupgaard

I 1939 opførte KH Danmarks Akvarium, som han forærede til det danske folk.

*Foto fra 1968:
Fire generationer,
Erik Højgaard, Knud Højgaard, sen. med Thomas på armen – og Knud Højgaard, jun.*

I 1950 indrettede Knud Højgaard i Sdr. Vedby en varmenstue for roearbejdernes børn, der ellers måtte med i marken, og ofte i det værste "plutte".

Det verdenskendte Højgaard & Schultz logo.

Hovedbygningen til Orupgaard, som Tesdorpf lod opføre i 1862, blev af Knud Højgaard ændret i 1940.

nerede. Men jeg tror, det ligger i, de har ment, at et jordtilliggende måtte have en passende hovedbygning. De var bestemt ikke pralende, men alt skulle gøres med manér. Selv var de hver for sig utroligt beskedne i den daglige livsførelse.

Som det var skik og brug i de hårde tider, da roerne blev tyndet ud og gravet op manuelt, indrettede Knud Højgaard i 1950 en såkaldt varmenstue for roearbejdernes børn, der ellers måtte med i marken, og ofte i det værste "plutte". Varmestuen, der lå i Sdr. Vedby, overgik dog snart til almindelig børnehaven, med en særlig hyggelig atmosfære.

Knud Højgaard beboede hovedbygningen i weekenderne indtil 1967. Også her arbejdede han altid ved sit skrivebord, enten i Højgaard & Schultz's regie eller han holdt øje med hvorledes min mand styrede sagerne her på gården. Ofte havde han nogle af sine forretningsforbindelser med herved.

Når Knud Højgaard ville slappe rigtigt af, var det mest ved at ride ud i terrænet på hesteryg. Han dyrkede yoga næsten til det sidste og levede i det hele taget uhyre beskedent. Han havde skønhedssans, såvel eksom interiørt; en egenskab som også min mand var i besiddelse af. Knud Højgaard var, som han selv udtrykte det, ked af at han ikke forstod musik. Dog insisterede han på, at sammenkomsterne såvel privat som i firmaet afsluttedes med "Den danske sang".

Et af Knud Højgaards valgsprog hed: "Fantasi, Flid og Foretagsomhed". Derfor tror jeg også at han ville være gået helt og holdent

ind for den sammenlægning, der skete den 21. marts 2001, hvor entreprenørfirmaet Højgaard & Schultz fusionerede med Monberg & Thorsen. To traditionsrige foretagender, der især på det forretningsmæssige, men også på det private plan, havde stor respekt for hinandens ekspertise. Det nye navn, MT Højgaard a/s er nu indarbejdet og et nyt bømærke (logo) er under udarbejdelse. Vi må huske på at danskerne nu er blevet europæere i højere grad end tidligere, hvorfor sammenlægninger kan være fremtidens løsning. Firmaet er i dag Danmarks største indenfor entreprenørbranchen.

Jeg tror at alle, der fik lejlighed til at lære Knud Højgaard at kende, vil bevare mindet om en ingeniør og forretningsmand, der var udstyret med meget sjældne og rige evner, som han forvaltede med stor pligtfølelse og selvdisciplin, og om et menneske med en ægte og varm interesse for sin families, kollegers og medarbejderes velfærd.

Knud Højgaard døde den 4. september 1968. Han var blevet tildelt både danske og udenlandske ordener bl.a. R. 1930, DM 1935, K2 1940, K1 1958.

I "Jul på Falster" 1999 fremgår det i en længere artikel om Orupgaard, at barnebarnet Knud Højgaard, født 1940, overtog Orupgaard, Brændte Ege samt skovene i 1977, efter sin far, Erik Højgaard. Imidlertid har nu Thomas, der er født i februar 1968, samme år som hans farfar døde, pr. december 1999, overtaget halvdelen af godset efter sin far, Knud Højgaard, jun.

Vi samler på Falster

1995
Klosterkirken blev oprindeligt bygget som et 4-fløjet franciskaner (gråbrødre) kloster i tiden op til år 1500. Hvornår klosteret har været en realitet, er uvist. Den nuværende kirke har sandsynligvis været klar til brug i 1482. I 1532 forlod munkene klosteret og samme år gav Frederik den første kirken til byen som sognekirke i stedet for "Vor Frue kirke" ved tørvet. Den mecklenburgske Altartavle fra 1627 er ligesom altartavlen fra ca. 1616 givet af enkedronning Sophie.

1996
Ønslev kirke der er fra 1200-tallet er en hvidkalket munkestensbygning bestående af senromansk kor og skib, gotisk tårn og våbenhus. I gotisk tid fik koret et krydshvælv. Skib og tårnrum har hjørtekløft og nordsidens tag er hængt med munketegl.
Enkel højrenæssance altartavle fra omkring 1620 med indsat maleri af Kristus med en kalk.

1997
Stadager kirke, som blev opført i 1200-tallet, ligger fri i landskabet. Det hænger sammen med, at landsbyen blev nedlagt efter krønten havde overtaget Stadagergård i 1576.
Ved krøngødsets salg i 1766 blev jorden købt af Hans Tersling og Peder Thstrup, som dannede herregården Vennerlund.
Stadager kirke indgik i handlen, og det er formentlig derfor den har fået den karakteristiske gule farve, som hende tegner gødssets mange spredte bygninger.

1998
Kippinge kirke med sin elegante spåntætte lanternespir er mest kendt for sin valfartshistorie.
Midt i 1300-tallet blev kirkens korhvælving udsmykket med store figurbilleder, der forestillede den trionende Kristus, Adam og Eva, bebudelsen m.m.
Den anseelige munkestensbygning var i 1400- og 1500-tallet en af Danmarks berømteste valfartskirker. Skt. Sørenes hellighilde, som lå vest for kirken, blev meget besøgt af konger og adel.
I dag besøges kirken mest for sin smukke inventar.

1999
Kørleby kirke er bygget ved en hellig hille i midten af 1200-tallet. Kirken der er hvidkalket er en senromansk munkestensbygning. På skibets vestre gavl er der opført en tagrytter med spåntækt spir.
Altartavlen er slægtet af Det Classenske Fideikommiss i 1832. Der en gotisk døbefont fra 1450 af gotlandsk halbræst med 16-kante kamme samt et sydtysk døbsfad fra omkring 1575.
Et nyt våbenhus blev indviet i 1863.

Et iøjnefaldende gravsted

På Idestrup gamle kirkegaard ligger der i det nordøstlige hjørne et meget iøjnefaldende gravsted. Det, der først tiltrækker sig opmærksomheden er de ca. 30 taksbuske, der er klippet, så de ligner flødebolle i kæmpeformat. Taksbuskene drager den besøgende nærmere, og man opdager så, at det store gravsted er sidste hvilested for en af sognets store mænd, Edward Tesdorpf fra Orupgaard og hans nærmeste familie. Gravmonumentet er højt og besøkt med vedbend. Allerøverst står der: "I Jesu navn skal al vor gerning ske". Dernæst er der på en hvid marmorplade et citat fra Johannesevangeliet kapitel 3. vers 16:

*Saa haver Gud elsket verden
at han haver givet sin søn
den enbaarne
at hver den som tror paa ham
ikke skal fortabes
men have et evigt liv.*

Citatet flankeres af en stor engel, som i højre hånd holder et sejrssymbol, en palmegren, højt løftet og i venstre hånd holder engelen en trompet.

Derunder følger så indskriften:

"Herunder hviler geheimeconferentsraad Edward Tesdorpf til Orupgaard, Giedsergaard og Sædingegaard, *27. september 1817 †2. marts 1889 og hans hustru Mary Tesdorpf, født Büsch *12. oktober 1820 †14. juni 1875.

På gravstedet befinder sig desuden 4 gravstene for Tesdorpf's efterkommere. For det første for Frederik Tesdorpf *3. december 1854 †23. maj 1937 og hans hustru Sophy Tesdorpf, født Tutein *18. oktober 1864 †17. september 1937.

Desuden ligger her begravet Fritze Ahlefeldt-Laurvig, født Tesdorpf *23. september 1885 †10. juni 1967 og hendes to sønner Greve Ulrik Ahlefeldt-Laurvig, Bøtogaard, *6. august 1913 †16. maj 1980 og Greve Claus Ahlefeldt-Laurvig, Holbækgård, *2. september 1909 †11. maj 1983.

Gravstedet er indhegnet med et stort smedjejrnshegn. Det siges, at hver taks markerer en gravplads. Om det er rigtigt må stå hen i det uvisse. I hvert fald har der før taksene været thuja på gravstedet. Taksene fik deres nuværende rundklippede facon efter en storm, hvor de blev ilde tilredt. Gravstedet vil sikkert få lov at eksistere i sin nuværende skikkelse langt ind i fremtiden, fordi det er monument over en mand, der havde stor betydning for egnen.

Benedikte Knudsen, sognepræst i Idestrup

2000
Nørre Ørslev kirke der ligger midt i den lille by som en "ø" er bygget i midten af 1200-tallet.
Kirken er rødkalket og teglmalet og består af et senromansk kor med rundbuevinduer og skib med spidsbuede vinduer et sengotisk tårn samt et nyt våbenhus.
I kirkens nordside har der tidligere været "levindemgang".
Altartavlen er skåret i træ med inskriptionen "Lader de små børn komme til mig".
Altartagerne er fra 1625-50.
Prædikestolen er oprindeligt fra 1500-tallet

2001
Idestrup kirke er opført omkring år 1200 og hører dermed til vores romanske kirker. Den er bygget af kampesten og munkesten og halvt hvid. I østgavlen er der et trichoblet, rundbuet vindue, som nu er blændet og et hammerhørs. Tårnet er senere bygget til kirken, i gotisk stil. Våbenhuset er ombygget i 1876. Altartavlen er prædikestol er i højrenæssancestil og fra ca. 1600. Kirkens fornemste inventar er et gotisk kors fra ca. 1350. Døbefonten er fra 1946 og givet til kirken fra sognet som et minde om befielsen.

Lej en skriverkarl...

Blækhuset
leverer:

- Reklametekster
- Salgsbreve
- Brochurer
- Årsskrifter
- Jubilæumskrifte
- Taler
- Pressekontakt
- Pressemeddelelser
- Rådgivning om PR.

Blækhuset

Redaktør Palle Brandt
Ørnevej 8, Gedesby
4874 Gedesb.
Telefon 53 87 95 37
Telefax 53 87 94 37

Selskabsmønstre • Faber • Markiser • Gulvbelægning
Tapet • Maling

Profa Farver

Allan C. Hansen ApS

Vendersgade 22-24 • Nyk. F. • 5485 2311
Vestergade 30 • Stubbekøbing • 5444 1426

Løve Apoteket

Langgade 5 - 4800 Nykøbing F.
Tlf. 54 85 33 00

E-mail: nykloeve@apoteket.dk

Medicinudleveringssteder:

Købmand S. Jensen, Gedesby tlf. 54 17 91 09
Coma, Marrebæk tlf. 54 17 73 28

Vi sælger ikke kun ure!

Specialværksted for
antikke ure

- Vi renoverer alle ur-typer
- Kom og få et uforpligtende tilbud
- Vi besøger Dem gerne på Deres bopæl
- Vi henter gerne Deres ur

Mangler De et armbåndsur

- så har vi Lolland-Falsters største udvalg i alle de kendte mærker.

EMIL HANSEN & SØN TLF. 54 85 02 48
4800 NYKØBING F. - JERNBANEGADE 18

65 ÅR MED URE

Bøger i Centrum

ARNOLD BUSCK Arnold Busck Boghandel

Lilletorv - 4800 Nykøbing F. - Tlf. 54 85 02 55
Østergade 5 - 4930 Maribo - Tlf. 54 78 12 44
Søndergade 24 - 4900 Nakskov - Tlf. 54 92 32 46

"Jul på Falster"

beklager, at artiklen om slægten Sidenius' virke i Nykøbing F., i sidste års udgave, var signeret af Michael Saunte.

Det var en fejl.

Artiklen var skrevet af redaktør Palle Brandt på baggrund af oplysninger fra familien Sidenius' private arkiv og andre kilder.

Redaktionen.

Samler De paa

MORTEN KORCH

Danmarks mest læste Forfatter

Morten Korchs bøger,
- var altid en
velkommen julegave

Jul på Falster
- i by og på land
side 8

Ny Peugeot 307

Prøv den hos Peugeot Nykøbing Falster
Autoforum Nykøbing F. A/S
Slotsgade 32 4800 Nykøbing F. - Tlf. 54 85 33 55 - www.peugeot-nykf.dk

Lige lovlig
gennemtænkt

Peugeot 307 fra 179.990 kr.

ÅRETS BIL 2002

Prisen er vejledende og ekskl. leveringsomkostninger 3.050 kr. Brændstofforbruget er fra 13,9 til 19,2 km/l ved blandet kørsel (EU-norm). CO₂-emissionen er 138 g/km til 189 g/km.

307
PEUGEOT

Løve Apoteket

– apoteket der er over 400 år gammelt

Martinus Binus fik den 15. september 1595 bestilling som hofapoteker ved Nykøbing Slot. Han var oprindelig kommet til byen den 29. august, hvor hoffet gav ham ophold på en gård (købmandsgård), som det ejede. Hans løn var 50 rigsdaler årligt. Han er af en eller anden grund fratrukket som apoteker i 1609, men vendt tilbage i juli 1617 hvor han og hans hustru Cathrine fik ny bestilling som konditor på slottet, hvor de foruden konditorvarer skulle lave safter, species (urteblandinger) og andre sager. Årslønnen steg nu til 100 rigsdaler. Binus var en meget anset borger i byen, hvor han bl.a. var medstifter af Borger- og Købmandslauget. Han døde den 16. marts 1632, og der blev betalt 10 mark for sang ved hans ligfærd.

Efter Binus kom Valentin Henrik Kneytel, der har en bestilling dateret den 20. oktober 1609. Hans årsløn var 250 rigsdaler og fri bolig. På daværende tidspunkt flytter apoteket ud på Slottet. Der nævnes at apotekergårdens brøstfældighed skulle være årsag. På Slottet nævnes dels "Det lille Apothek ved Volden" og dels "Apotheket i Haven", men om det har været det samme vides ikke.

I 1620 flytter apoteket tilbage til den nyistandsatte "Gaard, hvori der alt tilforn halfuer warit Apotheket, oc hvorfra det ingensinde maa bortflyttes eller forrykkes". Formuleringen siger os, at Martinus Binus' apotek lå på samme matrikel som i dag, og alle senere apotekere har overholdt forpligtelsen til ikke at flytte.

Såvel apoteket som Valentin Kneytel var berømt viden om. Apotekets Venetianske Theriak besad en særdeles kraftig og undergørende virkning, som det kan læses i Vordingborg Latinskoles regnskaber fra 1629, da der var udbrudt en epidemi. Der står i lidt mere nutidig oversættelse: Indkjøbt hos Valentin Apotheker i Nykjøbing 8 Lod "Finedisch Theriac" til peblingerne som "have det begjæret" på trods af, at de forinden havde fået sendt "Aqua Vitae Pestilentiarum" fra København. Regnskabet fortsætter citat: Og har vi betalt Valentin Apotheker

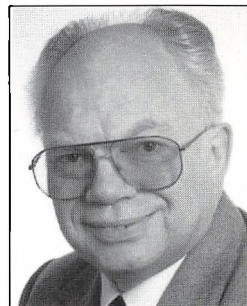
8 Mark Sølv pr. Lod. En anseelig sum; men peblingerne kom sig!

I 1630 tiltræder Caspar Schumann som apoteker, og fra omkring dette tidspunkt menes apotekets logo at blive en realitet. Løven som tegn på styrke er overtaget fra alkymisterne; teksten var: Nykiøbing Apothek Falster. Benævnelsen Løve Apoteket anvendes først senere konsekvent.

I 1634 tiltræder Christopher Heerfordt som apoteker og får en ikke ubetydelig leverance til hoffet på Nykøbing Slot, men det kneb øjensynlig for ham at få sin bestilling. Efter hoffets opløsning udsteder Frederik d. III en skrivelse, hvori han vedgår at skyldte Heerfordt eller han arvinger 11220 Rdl. for leverede varer til hoffet. Kort efter får Heerfordt skøde på den gård som han hidtil havde benyttet som apotek og bolig, men med den klausul at der nu og i al fremtid kun måtte drives apotek fra ejendommen. I de følgende år begynder byens købmænd at sælge urteblandinger med mere og Heerfordt klager til kongen over den urimelige konkurrence. Han får i 1656 kongelig bevilling til "alene at måtte falbyde de varer, som til et velbestilt Apothek henhøre". Fra dette tidspunkt regnes apotekets officielle alder, der har givet anledning til det ærværdige nummer: 018.

Blev udnævnt til hofapoteker

I 1657 fik Heerfordt desuden bevilling til at drive apotek i Nakskov og i 1660 bevilling til at drive apotek i København – det nuværende Svaneapotek. Han afstod da apoteket i Nykøbing til sin svigersøn Christopher Hartmann, der forinden var blevet gift med datteren Magdalene Sibylle Heerfordt. I 1666 købte han den gård hvori apoteket nu findes. Da kong Frederik den III's enke, dronning Sophie Amalie i 1670 tog Nykøbing Slot i brug, blev Hartmann ved bestilling af 28. oktober 1670 udnævnt til hendes hofapoteker. Bestillingen forpligtede ham til at genoprette det tidligere hofapotek på dets forrige plads. Medikamenter etc. skulle han levere efter den gældende apotekertaksts priser. Han skulle tillige indrette et lille rejseapotek samt

Af
Leif Clausen

*Løveapoteket
må være
landsdelens
ældste virksomhed.*

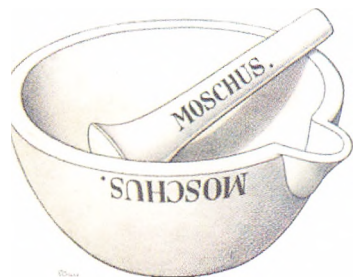

Nykøbing F. Slot hvor
Martinus Binus i 1595
fik bestilling som
hofapoteker.

Genoptryk af
receptkonvolut.
Apoteker Vilhelm Borch
havde privilegiet til Løve
Apoteket i 1882-85.

Zul på Falster
– i by og på land
side 9

Riveskål med pistil påmalet Moschus, idet den kun måtte bruges til dette kirtelprodukt fra moschushjortens han, da det havde en så gennemtrængende lugt, at den aldrig helt kunne fjernes.

Genoptryk af receptkonvolut. Apoteker Abildgaard havde privilegiet til Løve Apoteket i 1906-32.

Standbøsse af træ. Blev brugt til opbevaring af forskellige stoffer og præparater. Fra slutningen af 1700-tallet.

holde en god og erfaren svend, der, når det ønskedes, tillige kunne gøre tjeneste som rejseapoteker. Efter Hartmanns død i 1683 fortsatte enken apotekets drift med Henrik Rogge som provisor, indtil hun ægtede den tyskfødte læge Johan Justus Böhme, som havde studeret medicin i Leipzig og Jena og praktiseret i Braunschweig og senere i Nykøbing F, inden han i 1684 blev dr.med. i København. På et tidspunkt havde han også inspektion med de lolland-falsterske apoteker. Böhme fik sin bevilling i 1685 men i 1699 afstod han apoteket til Frederik Seidelin. Han havde som forgængerne forpligtelse til at levere medicin etc. til hoffet, når det opholdt sig på Nykøbing Slot, og modtog som vederlag herfor årligt 10 læs brænde.

Allerede som 13-årig blev sønnen Claus Seidelin sat i foreløbig lære hos faderen, men som 20-årig drog han ud på en længere udenlandsrejse som kom til at vare i hele 6 år, hvor han bl.a. virkede som medhjælper på forskellige apoteker eller deltog i forelæsninger. Fra oktober 1728 til april 1729 var han ansat hos hofapoteker Becker i København. Herfra blev Seidelin kaldt hjem til Nykøbing, hvor faderen lå for døden, og et par dage før denne indtraf, overdrog faderen ham "sit Hus og Apotek med alle Nøgler og Tilhørende for 2200 Rdl. Claus Seidelin tog derpå til København for at lade sig eksaminere og ansøgte derefter om bevilling til at være alene apoteker i Nykøbing med de samme rettigheder som faderen. Bevillingen udstedes 6. maj 1729. I 1730 giftede han sig med Elisabeth Catharine Wichmand der var datter af købmand i Nykøbing og ejer af Engestofte gods, Bertil Wichmand og Bodil C. From. Claus Seidelin drev apoteket i Nykøbing til 1764, da han "formedelst sin tiltrædende Alderdom" overdrog det til sønnen Hans Seidelin. Efter overdragelsen blev han boende i Nykøbing, hvor han købte først Mr. Kleinholdts gård på torvet tæt ved apoteket, dernæst Mr. Hauendorphs boder ud mod Østergade og endelig barber Lassens gård. Claus Seidelin døde den 16. maj 1782, men forinden nåede han at nedskrive sit livsforløb under titlen "Apotheker Claus Seidelins Optegnelser om sit Levned 1702-1782".

Hans Seidelin der i 1764 var blevet gift med Marie Christine Hincheldey, havde i årene 1753-58 været discipel på Kong Salomons Apotek i København, hvorefter han, ligesom som sin far, drog udenlands for at

følge apotekerfaget, bl.a. var han medhjælper på det fyrstelige Wolffebüttelske Hofapotek i Braunschweig, og senere deltog han i forelæsninger i Berlin og Hamborg. I 1763 blev han eksamineret ved det medicinske Fakultet i København og i det følgende år ansøgte han om bevilling til at overtage faderens apotek i Nykøbing. Bevillingen udstedtes 19. maj 1764 og han drev apoteket til 1801. Sønnen cand. pharm. Claus Seidelin, som havde fået sin uddannelse på Svaneapoteket i København, og derefter i 7 år hjulpet sin far i Nykøbing, fik nu bevilling til at overtage apoteket, men han drev det kun i få år, for allerede i 1805 blev det solgt til apoteker Henrik Nicolai Hoffmann fra Maribo, der ligesom Hans Seidelin havde været discipel og derefter svend på Kong Salomons Apotek. I 1795 købte han Apoteket i Maribo af sin far, men 10 år efter afstod han det, og købte i stedet Løve-apoteket i Nykøbing. 12. januar 1813 skrev Kancelliet til Sundhedskollegiet, at det havde erfaret, at Hoffmann på grund af svagelighed var uduelig til at forestå sit apotek, og efter foregivende ikke i stand til at skaffe en provisor, hvorfor Kollegiet forespørges, om dette kunne skaffe en sådan. 16. marts meddelte kollegiet at cand. pharm. Henrik Gerner Helm var villig til at bestyre apoteket. Dette var imidlertid blevet averteret til salg, men Hoffmanns død, der iøvrigt var indtruffen før kollegiets svar forelå, bevirkede, at salget blev udsat. Hofmanns enke, Sophie Erreboe solgte apoteket til Ludvig Emanuel Mohr, den senere ejer af "Christiansminde". Han drev apoteket i 29 år indtil han i december 1842 afstod det til Ole Ferdinand Dyrhund til en pris af 43.000 Rdl. Dyrhund købte i 1855 Borupgaard ved Næstved og solgte apoteket til Frederik Stoud Lassen for 60.000 Rdl. Han drev apoteket i 27 år, hvorefter han flyttede til Frederiksberg og fik sit otium.

Den 1. april 1882 overtog Ludvig Vilhelm Emil Borch apoteket i Nykøbing for 260.000 kr. Men blot 3 år senere solgte han det til Christian Frederik Emil Beck, der kom fra Løgstør. Han var discipel på Løve-apoteket i Aalborg fra 1860-64, tog medhjælpereksamen ved Aalborg-Hjørring Fysikat, og i 1867 farm. kandidateksamen. Var derefter medhjælper på Svane-apoteket i København og senere fabrikant i Aalborg, indtil han købte Apoteket i Sæby i Vendsyssel, som han drev sammen med cand. pharm. Vilhelm Øhlen-

Løveapoteket var producent til andre apoteker i landsdelen.

schläger. De to købte Løve-apoteket i Nykøbing til overtagelse 1. maj 1885. Købet ændredes imidlertid derhen, at Øhlenschläger overtog Sæby apotek, medens Beck blev enejer af apoteket i Nykøbing. 10 år senere solgte han det og levede derefter i København, en tid som vinhandler, til sin død i 1921.

Beck havde solgt apoteket til de to fætre, cand. pharm. Valdemar Boysen og cand. pharm. Thorvald Knudsen for 305.000 kr., men i januar 1899 udtrådte Th. Knudsen af firmaet og købte i stedet Løve-apoteket i Fredericia, hvorefter Valdemar Boysen som enejer overtog Nykøbing apotek. Boysen var født i Torning Mølle ved Haderslev og var discipel på Løve-apoteket i Næstved, hvorefter han tog medhjælpereksamen og senere kandidateksamen. Konditionerede derefter på Svane-apoteket i Kolding og senere i Korsør, indtil han blev apoteker i Nykøbing. Kun 34 år gammel døde han af gigtfeber og lungebetændelse. Farm. Tidende skriver om ham ved hans død: "Den afdøde unge apoteker havde ikke deltaget i sin bys offentlige liv, men han var meget afholdt af dens beboere. . . fra sin barndom havde den afdøde opholdt sig i kongeriget, hvor han også aftjente sin værnepligt; kun efter særlig og sjælden tilladelse kunne han besøge sit hjem i Sønderjylland, til en af hvis mest ansete slægter han hørte. Nu førtes han lig i en blomstersmykket jernbanevogn over grænsen for at jordfæstes på hans fødesogn Hammelevs kirkegård".

Valdemar Boysens far ansøgte i 1900 om tilladelse til i et år at drive apoteket videre med en ansvarshavende bestyrer. Ansøgningen blev anbefalet af Fysikus og Sundhedskollegium og 4. januar 1901 approberedes cand. pharm. Landt Jonsson (senere apoteker i Lundby) som bestyrer. Apoteket var dog allerede kort forinden blevet solgt til Jens Christian Nielsen, der overtog og fik bevilling den 1. maj 1901. Han havde kun apoteket i 5 år, men bekostede i den tid en gennemgribende restaurering af samtlige apotekslokaler og anskaffede sig desuden en del nyt inventar, hvorefter det i 1906 blev overtaget af Carl Peder Ludvig August Larsen Abildgaard, der var født i København i 1865 som søn af kaptajn Jens Lange von Larsen og Sophie Marie Caroline f. Abildgaard. Han var discipel på Gl. Torvs Apotek i København fra 1880 til 1884 for derefter at tage medhjælpe-

reksamen. Senere konditionerede på Svane-apoteket i Randers, Varde Apotek og Kjellerup Apotek for derefter at blive medhjælper på Blaagaards Apotek indtil han overtog Løve-apoteket i Nykøbing for 360.000 kr. Ved Abildgaards død i 1932 overtog sønnen Jens Lange Larsen von Abildgaard apoteket. I 1935 lod han udgrave kælder under hele apoteket og indrette tabletrum, steril rum og analytisk laboratorium, samtidig blev der også indlagt centralvarme i hele ejendommen. I 1952 købte han apoteksejendommen Langgade 5. Abildgaard var fra 1959-61 medlem af Dansk Apotekerforenings forretningsudvalg og i en periode var han desuden også formand for Lolland-Falster kreds. I 1963-64 lod han ekspeditionslokalerne ombygge og senere i årene 1972-73 komturen til produktionslokalerne. J.L.L. von Abildgaard fratrådte 31. marts 1979, men blev boende som pensioneret apoteker i Nykøbing til sin død i 1981.

Ny apoteker blev Leif Clausen, der var født i Århus 1934. Blev i 1952 discipel på Munke apotek, Århus, exam. pharm i 1955 og cand. pharm. i 1957. Konditionerede som provisor på Hornsyld apotek fra 1. april 1959 til 31. januar 1960 derefter på Sønderbro apotek i Kolding fra 1. februar 1960 til 28. februar 1979, hvor han forestod ombygningen i 1964-65. Fik 12. februar 1979 bevilling til Løve apoteket i Nykøbing og overtog det den 1. april 1979.

Løve apoteket er i dag en af Nykøbing F's moderne arbejdspladser.

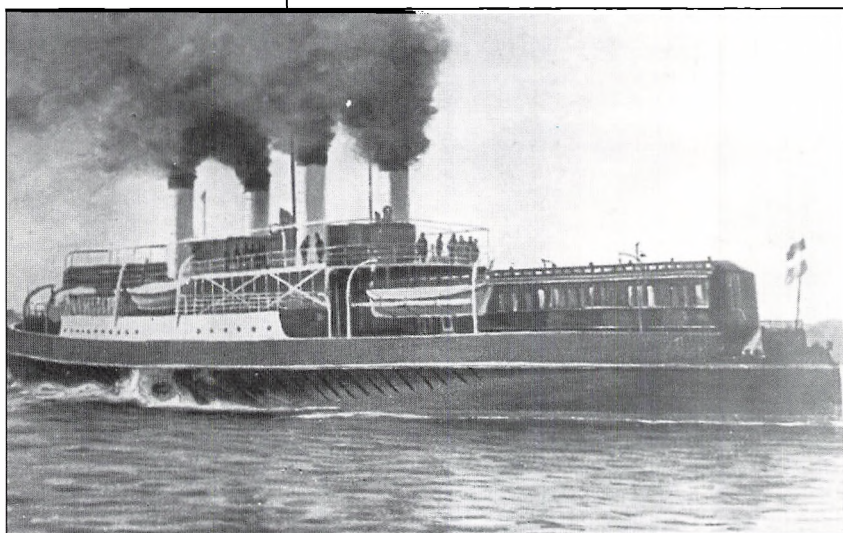

Af
Jørgen Bisbjerg

På Falster fik vi den første jernbane i 1871, som gik fra Nykøbing til Orehoved.

Hjuldamperen Friedrich Franz IV med fire skorstone og skinner til togvogne (1903).

Færgefart over Østersøen

Jernbanetrafik og færgefart hører næsten uløseligt sammen – så da vi fik den første jernbane på Falster fra Orehoved til Nykøbing F. i 1871, tog oberpostamts-direktor Flügge initiativet til oprettelse af en skibsrute mellem Rostock og Nykøbing F. Ruten blev åbnet den 19. maj 1873 – så det er først fra dette tidspunkt, der er tale om nogenlunde regelmæssig trafik over Østersøen. Sejladsen blev udført af hjuldamperen "Rostock".

I 1886 skete der imidlertid ting og sager – jernbanen fra Berlin til Neustrelitz blev forlænget til Warnemünde og på dansk side blev banen fra Orehoved til Nykøbing F. forlænget til Gedser. Der var således nu mulighed for en kortere og hurtigere færgeforbindelse – en forbindelse, som den økonomiske og industrielle udvikling havde gjort påkrævet og ønskelig. Postdampruten mellem Gedser og Warnemünde blev åbnet den 26. juni 1886. Først og fremmest erhvervslivet ventede sig meget af den nye rute og der blev da også fra starten indsat relativt meget ton-

pskibsselskab "Deutsch-Nordischer Lloyd", der for belgisk kapital skulle tage sig af driften af jernbanen fra Neustrelitz til Warnemünde og dampskibsruten Warnemünde-Gedser. Fra dansk side deltog rederiet DFDS med hjuldamperen "Freya", som dog allerede i juni 1894 blev erstattet med hjuldamperen "Edda". Dette dansk-tyske samarbejde ophørte i 1901 og "Edda" blev chartret af det tyske selskab.

Epidemien

Ruten løb ikke sjældent ind i store vanskeligheder. I 1892 var Gedser karantæneramt på grund af kolera og passagererne skulle blive 24 timer ombord inden de måtte land-sættes. Karantænen blev dog heldigvis af kortere varighed – nemlig fra først i september til 20. november samme år. Yderst på midtermolen i Gedser opførte man forøvrigt et hus, som blev brugt i forbindelse med desinfektionen under epidemien. I 1893 var ruten indstillet fra 11. januar til 14. februar på grund af is. Den 14. februar blev ruten delvis genoptaget, men kun ved hjælp af bjergningsdamperen "Rügen", og først den 26. marts kunne sejladsen genoptages i fuldt omfang.

Overførsel af jernbanevogne

Allerede ved århundredeskiftet var der tanker fremme om etablering af jernbanetrafik med overførsel af vogne. Danskerne var på det tidspunkt nok mere interesserede i en forbindelse København-Lolland-Fehmarn-Hamburg, men Folketinget og Landstinget ville det anderledes. For oprettelse af en jernbanefærgerute stemte Folketinget den 2. april 1900 og Landstinget den 25. april samme år.

Det var nu planen, at ruten skulle starte op i efteråret 1904 med indsættelse af 2 danske og 2 tyske færger, men minsandten om ikke såvel færger som færgelejer og jernbaneanlæg var klar et helt år før den planlagte tid, således at ruten blev åbnet allerede den 1.

nage. Fra tysk side blev indsat hjuldamperne "Kaiser Wilhelm", "König Christian" og "Grossherzog Friedrich Franz". Disse skibe hørte under det nystiftede jernbane- og dam-

oktober 1903. Det blev en festlig indvielse med deltagelse af storkonertug Friedrich Franz og kong Christian den 9. Gedser station var pyntet med et hav af blomster, der var lagt gulv over sporene i hallen og for hallens åbne ender var der opsat glasvægge. Kongeskibet lå i havnen og udenfor lå en krydser, der skulle salutere, når indvielsesceremonien begyndte. Om aftenen var der dækket op til middag i "glasverandaen". Kong Christian den 9. havde sin søn på sin ene side og storkonertug Friedrich Franz på den anden side. Dagen efter festen holdt man auktion over de mange blomster, som havde smykket stationen.

Nogle dage inden indvielsen blev den danske færge "Prins Christian" præsenteret for den samlede presse på en prøvetur. På tilbagevejen fra Warnemünde serverede statsbanerne "en let middag" for gæsterne. Den bestod af: Suppe royale, fiskefilet diplomate, oksemørbrad portugaise med slikasparges, fuglevildt med compot og salat, isdessert, smør og ost, masser af frugt og til sidst kaffe. Hertil blev drukket rødvin, madeira, sauterne, appolinaris og pommery.

Også passagererne blev der sørget godt for i tiden derefter. På dagturene blev der serveret middag, bestående af 3 retter mad og dessert for 2,50 kr. pr. kuvert eller 3 RM. Dengang var kronen i bedre kurs end nu.

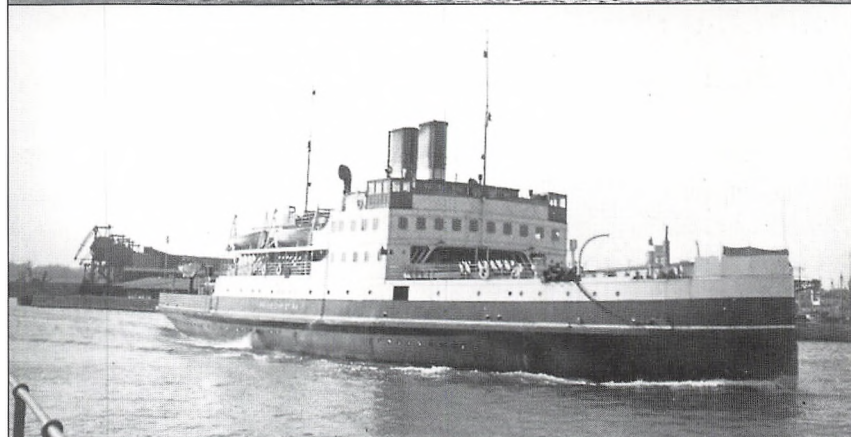
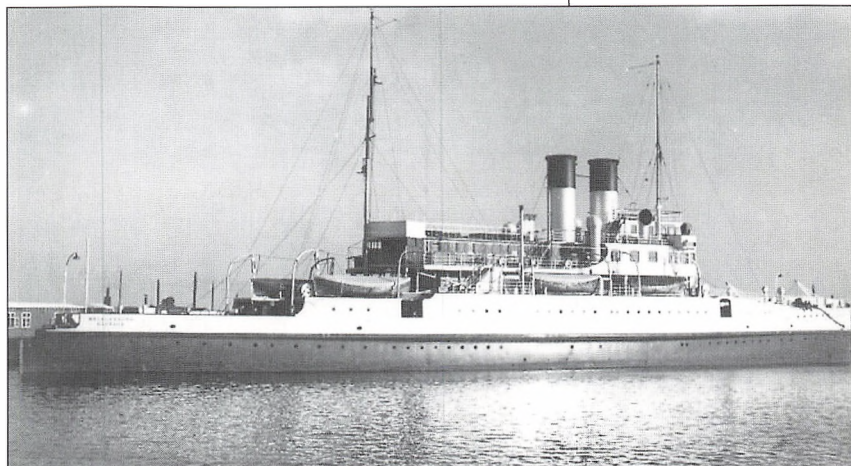
Den nye rute blev en succes

Så blev det hverdag og den nye rute skulle vise sin berettigelse. Tyskerne indsatte hjuldamperen Friedrich Franz den IV." og skruefærgen "Mecklenburg", og fra dansk side blev hjuldamperen "Prinsesse Alexandrine" og skruefærgen "Prins Christian", sat ind på ruten. Begge hjuldampere havde kun et spor og var fortrinsvis beregnet til passagerbefordring, mens skruefærgerne havde 2 spor og primært skulle tage sig af godsbeholdningen. At den nye rute blev en succes viser sammenligninger af statistikkerne fra 1902 og 1904. I 1902 blev der med postdamper befordret 4.000 tons gods og overført 49.000 passagerer. I 1904 steg tallene til 80.000 tons gods og 79.000 passagerer. Der gik da heller ikke lang tid før man besluttede at ombygge hjuldampere. I 1905 blev "Prinsesse Alexandrine" ombygget og forlænget og fik nu 2 spor. Samme forandring skete med "Friedrich Franz" i 1906.

Færger i krigstjeneste

I 1914 startede som bekendt 1. Verdenskrig og ruten blev afbrudt. De tyske færger kom i krigstjeneste og blev anvendt til forskellige transporter mellem tyske byer. De danske færger blev – efter et kort ophold i flådens leje i København og efter forhandlinger i trafikministeriet – igen indsat på ruten,

*Skruefærgen
Mecklenburg
omkring 1930.*

på betingelse, at der på skibssiderne blev påmalet det danske flag og ordet "Danmark". Det var forøvrigt også på dette tidspunkt, at der på Kroghagen, vest for Gedser blev oprettet en karantænestation af hensyn til eventuelle epidemier.

Den populæreste færge

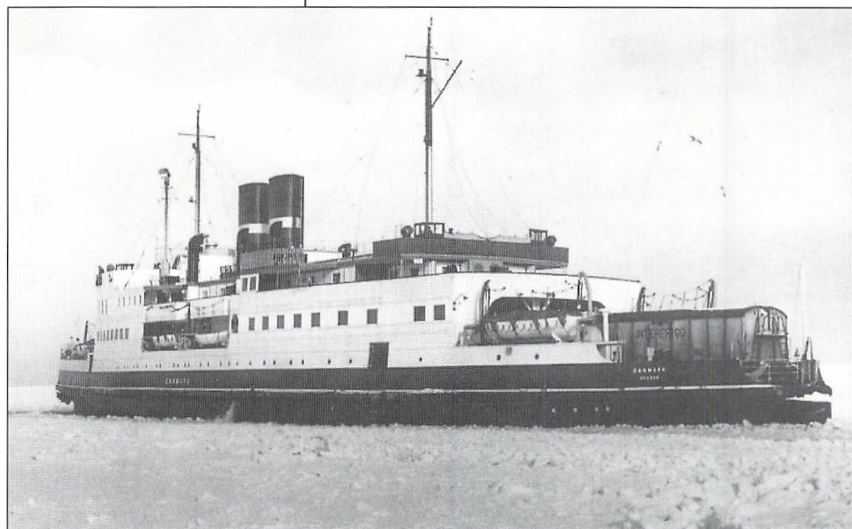
Der var stærkt stigende trafik på ruten efter 1. Verdenskrig og i 1922 indsatte DSB D/F "Danmark". Det blev en af DSB's populæreste færger gennem tiderne – den trak sine kølvandsstriber over Østersøen helt frem til 1968, hvor den blev taget ud af drift og solgt til ophugning – jeg mindes endnu den sorgens dag, da slæbebåde trak det stolte skib ud af Gedser havn.

Tyskerne udskiftede "Friedrich Franz den

*Prins Christian
(1934).*

*I 1902 blev
der befordret
49.000 pas-
sagerer og i
1904 var
tallet oppe
på 79.000.*

Jul på Falster
- i by og på land
side 13

Færgeren Danmark – en af de populæreste færger på Østersøen, blev indsat i 1922.

IV" i 1926 med dampfærgeren "Schwerin", som før 2. Verdenskrig var den mest moderne færge på Østersøen og på grund af den hvide farve fik tilnavnet "Østersøens svane". "Prinsesse Alexandrine" fik dødsstødet i maj 1933, da hun i tæt tåge blev påsejlet af en tysk damper. Den stærkt beskadigede færge lå en tid ved østmolen i Gedser, før senere at blive slæbt til København og ophugget hos firmaet Petersen & Albeck i 1935.

Der var således op til 2. Verdenskrig 4 skruerfærger til at bestride trafikken mellem Gedser og Warnemünde, nemlig "Prins Christian", "Danmark", "Schwerin" og "Mecklenburg", og med disse færger nåede man nye højdepunkter i trafiktallene, således nåede man i 1939 op over 200.000 passagerer. Også rejsetiderne blev efterhånden væsentligt forbedrede. Medens man i 1871 måtte påregne en transsporttid fra Berlin til København på 17 timer, nåede rejsetiden i 1888 ned på 11 timer og 55 minutter, i 1903

på 10 timer og efter bygningen af Storstrømsbroen og indsættelse af hurtigere tog, var rejsetiden nu nået ned på ca. 7 timer.

Problemer på overfarten

2. Verdenskrig gav overfarten ganske alvorlige problemer. "Schwerin" blev under ophold på Neptunværftet i Rostock ramt af bomber fra engelske fly og færgen udbrændte i februar 1943. Overfarten blev stort set indstillet fra efteråret 1943 og da besættelsesmagten bestemte, at "Danmark" den 18. marts 1945 skulle sejle med krigsmateriel, tog danske frihedskæmpere affære og sænkede samme dags morgen færgen i Gedser's østre leje. Få dage efter blev "Danmark" hævet og slæbt til København og færgetrafikken blev officielt indstillet den 1. maj 1945.

Først i maj 1947 blev trafikken genoptaget og kun med den eneste disponible færge, nemlig "Danmark". "Prins Christian" sejlede nu på Øresund, "Mecklenburg" blev ombygget og flyttet til fart mellem Odra Port og Trelleborg. I begyndelsen udførte "Danmark" kun en tur om dagen, men senere kom man op på fire dobbeltture pr. dag.

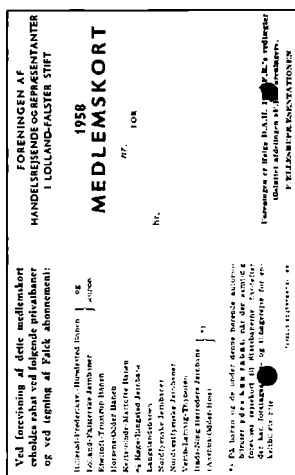
Gedser - Grossenbrode

I 1951 åbnedes ruten Gedser-Grossenbrode og det blev "Danmark", der ved siden af den hensygnende trafik til Warnemünde (der jo nu var under kommunistisk dominans) også i begyndelsen klarede trafikken til Grossenbrode.

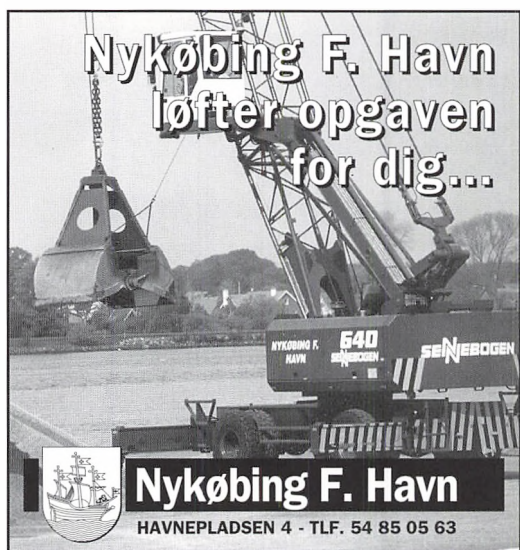
I 1953 indsatte tyskerne M/F "Deutschland" på overfarten til Grossenbrode og allerede året efter kom M/F "Kong Frederik den 9." til og blev i november måned indsat på Gedser-Warnemünde overfarten. Efterhånden kunne man konstatere væsentlige stigninger i såvel person- som godstrafik på overfarten til DDR og de østtyske baner charrede i 1960 og 1961 kystfartøjerne "Seebad Ahlbeck" og "Seebad Warnemünde". Skibene landsatte og optog passagerer ved molen ved "Den gamle station". Det var i forbindelse med disse skibe, der foregik dramatiske "afhøpninger" ud i havnebassinet og de daglige anløb samlede flere hundrede nysgerrige tilskuere på havnekajen neden for stationsforstanderboligen. Transittrafikken mellem de nordiske lande og DDR nødvendiggjorde en udbygning af færgeberedskabet og i maj 1963 blev færgen "Warnemünde" indsat på ruten.

Kystfartøjet Seebad Ahlbeck blev chartret i 1960.

Medlemskort for Handelsrejsende.

Berlinmurens fald

Op gennem 70'erne og 80'erne var der meget stor godstrafik på ruten, medens passagertrafikken stagnerede og egentlig lod meget tilbage at ønske, og det førte da også til, at ruten i den sidste del af 80'erne førte en hensygnende tilværelse. I november 1989 sank Berlinmuren i grus, det kommunistiske system krakelerede og Gedser-Warnemünde overfarten fik i nogle år en fantastisk opblomstring, som først og fremmest – viste det sig – var af spontan karakter. Regnskabstallene var desværre ikke noget at skrive hjem om og i efteråret 1995 besluttede DSB sammen med DB, at nedlægge togforbindelsen København-Gedser-Berlin, indstille Gedser-Warnemünde overfarten og flytte til den nyoprettede rute Gedser-Rostock Überseehafen.

Godt sømandsskab

Jernbanefærgeruten Gedser-Warnemünde nåede altså den høje alder af 92 år og trafikken har kunnet opretholdes under verdenskrige og også under meget dårlige vejrforhold – hvilket først og fremmest skyldes godt sømandsskab og færgernes størrelse og bygning. Eksempelvis førte "Danmark" i den hårde vinter 1928-29 trods helt istillagt Østersø, kong Christian den 10. og dronning Alexandrine fra Warnemünde til Gedser, efter kongeparrets rejse til Cannes. Det var en risikabel færd, men kongen insisterede meget kraftigt på at ville sættes over og "Danmark" satte derfor fuld damp under kedlerne. Overfarten kom til at vare 18 timer og

kom til at koste færgen en stor bule i siden. Kong Christian stod selv på kommandobroen under det meste af overfarten. Også vinteren 1962-63 var hård at komme igennem med store forsinkelser for færgetrafikken – således var "Danmark" engang 24 timer om turen.

Den danske storfærge Kong Frederik IX (1979).

Gode priser fra 1963, da en snaps ikke var et fingerbøl mål til 1 kr.

TOBAKSVARER	
Cigaretter à 20 stk.	2,40
Kent	2,00
Cecil	1,80
Kings	1,80
Prince	2,20
Camel	1,80
Pall Mall	1,80
Chastelard	2,20
Lucky Strike	1,80
Philip Morris	1,80
Marlboro	2,40
Victory	2,40
John Silver	1,80
Keel	2,40
B&B North Star	2,00
Winner	2,00
Cigaretter à 25 stk.	4,50
Abdullah nr. 18	4,25
Simon Arist 70 L	0,25
Cigaretter à 50 stk.	7,25
Benson & Hedges	7,25
Cigaretter à 10 stk.	6,90
Ollenberg	8,80
Ninetta	8,80
Fiora Danica	9,00
Silvana Brazil	9,00
Johann Imperial	9,50
Postolado	10,50
Vrona Danica	10,50
Cigaretter à 25 stk.	72,50
Rothschilde	72,50
Parlagas Havana	75,00
Cigaretter à 50 stk.	44,50
Fiora Danica	44,50
Cigaretter à 10 stk.	3,50
Tipi	3,50
Victor Hugo	3,50
Cigaretter à 20 stk.	9,00
Koyal	9,00
Manna	10,00
Cigaretter à 25 stk.	9,00
Sirella	9,00
Cigaretter à 50 stk.	13,50
Primula	13,50
Lille Aroms	18,00
Tobak	2,60
Amphora	3,60
Edgeworth	18,00
Edgeworth Vi lbs.	9,50
Capitan 114 gr.	11,25
Three Nuns 114 gr.	11,25
Sweet Chestnut 99 gr.	9,90

De 1200 indhold overfor evt. prisændringer

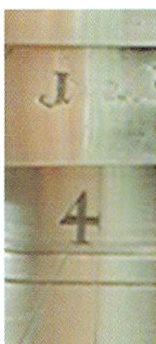
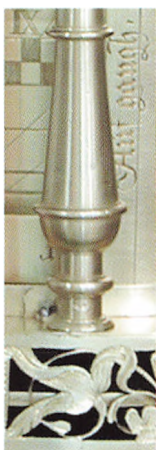

Toget "Neptun" ved Gedser jernbanestation.

Tul på Falster - i by og på land

Sphaera
Copernicana
1657
(Globen).

Detaller fra Globen.

– kan ses på
Frederiksborg Slot.

Pensionist-Højskolen Marielyst

– folkehøjskole for den 3. alder

- *Ta' på højskole!*
- *Oplev to aktive uger!*
- *Mød nye mennesker!*

Højskolen Marielyst - Bøtøvej 2 - 4873 Væggerløse - Falster - Tlf. 54136361 - Fax 54136365 - www.hojskolenmarielyst.dk

SPHAERA COPERNICANA 1657/2001

Klassisk urmageri & behandling af historisk finmekanik
Restaurering - Udformning - Konservering - Rekonstruktion

atelier ANDERSEN

Virketvej 17 • DK-4863 Virket • Danmark
Telefon 54 43 80 54 • Fax 54 43 80 55
E-MAIL:ATELIERA@POST8.TELE.DK

TRANSPORTCENTER

Cargo Syd er et nyt og moderne transportcenter, der tilgodeser den tunge trafik med faciliteter og serviceydelser. Vi har lagerhotel, grænsepedition og færgerebooking.

Tankanlægget er fuldt udbygget med 4 selskaber på anlægget. Der er desuden projekteret cafeteria som forventes færdig i januar 2002.

Lagerhotellets kunder vil blive betjent med den nyeste teknologi inden for håndtering af gods, for at sikre optimal service, logistik samt on-line opfølgning på lagerstatus m.v.

Indhent tilbud
og opnå besparelser på
lageromkostninger

- Reolopbevaring
- Blokstabling
- Langgodslager
- Pluklager
- Internet
lagerstyring
- Toldlager
- Ompakning
- Emballering
- Mærkning
- Kontraktpakning
- Trailerparkering

Cargovej 4
DK-4840 Nørre Alslev
Tlf. +45 5440 0848
Fax +45 5440 0849

e-mail: info@cargo-syd.dk
www.cargo-syd.dk

OK

- et dansk olieselskab som sikrer olie-
og benzinprodukter til de rigtige priser...

Storstrømmen
54 85 51 66

OK

Det danske olieselskab

Grønlund Antonsen

Erindringer

– fortalt den 24. marts 1990

Jeg er født den 16. september 1902 i Pilet ved Rødby. Min far var oprindelig fynbo, men kom til Lollands Højskole i 1872, kun fjorten dage før stormfloden oversvømmede store dele af Sydlolland. Min mor var født den 6. februar 1864 – den nat danskerne forlod Dannevirke. Min morfars, som var tjener på Lungholm var med ved Dannevirke, idet han var oppasser for baronen på Lungholm, der var kaptajn i den danske hær.

Som otteårig oplevede min mor stormfloden. Hendes hjem var omringet af vand i 48 timer, hvor det stod i halvanden meters højde og alle kreaturerne omkom og alt blev ødelagt, bortset fra hestene, som bedstefar holdt sin hat under mulen og gav dem havre. Efter denne omgang blev næsten alle på Sydlolland fattigere.

I 1884 blev mine forældre gift og kom til at bo i et lille husmandssted i Pilet, og i løbet af de første 19 år, de var gift, fik de 14 børn, hvoraf jeg er nummer 13.

Vi boede under meget primitive forhold, da vi kun havde et lille hus, hvor der i den ene ende var kostald og i den anden ende beboelse. Vi havde tre køer der om sommeren fik lov at gå på græsning på noget der hed Sortebæk. Her måtte min mor eller mine større søskende så gå ud at malke dem to gange om dagen. For at tjene til livets ophold måtte min far lave meget forskelligt, bl.a sad han og slog sten ved landevejen, som var almindeligt dengang (Jens Vejmand). Om sommeren var han i mange år fyrbøder ved et tærskværk, der kørte fra egn til egn. Jeg kan fortælle, at han, den dag jeg blev født, var oppe på Tågerup Præstegård og tærsk hos provst Kaiser-Nielsen, der senere blev kulturminister i den radikale regering under 1. Verdenskrig.

I 1907 begyndte min forældre at være gårdbestyrere rundt om på forskellige gårde, og

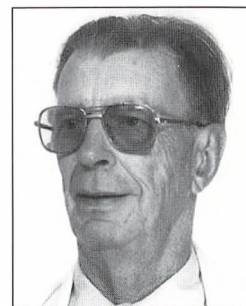
det fortsatte de med igennem hele 1. Verdenskrig. De var et meget afholdt ægtepar på grund af deres ærlighed. Dengang var det en meget jævn kost man fik at spise, og jeg kan fortælle at et stort rugbrød på 16 pund dengang kostede 1 krone. Min far fik i dagløn 1 krone og 25 øre, så det var dyrt at spise sig mæt. Meget af det vi spiste var naturligvis hjemavlet, men selvfølgelig måtte vi også købe det vi derudover skulle bruge. Dengang var der noget der hed amerikansk fedt – en grålig-blå flydende masse – som vi brugte til at smøre på brødet, men i 1908-09 kom der heldigvis noget der hed margarine.

En forløber for grammofofonen

Min far fik som sagt i 1907 den første bestyrerplads. Det var på en gård i Sløse i nærheden af Saksøbing. Lige over for lå den stråttækte skole, hvor mine søskende gik. Nytårsaften 1907 kan jeg huske at lærer Præst kom over og smed nogle potteskår på vores trappe; det var sådan en slags nytårsfyrværkeri. Vi blev inviteret over på kaffe hos ham om aftenen og der hørte jeg for første gang mekanisk musik, han havde en fonograf, det vil sige en forløber for grammofofonen. Det var en cylinder, hvor der kørte en lyddåse rundt på, i stedet for på plader.

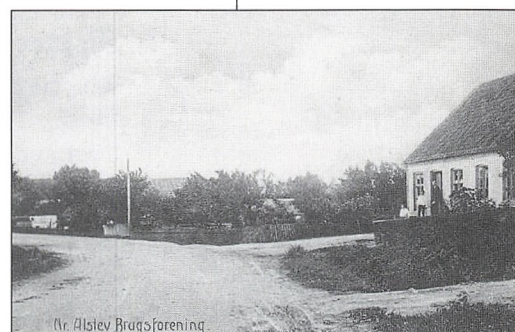
Hen på vinteren blev gården, som vi boede på, solgt og vi flyttede til Alsø i et lille hus. Jeg kan huske, da vi boede i Sløse, da sov vi fire søskende i en seng. To større drenge sov i den ene ende og min søster og jeg sov i den anden ende af sengen.

Mine forældre blev i 1908 gårdbestyrere på en gård ved Krønge. Her boede vi i 4 år og det er den længste tid, jeg som barn, har boet

Af
Erik Bøgelund

I 1907 begyndte mine forældre at være gårdbestyrere.

*Landevejen igennem
Nr. Alslev
fra Orehoved til
Nykøbing ved den
gamle brugsforening.*

samme sted. I 1911 flyttede vi så igen, dengang til Revshale, hvor jeg kom til at gå i skole i Maribo i et års tid. I 1913 var min far syg og lå på Maribo Sygehus i 3-4 måneder, så min mor, min søster og jeg måtte alene sørge for livets ophold. Ganske vist kunne vi køre ned på sygekassekontoret og få 1 krone og 50 øre i sygehjælp om ugen, men de rakte ikke langt, derfor gik vi ud og lugede roer, var ude at høste og var ude og trække roer op. Jeg kan huske dengang – jeg var vel 11 år – da jeg var med til at stå i hæs henne hos landmand Karl Kaare, og midt under arbejdet siger han til min mor: "Den

knægt tager ellers ikke så dårligt på et stykke værktøj, ham kan jeg godt bruge i vinter", og så var den aftale gjort, jeg blev fæstet til at tjene hos Karl Kaare vinteren 1913-14. Vi begyndte ved syvtiden om morgenen og arbejdede hele dagen lige til kl. fem, – ganske vist holdt vi en frokostpause, hvor vi spiste vore medbragte madpakker – det foregik ofte ved et hegn eller på en grøstekant. De småbørn, der lå i barnevogne, måtte passe sig selv, indtil de skulle skiftes eller have mad.

Jeg gik kun i skole hver anden dag

Jeg måtte også mange gange være med i staldtjeneste om morgenen og så ellers gå i skole hver anden dag. Om eftermiddagen, når jeg kom hjem fra skole var der arbejde i stalden eller i laden som skulle foretages, og jeg kan huske jomfru Winther, som var husbestyrerinden på gården, somme tider sagde: "Hov, du sover Grønlund". Det var når jeg skulle sidde og læse lektier om aftenen, for så kunne det godt ske at jeg slumrede ind.

Jeg mødte ingen polske arbejdere der hvor vi lugede roer, men der var mange polske piger, der gik fra Engestofte og Ud Stolpe til Maribo, hvor der jo var en katolsk kirke. Forholdet mellem danske og polske arbejdere var ret godt. De polske piger, som vi har haft de steder hvor jeg har været, har vi været meget tilfredse med og jeg tror jeg kan sige at de havde det godt med os.

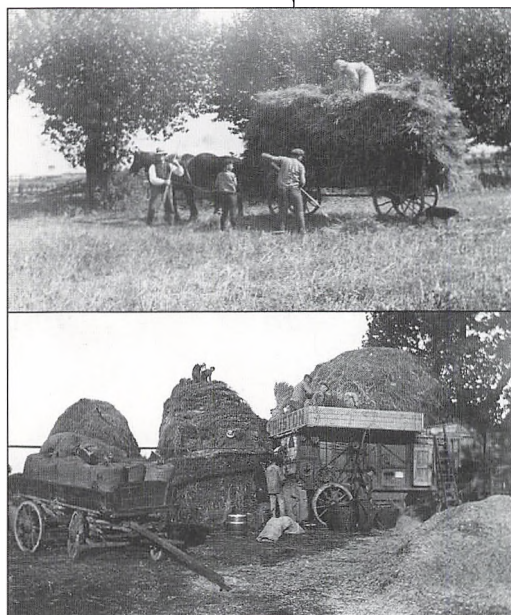
Lammesyge eller fåresyge

Da 1. Verdenskrig udbrød i 1914, boede vi i et lille hus i Skelstrup og jeg gik i skole i Hunseby. Men den 1. november 1914 fik min far og mor arbejde som bestyrere på Hurupgaarden i Radsted. Vi havde ikke boet der i mere end 3-4 dage så blev jeg syg og det samme gjorde min søster. Læreren på skolen, som lå lige ved siden af gården, spurgte hvorfor de nye børn ikke kom i skole, hvortil de andre børn sagde: "Nej, de har fået lammesyge" – det var selvfølgelig fåresyge de mente. Jeg nåede imidlertid ikke at blive rask af fåresygen og komme i skole, før jeg fik gigtfeber. Jeg var sendt ud at strø roeblade, men jeg havde det ikke ret godt, og da jeg kom hjem til middag lagde jeg mig ind på sofaen og peb, så jeg fik lov at blive hjemme. Der blev hentet læge fra Maribo – dr. Rosengreen – men da han havde undersøgt mig, var han ikke klar over om det var børnelammelse eller gigtfeber, så jeg måtte ligge hjemme i et par måneder. Lige før jul blev jeg kørt på Maribo Sygehus. Transporten foregik i en hestetrucken ambulance, der næsten mindede om en gammel postvogn. Min bror måtte ride til Rødby og hente ambulancen, køre mig ud på sygehuset, og ride hjem igen. På sygehuset kom jeg i varme bade hver dag. Opvarmningen af vandet foregik på en stor rund kakkellovn med en overdel af kobber, hvor vandet blev varmet, derpå bar man det i spande hen til badekarret, som stod midt på gulvet. Efter sådan en badetur blev jeg lagt i seng, men jeg svedte så meget at sengetøjet blev gennemvådt.

Jeg lå på stue sammen med en fem-årig dreng, og hver dag, når overlæge Rosengreen kom ind på stuen og pudsede sin næse, og det lød som et ordentlig tordenskrald, begyndte drengen at græde.

Da jeg kom hjem fra sygehuset, var der en dag, hvor jeg og min søster Ella legede ude i haven, at vi fandt en død svaleunge, og selvfølgelig skulle den begraves. Vi fik fat i en gammel konservesdåse, som vi lagde svalen i, gravede et hul henne i hjørnet af haven og lagde dåsen ned. Ovenpå graven plantede jeg en lige nyudsprungne kastanie, og jeg kan fortælle, at den i dag er et meget, stort og flot træ. Jeg har besøgt det mange gange, og jeg har også været inde at hilse på ejeren og fortalt ham, at jeg plantede den i 1915.

Før høst i 1915 blev gården, vi boede på i Sæddinge, solgt og vi kom til at bo et lille

Årets høstarbejde.

Vi havde det godt med de polske piger. De var både venlige, stabile og flittige.

Danmarks julemærke fra 1913.

sted, der lå på den anden side af vejen og som havde været brugt som friskole, men der boede vi ikke ret længe, for i september 1915 flyttede vi til Rå, en lille by ude ved Hillested, men heller ikke her var vi ret længe, kun 6 uger, hvor jeg gik i Radsted skole, så flyttede vi til Revshale, hvor vi boede resten af 1915 og hele 1916. Det var det år jeg blev konfirmeret i Hunseby kirke.

Julegaven var en marcipangris

Jeg kom ud at tjene hos en mand der hed Lars Jensen og som ikke boede ret langt fra gården, hvor far og mor var bestyrere. Der er en lille episode ved juletid, som jeg godt kunne tænke mig at fortælle om, fordi i julen, da boede mine forældre stadig på det der hed Blæsenborg. Juleaften holdt jeg selvfølgelig jul på den gård hvor jeg tjente. Jeg fik en 25-øres marcipangris i julegave og så glædede jeg mig til at gå hjem og hilse på mine forældre og mine søskende. Jeg havde købt julegaver til dem alle fire. Da jeg kommer til Blæsenborg, er der lukket og slukket over det hele, men omsider fik jeg vækket min mor. Det viste sig at gården var blevet solgt, så de havde måttet flytte sammen i et par stuer i bagenden af huset, da den nye ejer allerede var flyttet ind.

Ved julefesten i 1916 i Hillested Forsamlingshus var jeg sammen med andre unge mennesker til julefest, og jeg kan huske at der i annoncen stod at man ikke måtte "storke". Det var den nye dans, der lige var kommet frem, men det måtte altså ikke foregå i det forsamlingshus. Jeg vil tro, at dansen var foxtrot, det var ihvertfald sådan noget, hvor man gik op og ned ad hinanden og frem og tilbage på gulvet. Ellers dansede vi de gamle danse, som man også bruger til folkedans, vals og polka og lancier. Lancier kunne jeg ikke danse dengang, det lærte jeg først senere. Jeg har aldrig gået i danseskole, uden en meget lille tid, efter at vi var kommet her til Nr. Alslev.

Fra Blæsenborg fik mine forældre en bestyrerplads i Radsted på en nydelig ny gård, men det varede også kun i en 3-4 måneder, så kom vi til Vaalse. Jeg kan huske at min far havde været ude og kikke på lokaliteterne i Vaalse og da han kom hjem, udbrød han: "Gud ved hvad jeg har gjort, siden jeg skal sendes til Sibirien!" – Han syntes det var for afsides.

I Vaalse boede vi under det meste af 1. Ver-

denskrig. Om aftenen sad vi ofte omkring bordet med karbidlampen. Derfra kom der et meget skarpt lys og en ækel lugt. En karbidlampe er en beholder man lægger karbid i og så skrues man den sammen og sætter den i vand. Lidt efter begynder karbiden at opløses og så kommer der gas. Det strømmer op gennem tænderen, så sætter man en tændstik til og får et klart lys, et fint lys, men skarpt for øjnene. Man havde jo også stearinlys, og så vidt man kunne skaffe petroleum, så havde man petroleumslamper, men det var svært at få fat i under de forhold, som krigen medførte. Det kneb meget med alt muligt, selvfølgelig var der ingen der havde kaffe, og risengryn og den slags kendte man heller ikke, men byggryn havde vi da og jeg kan huske at min mor stegte nogle flæsketerninger på en pande og puttede noget meldyppe i. Det brugte vi som smør på brødet. Vi var også af og til ude i Vaalse Vesterskov og samle agern. Dem brændte vi så og lavede kaffe. Vi brugte selvfølgelig også rug eller hvede, som vi brændte og malede kaffe af, men det var en sørgelig erstatning.

Elektriciteten kom til Falster i 1914

Der var et mindre elektricitetsværk i Nr. Alslev, og så det store i Sønder Ørslev. I Nr. Alslev var der en bestyrer som hed Hansen. Vi kaldte ham altid eks-Hansen, fordi han havde været bestyrer men senere opsagt. Det var en stor lettelse med elektricitet, men det har jeg kun kendt i Nr. Alslev, hvor der var elektricitet dengang vi kom hertil. Derimod var der ikke elektricitet nede på "Herthadal", hvor mine forældre boede fra 1920 til 1931, for det var alt for dyrt at få det ført helt derud. I øvrigt var der heller ikke telefon, da vi kom der, men det fik vi installeret.

I efteråret 1919 kom vinteren meget tidligt. Jeg husker gamle Jørgen Bonde, der var sognefoged i Vaalse, komme ud til os og sige til min bror, som havde været på session om foråret: "Jørgen, du skal i trøjen", men det var sådan, at Jørgen havde trukket for højt nummer, så vi havde ikke regnet med at

Om aftenen sad vi omkring bordet ved karbidlampen, som havde et meget skarpt lys, men lugtede ganske ækelt.

Motiv fra Nr. Alslev hovedgade 1910.

Det gamle stuehus på "Herthadal".

Den 1. april 1920 købte mine forældre "Herthadal". Her høstede vi det første år 587 tdr. korn.

han kom ind, men ved det, at der var nogle som blev kasserede, så blev han alligevel indkaldt. Han blev valgt til trainkonstabel og skulle til Holbæk. Det var ellers Jørgen, der skulle have trukket vore roer op og iøvrigt have hjulpet os. Nu skete der heldigvis det at vi fik tærskøværk den 2. november. Det var sådan et selvtransportabelt tærskøværk, der kørte fra den ene gård til den anden. Vi var de sidste der fik tærsket det år, for den 3. og 4. november sneede det lidt og den 5. november, da vi kom op om morgenen, lå der en hel alen sne overalt, så det var ikke til at tærske. Selvfølgelig havde vi da dækket hæsene til, så der skete ikke noget – sådan set, men det var jo umuligt for tærskøværket at køre, når det var frostvejr, man risikerede at det sprang, hvis det blev for koldt om natten. Vi havde en længere episode med at få tærsket det korn, men fik det overstået til sidst.

"Den spanske syge"

Hen efter jul rasede "den spanske syge", og jeg kan huske at Jørgen skrev hjem: "Der er næsten ikke en dag, uden at vi bærer en af vore kammerater, død, ned fra kasernen". Også mine forældre og mine to søskende lå syge. Jeg var den eneste som ikke var syg, så jeg måtte hver dag sørge for at få malket og få mælken transporteret op til landevejen, samtidig skulle jeg også hjælpe de syge, så de fik lidt at leve af, – så jeg havde nok at bestille

med at få malket, fodret og meget mere, – og så knagme om ikke der kom bud fra mejeriet, at jeg skulle komme og køre is. Det var almindeligt dengang, at mejerierne fik is, som blev kulet ned, for at de skulle have noget at køle med om sommeren, – også det fik jeg klaret. Imidlertid var min mor blevet så rask at hun kom og hjalp mig lidt. Isen hentede vi ude i Vaalse Vig, hvor der var et par mergelgrave der var is på. Der stod nogen og skar isen i stykker med en sav eller de gav den noget med en hammer, så den gik i passende stykker, som vi kunne magte med hænderne, for vi kunne jo ikke bruge greb eller sådan noget. Jeg tror jeg kørte tre læs is til Vaalse mejeri den dag.

Vi skulle hver dag transportere mælken en kilometer på en lille trækvogn, over til det sted, hvor mælkevognen kom og hentede den. På vejen mødte jeg hver morgen gamle Ole fra nabogården, enten var han på vej hjem eller på vej ud. Han sagde altid, hvis det var godt vejr: "Det er dejligt vejr i dag", og hvis det var dårligt vejr, sagde han: "Det er kraftens'te vejr, det er i dag". Så var den samtale forbi.

På nabogården boede der en mand med lidt svage nerver. En dag i februar 1920 var han gået hjemmefra og havde stillet sine træsko ned ved Myggetvigen – det er vandet nede ved Vaalse – og da man ikke kunne finde ham, troede man at han var gået ud i vandet og havde druknet sig, men ca. 8 dage senere fandt man ham død i en grøft ved nogle moser, der hørte under Valnæs. Da han blev begravet gik jeg og pløjede grønjord, mens lærkerne sang og solen skinnede, for det var blevet meget tidligt forår efter den tidlige vinter. Allerede sidst i februar begyndte landmændene at tilså jorden, og mine forældre kørte til Nr. Alslev for at købe "Herthadal".

"Herthadal"

Den 1. april 1920 flyttede vi op på gården med sine 23 tdr. land, som var nydrænet, men der var ikke noget af det der var jævnet

Sæbemærker fra 1949.

Nul partistøtte

Du er ikke tvunget til at spytte i bøssen

DEN KRISTELIGE FAGBEVÆGELSE

Gåbensevej 116
Nykøbing Falster
Tlf. 5486 1783

eller pløjet ned. Hovedgrøfterne skulle også jævnes. Alle andre mennesker var forlængst færdige med at så, men på gården var der kun seks udtærede heste som bestyreren havde sultet halvt ihjel, så de var ved at gå og falde over deres egne ben, så det så ikke godt ud for os. Men da vi havde fodret på hestene i en halv snes dage, kunne vi mærke på dem, at de fik det meget bedre. Vi fik da også sået og siden hen høstet. Vi høstede 587 tønder korn det første år, som blev tærsket med dampmaskine ligesom i Vaalse, blot var denne maskine en som heste skulle trække fra gård til gård

Jeg var hjemme som medhjælper på gården og vi havde også et par andre karle og piger. Forholdene var ideelle, det var noget knip-pelgod jord og vi høstede efterhånden også godt, men desværre udviklede de økonomiske forhold sig sådan, at det ikke kunne fortsætte. Jeg havde imidlertid fået en rigtig god landbrugsuddannelse. Jeg havde bl.a. været på Dalum Landbrugsskole som elev i 1925-26, for det var jo meningen at jeg skulle overtage "Herthadal", men da de økonomiske forhold som sagt udviklede sig meget ugunstigt, og far fik apopleksi i 1930, så kunne det ikke lade sig gøre mere. Derfor skulle jeg som nygift finde mig en ny levevej.

Fra landmand til kioskmænd

Jeg begyndte med en lille ussel butik i Langgade 46, Nr. Alslev, der hvor Walther Hansen har radioforretning og hvor den daværende ejers svigerforældre havde udlejet til en ung mand, som havde begyndt kioskforretning i ejendommen. Jeg havde imidlertid fået Venstrebladets kontor som referent og da jeg af og til i høståret 1928-29 var hjemme og hjælpe til på "Herthadal", så passede den daværende kioskmænd, Alfred Jensen mit job for Venstrebladet. I 1931 døde redaktør Asbæk i Nysted, så Alfred Jensen og jeg blev enige om at han tog til Nysted og jeg blev i Nr. Alslev. Jeg begyndte nu at drive forretning, men vil indrømme at jeg var noget flov ved situationen, for jeg havde aldrig før prøvet at stå bag en disk. Der er himmelvid forskel på kiosken i dag og så dengang jeg startede. Dengang kan jeg huske, at vi det første år solgte for 6.000 kr. på hele året, det vil sige for ca. 500 kr. om måneden. Det er hvad vi sommetider sælger for før kl. 8 i dag. Nu er det jo også sådan, at det varelager, vi har i dag, havde vi jo slet ikke dengang. Da

var det væsentligste en lille smule tobaksvarer, lidt grøntsager og lidt blade. Det var det Alfred Jensen havde begyndt med, og det fortsatte jeg så med.

I 1933 købte vi huset nr. 41 i Langgade, og gav 13.500 kr. for det. Da vi flyttede herover, græd min kone og sagde: "Hvordan skal vi dog skaffe alle disse penge?". Omsætningen var ringe, så for at skaffe til de faste udgifter, fik jeg plads som bibliotekar på Nr. Alslev Bibliotek, som jeg selv havde været med til at konstruere, efter at det havde stået stille i mange år. Bestyrelsen bestod af Pastor Emborg, konsulent Hessilt og postassistent Jørgensen, og vi var blevet enige om at starte biblioteket, som blev indrettet i et lokale i den nybyggede skole oppe på Gåbensevej.

Jeg havde som omtalt Venstrebladets kontor, og begge dele gav meget arbejde, men kun lidt løn, så for at hjælpe yderligere lidt på det, var jeg i et par år regnskabsfører for C. A. Ibsens Planteskole, så jeg havde nok at tage mig til. Min kone var heldigvis flink til at passe butikken, desuden var hun meget nøjsom og sparsommelig, og det var årsagen til at de økonomiske forhold forbedredes.

Ibsens Planteskole havde hele arealet fra det nye posthus og hvor LMFA-bygningerne ligger og helt ud forbi den nu nedlagte tørvegrav (Ibsens mose) og over på den anden side af banen. At Ibsens mose er blevet et offentligt område, er af private grunde, for der var nogle personer, der interesserede sig for det med redaktør Petersen i spidsen.

C.A. Ibsens Planteskole var forøvrigt en ret kendt virksomhed i planteverdenen. Den le-

Jeg var regnskabsfører på C.A. Ibsens Planteskole, som lå hvor det nye posthus og LMFA bygningerne ligger.

Nr. Alslev Station. På billedet herunder ses portør Johs. Larsen, portør Jens Jensen, portør Karl Rasmussen, ledvogter Jeppesen (togfører "Jeppes" far) samt en ved navn Bentsen (eller Bentzen).

Jul på Fælster
- i by og på land

side 21

Grønlund Antonsen i sin kiosk i Nr. Alslev.

”Efter at have solgt grøntsager i en årrække, begynder vi nu at sælge legetøj”.

verede planter til mange egne af landet, bl.a. også til Femø. Planteskolen fik eneforhandling af pudder til frugttræer og planter og havde det i mange år. Jeg husker at hele omsætningen på sådan en planteskole kun var på 39.000 kr. om året, og der var dog 4-5 mand for uden bestyreren, som skulle have løn ud af det, så det var ikke nogen guldgrube.

Efterhånden udviklede det sig sådan, at min egen forretning gik bedre og bedre. Under krigen havde jeg mit besvær med at slæbe varerne hjem til butikken, fra f.eks. gartner Hansen i Neble. Jeg havde en cykel med påhængsvogn, begge med faste ringe, så det var en meget streng transport, når vi tænker på, at jeg sommetider havde 5 snese blomkål, 40 bundter gulerødder, 3-4 kasser tomater og nogle hvidkål på sådan et køretøj, – men det gik, og forretningen gik fremad.

Legetøjsforretning

I 1954 blev vi enige om at holde op med at handle med grøntsager og blomster. Det lyder måske lidt tosset, men vi begyndte faktisk at sælge legetøj. Det hele startede med, at en rejsende fra et legetøjsfirma, der havde besøgt Camilla Olsen, som havde forretning

der hvor nu bodegaen ligger, kom op til mig og spurgte om jeg ikke kunne tænke mig at handle med legetøj. Han var kort forinden blevet uvenner med hende. Jeg kunne forstå på ham at der var en god avance på legetøj, men alligevel tænkte jeg mig meget om, men det endte med at jeg købte for 350 kr. Da vi nærmede os jul pakkede jeg legetøjet ud og stillede det i trappeform inde bag butiksdøren, så folk kunne stå udenfor og kigge på det. Om søndagen hørte jeg af og til folk stå og snakke om hvad jeg bildte mig ind, – og hvordan jeg vil bære mig ad med at få solgt alt det legetøj. Men det gik altså og det er stadig gået fremad, og efter at vi fik tips- og lottoforhandling, må vi sige at det er en rimelig god forretning, som kan holde i mange år.

I 1969 var min kone og jeg for første gang i udlandet, det havde vi ikke tidligere haft råd til. Vi tog på en dejlig tur til Østrig, og denne tur blev senere efterfulgt af flere, bl.a. til Norge, Schweiz og Schwarzwald i Tyskland, men også Bornholm fik vi besøgt. Senere da jeg blev enkemand har jeg tilladt mig at tage på nogle flyveture, for det ville min kone ikke være med til, hun kunne ikke lide at flyve. Jeg har bl.a. fløjet til Moskva og kørt med Den Transsibiriske Jernbane til Irkutsk, derfra fløjet til Tasjkent, som er en tropeby, hvor alt er meget frodigt og hvor sommerblomsterne allerede springer ud omkring 1. maj. Desværre opholdt vi os der kun et døgn, før vi fløj videre til Gorkij, og derfra videre til staten Usbekistan. Efter at have boet der 3-4 døgn tog vi med toget til Samarkand og fløj senere tilbage til Moskva, hvor vi var i det store statscirkus om aftenen – vi sad oppe i 23 bænkes højde, så der var langt ned til arenaen.

Jeg har haft et rigt og godt liv og ikke mindst en dejlig barndom, så nu er jeg glad for at deltage i en l'Hombre.

LOKAL OLIEFYRSSERVICE

René Schönberg

- Alt indenfor oliefyrsservice
- Årlige eftersyn
- OR registreret

Henrik Boysen

- Mulighed for varmekonto
- Kvalitetskontr. arbejde
- Olietanke
- Kedler

Bent Clausen

BOYSENS VARMETEKNIK

Tlf. 80 20 12 34
frikaldsnummer

Tlf. 70 22 55 15
montør direkte

Fremtidens Væg

Mit barndomshjem

Der var engang, sådan begynder alle eventyr, og min barndom var ingen undtagelse. Mor og far blev gift i 1929, og kort tid efter flyttede de til Hamborgskovvej nr. 5 i Sundby L. Jeg kom til verden den 14. februar 1932, som nr. 2 ud af en søskende flok på fem. I det hus hvor vi boede var der på 1. sal en lille lejlighed og her boede fru Larsen, en sød ældre dame fra København, som var blevet enke. Hun flyttede ind i lejligheden, den dag jeg blev født, hvad jeg af gode grunde ikke husker, men hun kom til at betyde meget for mig i min barndom, og jeg husker tydeligt, at hun døde den dag jeg fyldte 14 år.

Det første, jeg svagt husker, var da min bror Bent blev født, jeg har vel været omkring 4 år. Noget, der står mere klar, var når min far og jeg kørte aftentur, og jeg sad foran på fars cykel. Der var ikke mange husedengang. Jeg vil tro, vores hus var et af de første nye huse, der blev bygget i Sundby. Ganske vist var der nogle små husmandssteder, men ellers var der kun marker. Meget af Sundby hørte dengang under Fuglsang bl.a. Hamborgskoven, Færggården og Ellekrattet, og så var der havekolonien "Fuglsang" med sine fine små havehuse. Det var mest folk fra Nykøbing der lejede sig ind. Her gik vi til mange dejlige ture. Eggert Petersen havde flere marker i Sundby, hvor der var plantet roser, og når det havde regnet, eller der var faldet dug, duftede det af roser over hele byen. Der var også en stor tulipanmark, hvor jeg en dag plukkede en stor buket tulipaner til min mor, men dem blev hun ikke særlig glad for. I stedet fik jeg meget kraftigt at vide "hvad der var dit og mit".

I 30'erne var der stor arbejdsløshed, men min far havde altid haft arbejde, han kørte som chauffør hos Bødker Nielsen i Frisegade, og jeg fik tit lov at køre med til både Maribo og Nakskov. Jeg husker han havde en 48 timers arbejdsuge og fik én krone i timen. I vore dag lyder det ikke af meget, men man kunne dengang få meget for sine penge. Mor og far brugte dog ikke mange, for de var vant til at lave alting selv.

Der var grusveje overalt i Sundby, og jeg kan huske, da vi fik husnummer, det siger

lidt om hvor "lille" byen havde været i 30'erne. Efterhånden var der mange, der fandt ud af, at Sundby var et godt sted at bo, der blev bygget som aldrig før. Den første købmand i Sundby var Kåe Olsen, han kom i 1935. Der var også et bagerudsalg, som Wetterberg senere lavede om til et rigtigt bageri.

Vore nærmeste naboer

Over for os boede min fars fætter Christian og hans kone Marie. En gang om ugen spillede de kort med min mor og far, enten hos dem eller hos os, og så blev der købt to hele flasker mørkt hvidtøl. Det var noget af en luksus. Christian lavede ski til os unger, men han var også snedker, så han havde forstand på det. Jeg husker, han bukkede dem i gruekedlen.

Ved siden af os boede familien Stok. Jeg tror fru Stok var den eneste, vi kendte, som gik på arbejde, for det var ikke normalt dengang. De havde en dreng der hed Henri. Fru Stoks far, der hed Jeppesen, og som var en ældre mand med langt hvidt skæg, passede tit Henri. Vi fandt hurtigt ud af, at Henri var meget forkælet, så når Jeppesen tog Henri's "parti", så var der "sjov i gaden".

Et par huse fra os lå en stor villa, og her flyttede en bankdirektør ind. De havde tre børn, Lisbet, Annemarie og Christian, som kom meget hos os. Om vinteren, når vi kørte med kælke og legede i sne, kom vi tit til at fryse, men så kunne vi alle bare gå hjem til os, hvor mor stod parat med boller og kakao.

Sådan fungerede det ikke hos fru bankdirektør. Når Annemarie skulle hjem efter et eller andet, og jeg var med, og vi nåede gangdøren, sagde Annemarie altid: "Vent lige her, mor hviler sig". Så måtte jeg sidde ude på den kolde trappesten til hun kom tilbage. Om det var fordi vi "kun" var arbejderbørn, ved jeg ikke, for når de var alene hjemme, måtte vi godt komme med ind. Jeg husker, de havde en gedebuk, der gik nede i

Af
Alice Sørensen
(gift Nørgaard)

Alice var bypige hos Sundbys første købmand Aage Kaae Olsen, der senere solgte til købmand Tage Buxbum, der kom fra Marrebæk i 1948.

Jørgen og Alice fotografet foran huset, Hamborgskovvej 5 i ca. 1938.

Huset var indtil 1956 privatbeboelse derefter blev det byens nye slagterforretning med slagtermester Hansen og frue.

En god kaffeblending:
125 g ægte kaffe
250 g Jeppesens
kaffeerstatning
125 g Richs og
125 g "Danmark".

Det var en utrolig
velsmagende julekaffe.

Skolebillede fra
"Den røde skole"
i 1940 med de to
kendte lærere
fru Bille og Sofus
Christensen.

Jul på Falster
- i by og på land
side 24

kælderen, og der stank over hele huset. I køkkenet var der tit et syndigt rod. Opvask, der ikke var plads til på køkkenbordet, stod på gulvet. Hvad den gedebuk skulle i deres kælder, forstod jeg ikke. De kunne bare lukke den ud i haven, der var æde nok, for ukrudtet stod en halv meter over hele haven. Sådan var det dog ikke hos os. Jeg forstod bare ikke rigtigt, at de var "fine". Jeg tror det var der, jeg lærte at se forskel på "skidt og kanel". Christian besøgte ofte mor og far som voksen, og talte tit om sine dejlige timer han havde hos os som barn.

Mor var altid i gang

Næh min mor skulle ikke "hvile" som fru bankdirektøren, hun var igang fra tidlig morgen til sen aften. Mor var jo kun 20 år da hun blev gift og havde fået 4 børn, inden hun fyldte 30. Hun var den første, der stod op om morgenen, tændte op i komfuret, smurte madpakke og lavede kaffe til far, og når han var sendt af sted var det vores tur. Vi kom altid op på samme tid, og jeg husker, at vi havde et stort spisebord i køkkenet, hvor vi sad omkring og fik dejlig havregrød. I vinterhalvåret fik vi torskelevertran som tilskud. Mor gik rundt om bordet med skeen, så var det bare op med "gabet". Det var hård kost, men vi blev aldrig syge, så meningen var god nok. Når jeg mindes mor fra min barndom, stod hun næsten altid i køkkenet. Der var jo ikke noget med fryser, nej det hele skulle henkoges, syltes, laves saft, der var ikke noget, der måtte gå til spilde. Vi havde en stor have med alt, og mor var flittig, hun kunne få alt ud af ingenting. Vi havde også gris og høns. De æg vi ikke brugte, når der var mange, blev lagt ned i et vandglas, så

havde vi æg hele vinteren. Det var før salmonellaen blev opfundet.

Når det blev lørdag, kom den store zinkbalje frem og blev sat op på komfuret, så vidste vi, hvad klokken havde slået, så skulle vi alle i bad. Det var lidt af en oplevelse, der var skrig og skrål, for der var ikke noget, der hed børneshampoo, nej det var brun sæbe eller sæbespånere. Det sved i øjnene, når vi fik vasket hår. Mor satte meget pris på, at vi var pæne i tøjet, så om søndagen fik vi hvide ankelsocker på. Der var også altid meget tøj at vaske, og det var med gruekedel og vaskebræt og ikke noget med bare at trykke på en knap. Vi havde dog indlagt vand, hvad ikke mange havde i de år.

Engang min storebror Jørgen havde fået en "bulden finger", – det var før, der var noget der hed skadestue og bedøvelse, – kom vores huslæge doktor Hagens cyklende hjem til os med sin taske og remedier, men Jørgen gemte sig under bord, stole og seng. "Dette her kan vi jo ikke fru Sørensen, sagde doktoren, så jeg blev sendt ind ved siden af, hvor Karoline, – en stor og frodig dame, – og Lars Nielsen boede, for at hente hjælp. Det var jeg nu meget lidt stolt af, for dagen forinden havde Jørgen og jeg pakket en død muldvarp ind og lagt i deres postkasse. Men vi fik da fanget Jørgen, og hans finger blev ordnet.

Skolegangen

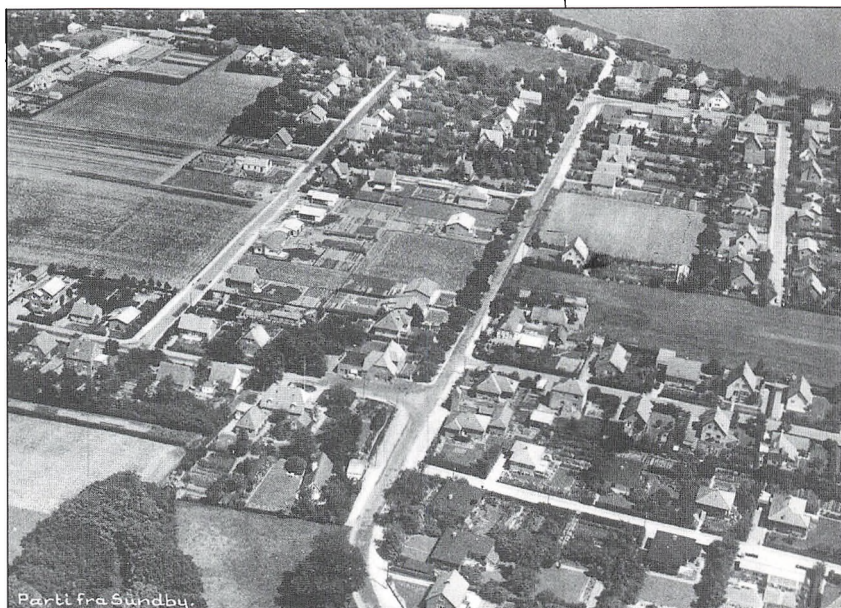
Min skolegang startede i Den Røde Skole i Øster Toreby hos fru Bille og Sofus Christensen, dog kun hver anden dag, men det passede mig nu meget fint, for jeg var træt af at gå i skole, jeg syntes, det var spild af tid. Vi skulle bl.a. lære kongerækken og en del salmer udenad, og til hvad formål. Når man kommer i kirke er det første man møder en salmebog, og hvad kongerækken angår, så gad jeg vide, hvor mange der ved hvad årstal Valdemar Atterdag var konge i Danmark. Alt det pjat brugte vi tiden på. Nej, jeg var ikke ret god i skolen, ikke ret god til at regne, men jeg var god til at "regne den ud". Min bror Jørgen var mere til det boglige, så han kom på Latinskolen, noget der ikke var normalt for børn fra arbejderstanden. Jeg ville meget hellere arbejde og tjene penge, – det var lige fra bydreng hos købmanden til opvasker hos bageren og om aftenen var jeg tit barnepige hos borgerskabet. Jeg var også med til at tage både roer og kartofler op. Om efteråret kørte vi tre tøser til Hamborgskoven, hvor vi sam-

lede Bog og Agern. Skovfogeden, der viste os, hvor vi skulle samle, købte det, og da det var på akkord, tjente vi mange penge.

Bedsteforældre

Min mors forældre boede nede ved Grænge Skov, det der i dag hedder Guldborgvej. De havde ca. 8 tdl. jord, som gik helt ned til Guldborgsund. De var nogle dejlige rare mennesker. De havde 9 børn, så der skulle meget mad på bordet hver dag, så uden stor flid og dygtighed, kunne dette ikke hænge sammen. Min morfar havde en hel del med politik at gøre, han var radikal, og var bl.a. i sogne- og amtsrådet, desuden var han formand for Husmandsforeningen. Det var i 1910 hvor den nye landboreform så dagens lys. Landarbejderne havde jo nærmest været "slaver" på de store gårde, hvor den eneste løn de fik, var kosten samt en ussel bolig, hvor der hverken var lys eller vand, og hvor både mand og kone skulle op at malke kl. 4 om morgenen. Her kunne der tales om fattigdom. Men nu kom der bedre tider, idet nogle af de store godser måtte afgive en del jord til mindre husmandsbrug. Jeg må nok sige, at jeg er stolt af min morfar, der i 1938 af husmændene blev indstillet til Ridder af Dannebrog, men sagde nej tak med den begrundelse, at han ikke havde "kløe" i knaphullet.

Også min fars forældre boede ved Grænge skov. Huset var ganske vist lidt mere nyt, for farfar lod det bygge, da han blev gift med farmor. Hun var da 31 år, og de fik 4 børn, hvoraf min far var nummer tre. Farfar var træskomager, og til tider havde han meget at bestille, for der var også 7-8 tdl. land jord, som skulle dyrkes. I deres unge år, hvor kræfterne har været der, er jeg sikker på, at det var et lille mønsterlandbrug, hvor min far og hans brødre har måtte hjælpe til både i marken og med dyrene. Senere blev min faster Karen, som var den yngste, gift med Theodor, og meningen var, at de skulle hjælpe til med bedriften, så længe de boede hos farmor og farfar, men det viste sig hurtigt, at sådan skulle det ikke være. Theodor var det, vi i dag kalder for mere end "en dårlig fyr". Han lavede ikke spor, var aldrig hjemme, spillede kort, lavede veksler og kørte rundt i bil. Jeg ved, det tog hårdt på farmor og farfar og ikke mindst på faster Karen. Midt i alt det fik min ældste farbror Jens Peter koldbrand i benet og måtte have træben. Han havde for-

inden stiftet familie med kone og fire børn, men dør kun 38 år gammel, så det var meget hårdt for hans kone. Hun og børnene fik en lejlighed i Nykøbing, og min farmor gjorde meget for at holde kontakten til dem vedlige, men efterhånden var det meget lidt, vi så til dem. Kun Jensine, som var den yngste, kom ned til farmor og farfar, hvor det dog mest var faster Karen og Theodor, der tog sig af hende, de havde nemlig ingen børn. Et par år efter blev Karen gravid og får en dreng, som bliver døbt Poul Erik, men efter et års tid får hun konstateret livmoderkræft, og dør et par år senere, kun 39 år gammel. Der står godt nok i Bibelen, at der ikke bliver lagt større byrder på ens skuldre end man kan bære dem, men dette gjaldt åbenbart ikke for mine bedsteforældre.

Ferien hos begge mine bedsteforældre står lyslevende. Mormor, som havde haft så mange børn, vidste ikke alt det gode hun kunne gøre for sine børnebørn. Vi var 24 af slagsen, og jeg husker, at vi måtte komme to ad gangen, og mormor bestemte, hvordan vi skulle sammensættes, så jeg var gerne sammen med min kusine Grethe fra Kraghave. Der var vist noget med, at Grethe var mere stille end mig. Min bror Jørgen og fætter Herman, så mormor også helst hver for sig.

Luftfoto over Sundby set mod Nykøbing F. 1951.

Alice, Jørgen, Bent, Hanne Lise og Inge. Ca. 1950.

Det blev fortalt, at da "Klatkonen" døde, fandt man rigtig mange penge på den gamle vogn. Billedet er fra ca. 1943.

Begge mine bedstemødre gik altid i lange sorte kjoler, og om sommeren havde de altid en stor kyse på for at beskytte sig mod solen. Hverken mormor eller farmor kunne cykle, jeg syntes det var mærkeligt. Morbror Vilhelm, der var ugift boede hjemme, hvor han passede både marken og dyrene, da morfar jo havde sin politik og derfor rejste meget rundt i landet. Vilhelm skulle også holde styr på os børn, og det kunne godt være lidt af en opgave, for vi kunne ikke lade være med at drille ham, så jeg tror nok, han var glad, når ferien var slut.

Der blev brygget øl og lavet smør og ost, og når der blev slagtet, blev der lavet sæbe af tællen, men hvordan man kunne få tøjet rent med det, har jeg aldrig forstået. Jeg var også med, når der blev kørt til mølle og malet korn, og når vi kom hjem igen, stod mormor med en helt ren sæk, hvor der blev taget det fra, hun skulle bruge i køkkenet. Det blev sigtet og var klar, når hun skulle bage brød, der var ikke noget, der gik til spilde der. Til middag fik vi altid to retter varm mad, som vi

Præstebillede fra Toreby Præstegård med pastor Hansen. 1946.

Jul på Falster
- i by og på land
side 26

spiste i køkkenet, og når der var ryddet væk skulle mormor sove til middag, mens vi fik en flaske saftvand og gik i skoven. Om aftenen blev der til gengæld dækket op i stuen med hvid dug, og vi gik aldrig til bords før, Vilhelm var vasket og klædt om, og vi satte os heller ikke før, Vilhelm havde sat sig. Der blev ikke sagt et ord ved bordet, medens vi spiste. Den eneste lyd kom fra et gammelt bornholmerur. Det var ligesom et "ritual". Jeg forstod det bare ikke, for når vi sad i køkkenet og spiste, måtte vi både grine og pjatte.

Jeg kan huske "Klatkonen", hun var noget af en original, der kørte rundt på de lolland-ske vej med en gammel vogn forspændt en lille gul hest og med en masse gammelt bras på vognen. Hun var klædt i noget gammelt sækkesøj og levede af at køre rundt og tigge. Når hun var i Grænge, kom hun altid ind hos mormor, for der var ofte noget at hente. Hun kom gerne ind i køkkenet og fik et måltid varmt mad og et par madpakker med til de næste par dage. Der var ikke mange, som ville have hende indenfor, men det var heller ikke violer det duftede af, når hun var gået. Senere kørte hun sammen med en gammel spritter, som hurtigt fik navnet "klatten". Der blev fortalt at da "klatkonen" døde, fandt man rigtig mange penge på den gamle vogn.

Min farfar var som sagt træskomager og havde et lille værksted, hvor alle træskobundene var stablet hele vejen rundt i nummerorden. Han sad næsten altid i værkstedet med sin hammer og lavede træsko. Jeg kan endnu, så mange år efter, høre lyden af hans hammer. Han var en mand af få ord, men det skyldtes nok også, at han var meget dårlig til at høre. Der fandtes jo ikke høreapparat dengang. Min farmor var et dejligt og åbent

menneske, som kom til at betyde meget for mig. Jeg husker, når vi fik grød, så satte hun et stort fad eller en skål midt på bordet, så fik vi hver en ske og spiste af samme fad. Bagefter gik der et stor krus rundt, det drak vi alle af. Det syntes jeg, var lidt mærkeligt. En oplevelse, som jeg godt kunne have været foruden, var da faster Karen og jeg skulle flytte nogle kvier, som stod nede i mosen. De skulle trækkes

hen til en brønd og vandes, men pludselig faldt en af kvierne i brønden. Karen, som var præget af sin sygdom, sled og slæbte for at få den op, alt imens jeg løb efter hjælp. Jeg fik fat i en skovarbejder og ved hjælp af hans hest, fik vi kvien op. Det var en grim oplevelse for et barn på 7-8 år, tænk hvis faster Karen var faldet i brønden.

Fru Larsen

Jeg tror ikke, der var nogen, som boede til leje hos os, der blev taget så meget hensyn til som fru Larsen. Når hun skulle sove til middag, måtte vi dårlig åbne en dør, og når fru Larsen lukkede op for vandet til sin kaffe, så måtte vi springe op til hende med avisen, for hun skulle nemlig have den først. Mor og far havde også altid en barnepige i fru Larsen. En gang om ugen gik de til dans, så kom fru Larsen og læste historie for os når vi var lagt i seng. Når så lyset blev slukket, gik hun ind i en anden stue og tog avisen, men vi havde taget elastikker og papirkugler med i seng, og da døren stod åben, skød vi efter hende, men hun var klog og lod som ingenting og holdt avisen op som skjold, så vi blev hurtig trætte af det. Næste dag måtte vi forklare mor, hvordan papirkuglerne var havnet i stuen. Fru Larsen var en god pædagog, så vores nabo Lars Nielsen kunne godt have lært noget, han blev stik tosset hver gang vi smed papirflyvere ind over hans høje plankeværk, men vi syntes det var sjovt, så havde han gjort som fru Larsen, var vi nok blevet trætte af det. I øvrigt lå vi meget i "åben krig" med vore naboer, selv om borgerskabets børn holdt til hos os, for hjemme hos dem selv var der så fint, at her måtte de ikke være. Det eneste klagensævn der fandtes var hos min mor, så hun måtte stå model til meget. Jeg husker vi engang havde problem med redaktør Bork. Min bror Jørgen og jeg havde fået lov at samle kastanjer i hans have, noget Bork var glad for, for så var han jo fri for dem selv, troede han, men da Jørgen holdt fødselsdag og havde inviteret alle sine skolekammerater, skulle der jo ske noget, så vi begyndte at kaste kastanjerne over i Borks have, – der var også noget med et kældervindue. Om aftenen blev der banket meget kraftigt på vor dør, og udenfor stod Bork i egen høje person og ville tale med far. Næste dag blev Jørgen og jeg sendt over i Borks have for at hente kastanjerne, – det var knap så sjovt. Dette siger jeg ikke for at "prale" med noget,

men nogle gange kan jeg have helt ondt ind i sjælen, når jeg tænker over, hvad vi børn i min tid bød vore forældre. Jeg husker far på sine ældre dage kom i snak med en dame fra Sundby, hvor han stolt fortalte, at her havde han boet, hvorpå hun sagde: "Er det dig med de forbandede unger". Det var jo ikke det bedste skudsmål at få.

Ellekrattet

Det var en lille lund i Sundby, et helt eldorado for børn. Der var kælkebakke, vi kunne fiske og spille håndbold, og hvert år til Sct. Hans var der bål og spejderne underholdt. Det var altid pastor Hansen fra Toreby, der holdt båletale. De voksne talte meget om de båltaler, for præsten var lidt sur over, at han aldrig så Sundbys borgere i sin kirke. Nogle år senere begyndte jeg at gå til præst, og vi børn eller konfirmander, skulle i kirke hver søndag. Vi sad på første række sammen med pastorinden, og var vi ikke stille, fik vi et rap af hendes stok. Jeg tænkte ved mig selv, at er det sådan det foregår i kirken, så forstod jeg godt, at dem fra Sundby ikke kom så tit i kirken.

Jeg husker, som var det i går, da 2. Verdenskrig brød ud. Jeg var i skole den dag, og de tyske flyvere fløj så lavt, at man kunne se piloterne. Far kom op i skolen og hentede mig, for der var jo ingen, der rigtig vidste, hvor det bar hen. Jeg har set og læst meget om den krig, men jeg har aldrig forstået, at vi som nabo til Tyskland, slap så billigt, hele Europa var jo nærmest sønderbombet. Det var vist noget om at Tyskland skulle bruge Danmark til spisekammer. Hos os var der ingen nød, vi havde alt både gris, høns og

Feriekolonien "Færgegaarden", hvor københavnske skolebørn ferierede hver sommer. Det var en fryd for børnene at opleve aftenene med bål og skets.

Vi havde ofte problemer med redaktør Bork, han kunne ikke lide at vi kastede kastanjer ind i hans have.

En ting jeg husker, var, at far altid lappede cykler, vi kunne jo hverken købe dæk og slanger, så de sidste år af krigen kørte vi med faste ringe.

grøntsager, det var meget lidt, vi skulle købe, men borgerskabet blev sat på en hård prøve, de havde jo centralvarme, men koks kunne de ikke få, gas var rationeret. Godt nok havde de penge, men pludselig var der jo ikke noget at købe, hvorimod vi havde det hele, både brænde og mad. En anden ting, jeg husker, var, at far næsten altid lappede cykler, vi kunne jo ikke købe dæk og slange, så de sidste år af krigen kørte vi med faste ringe, det var gamle bildæk, som blev skåret op og sat fast med ståltråd. Det gik ikke hurtigt, men vi var dog kørende, og folk var utroligt opfindsomme i de år.

Vi havde noget familie i København, og en dag kom manden med toget og med sig havde han en stor kuffert, for han skulle hente en halv gris, som far havde skaffet. Det hele blev parteret og kom i kufferten, der var jo ikke noget der hed plastic. Der blev talt meget om, "bare den ikke drypper". Han kom godt til hovedstaden med grisen, men helt ufarligt var det ikke, de tyske soldater lavede tit kontrol i togene, og hvor kom så den gris fra?

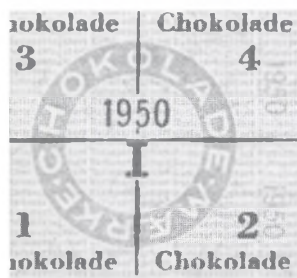
Det var altid mig, der skulle ordne forskellige ting for fru Larsen. Jeg hentede hendes aldersrente (det der i dag kaldes folkepension) oppe på skolen, vist nok 50 kr. Det lyder ikke af meget i dag, men hun betalte også kun 12 kr. i husleje. Når hun havde fået penge, blev jeg sendt i Importen i Frisegade i Nykøbing. Hun havde skrevet en seddel på, hvad hun skulle have, og det var lidt af en oplevelse både for personalet og mig. Jeg er ikke verdens bedste til stavning, men fru Larsens huskeseddel, var næsten umuligt at stave igennem. Vi kunne få noget kaffeerstatning der hed "Melcher", men på sedlen stod der Mikkel Hors. Det var også tit jeg kom hjem med noget forkert. Fru Larsen havde faste priser på alt, hvad jeg hjalp med, jeg lik 10 øre når jeg skulle hente hendes penge og køre i Importen. Var der nogle småting, jeg skulle hente hos købmanden, fik jeg 1 øre, senere steg det til 2 øre, den største lønstigning jeg nogensinde har fået, det var jo "100%". Jo, fru Larsen var et dejligt menneske, det var ikke et sted, vi bare løb op i tide og utide. Når jeg havde været i byen for hende, kunne det ske, at jeg blev inviteret ind i stuen på æbleskiver. Hun havde så mange fine ting, og så kunne hun fortælle så levende om alting, og uden humor var hun heller ikke.

Her under krigen var der ofte luftalarm, så kom fru Larsen altid ned hos os, og vi fik alarm-kaffe, det var sikkert "Mikkel Hors". Livet gik sin vante gang, jeg var på tur med skolen, vi skulle bo og sove på "Fregatten Jylland", men jeg led så meget af hjemve, at jeg græd hele natten, og der var jo helst ingen, der måtte se det. Jeg havde det nu bedst i hjemlige rammer.

Badebroen

Jeg kom meget i Skovfogedboligen, for jeg gik i skole med skovfoged Albrechtsens datter Birgit. Om efteråret hjalp jeg med at samle bog og agern i skoven, og om sommeren var der rig mulighed for at bade ved hamborgbroen, der var 50 meter lang, og for enden var vandet 3 meter dybt. Mange både lagde til ved broen, så der var altid liv omkring den, men det lå fast hos min mor, at jeg kun måtte gå i vandkanten og højst til knæene, der var jo ikke noget, der hed livredder-dengang. Vi var ligesom ællinger, når vi ikke kunne bunde, måtte vi svømme. Jeg husker en dag, hvor mor som en slags kontrol kom ned til broen, men hun kunne ikke finde mig ved kanten. På vej ud ad broen så hun, at jeg sprang på hovedet i vandet for enden af broen. Hun fik ganske enkelt et chok, for hun var ikke klar over, at jeg kunne svømme, så hun stod bare der og råbte og skreg, så folk troede at der var en der var druknet. Jeg sad inde under broen og holdt fast i en pæl, jeg turde ihvertfald ikke komme op før en voksen kom og sagde, at min mor ville tale med mig. Der gik længe, før jeg fik lov at komme ned til Hamborgbroen igen. Men jeg var faktisk heldig den dag mor kom, for jeg kunne ligeså godt have siddet ovre på Pandebjerg, vi var tit nogle stykker, der morede os med at svømme over Guldborgsund og tilbage igen. Jeg husker, der stod en riskost, det må have været sejlrenden, den tog vi bestik af, og blev vi trætte af at svømme, kunne vi altid hvile lidt ved den.

En dejlig sommerdag gik vi i land ovre ved Pandebjerg, men pludselig stod der en meget fin herre med hat og stok, det måtte have været godsejeren, det var ihvertfald en med ordet i sin magt. Jeg tror ikke i hele mit liv, jeg har hørt nogen få sagt så meget på så kort tid. Vi var for en gang skyld meget tavse. – Om vi var klar over, hvor meget strøm der var, og at det var et held, at ingen af os var druknet. Det var ikke megen tid vi fik at

Fru Larsens aldersrente var ca. 50 kr. Det lød ikke af meget, men hun betalte også kun 12 kr. i husleje.

hvile, inden vi skulle tilbage til Lolland, så det var godt at riskosten var der. Efter den salve tror jeg, at det var sidste gang, vi svømmede over Guldborgsund. Nu kan jeg godt se, at det kunne have gået helt galt, og jeg har også tænkt på, at havde godsejeren haft agt som han havde magt, så skulle han have stoppet os alle fire ind i sin bil og kørt os hjem, hvor vi hørte til.

Vor egen bod

Somme tider fik vi også lov til at lave en bod ude ved vejen. Mor bestemte, hvad vi måtte sælge. Vi havde et helt hegn med latyrus, så vi lavede små buketter. Der var også et æbletræ med dejlige røde skovfogedæbler, men vi måtte kun tage dem, der var faldet ned. Når vi var alene hjemme blev sortimentet udvidet. Vi startede med at se, hvor mange æg hønsene havde lagt, så rystede vi æbletræet, men det værste var dog, da vi begyndte at sælge ud af mors syltetøj og syltede pærer, så kom der gang i butikken. Til alt held så fru Larsen det oppe fra kvisten, så hun fik hurtigt stoppet den trafik.

Købmanden

Vores købmand hed Kåe Olsen, og han var ikke købmand for ingenting, han købte grunde og gamle huse op, så det var næsten alle steder, han havde en grund med kartofler eller græs, hvor der gik heste. Skråt over for os var der en grund med græskar, dem havde vi det nu meget sjovt med, da de blev rådne.

I et næsten faldefærdigt hus tæt på Guldborgsund boede der en mand, som hed Erland Petersen. Der var 3-4 tdl. jord til huset, men han fik det aldrig passet, for han kørte altid rundt og samlede mælkejunger op til Toreby Mejeri. Erland var glad for at snakke, og det var fast hver formiddag, når han var på vej hjem, at han gjorde holdt hos købmanden. Kåe Olsen ville gerne købe Erlands hus og jord, men Erland var jo ikke dum, så han syntes godt, det kunne vente lidt, for her under krigen, hvor der ikke var ret mange varer at få, kunne Erland få alt, både kaffe og tobak. Havde han solgt, vidste Erland godt, at så var det sket med at få de varer hos købmanden. Alle vi børn fra Sundby kom meget hos Erland, han havde et stort kirsebærtræ og flere fine æbletræer, vi kunne bare tage det vi ville. Jeg husker, der var lergulv i køkkenet og et ildsted, hvor han lavede mad, og

så måtte vi tegne på væggen i stuen. Jeg ved ikke, om jeg var begyndt at få fine fornemmelser, men jeg syntes, det var noget mærkeligt noget. Min far havde også en lille jolle liggende hos Erland, og somme tider var jeg med ude at stange ål. Vandet var nogen gange så klart, at vi kunne se ålene nede i græsset.

Nå, men det endte med at købmanden fik købt Erlands hus, som lå på den kønneste grund i Sundby. Det gamle hus blev lejet ud om sommeren, for om vinteren kunne man ikke bo i det. Min far fortalte tit om en mand, der var flyttet ind i Erlands hus – han prøvede at slå med le – men det morede far sig meget over, for manden hoppede som en hare med den le. En dag far var nede ved båden kom han i snak med "Haren med leen". Far tilbød at hjælpe med at slå hans græs, og det blev han meget glad for. Meget naturligt spørger far: "Hvad laver så du?" Han fortalte at han var statist på Sommerteatret i Nykøbing. Det viste sig, at det var Poul Bundgaard, dengang helt ukendt, at han så flere år senere blev en af Danmarks bedste skuespillere og sanger, var der ingen der havde drømt om, da han hoppede rundt i Sundby med sin le.

Julen er nær

Julen nærmede sig, når mor begyndte at fernisere gulve, og købmanden pyntede sine tre små vinduer. Alle Sundbys børn stod udenfor og klappede, hver gang der blev sat en lille ting ud i købmandens vindue, det kunne være en lille nisse eller bare en papsjerne, der skulle ikke så meget til for at

"Lundehuset"
ca. 1943.

I dag Lundevej 25.
I 1943 var huset ejet
af Erland Petersen.
Der hørte 3-4 tdl. til
huset.

En af Danmarks bedste skuespillere og sanger, nu afdøde Poul Bundgaard, boede engang i 1943 til leje i "Lundehuset"

Danmarks julemærke
fra 1944.

”Når julen var overstået skulle vi 3. juledag til ”juletræ” i fars fagforening på hotel Valdemar i Jernbanegade. Det var en dejlig aften med godtepose og julegave”.

glæde os. Foran på avisen var der hver dag i hele december en nisse, som vi skiftedes til at klippe ud. Vi kunne godt stå og vente på avisen, selv om det var den samme nisse hver gang. Hos Kaffe-Jepesen i Langgade stod der to papnisser og kørte rundt med kaffemøllen. Vi kunne stå der i timevis og se på nisserne, og man skulle være heldig for at få en plads. I dag kan de ses på museet Falsters Minder.

Hjemme i køkkenet stod mor og bagte småkager og lavede konfekt, og hendes opskrift på havregrynskugler bruger hele familien den dag i dag. Mor og far gjorde meget for os, og satte stor pris på, at vi fik en dejlig jul. Vores juletræskasse, der stod på loftet, hentede far ned nogle dage før jul. Der blev lagt en gammel voksdug på bordet, og alt julepynten kom derefter frem, så sad vi og satte nye bånd og nye hanke på. Under krigen kunne vi ikke få lim, så det blev klareret med melklister. Når vi sådan sad omkring bordet, og mor kom med hjemmebagte klejner, og ilden buldrede i kakkelovnen, ja det er noget jeg aldrig glemmer.

Vores gris blev slagtet få dage før jul, og det var et stort arbejde, der var jo ikke noget, der hed fryser eller elektriske hjælpemidler, næh, det var en kødhakker med håndsving. Der var ikke den ting, der ikke blev lavet af grisen, blodpølse, medisterpølse, spege- og rullepølse, finker, sylte og leverpostej. Der kunne blot laves det, vi spiste i julen, resten kom i et stort saltkar, ikke som i dag hvor alt bliver færdiglavet og lagt i fryser til senere brug. Der blev både kogt grønkål og rødkål, så det duftede over hele huset. Man kunne dengang med rette sige ”Moder er i køkkenet”.

Juletræet bliver tændt

Juleaftensdag kom juletræet ind i stuen, mor og far pyntede det, og vi havde travlt ved nøglehullet. Vi fik altid flæskesteg og risalamande med mandelgave. Vi kunne ikke få mandler, så mor kom en hvid bønne i. Det kneb også med at få ris under krigen, så den lille pose, vi kunne købe, blev der værnet meget om. Når vi havde spist og vasket op, blev vi sendt ud i køkkenet, så blev spisebordet sat ind i den anden stue og juletræet tændt. Vi stod og så på alle herlighederne, inden vi gik ind. Et år ville far glæde os, så han havde klædt sig ud som julenisse, men vi blev så bange, skreg og flygtede ud af huset.

Far måtte meget hurtigt give sig til kende, så det blev kun til den ene gang, han var julenisse.

Det var ikke de store flotte julegaver vi fik, det meste var noget far, havde lavet. Et år fik jeg en meget flot dukkevogn, og mor havde syet de flotteste silketæpper til. Jeg kan ikke lade være at tænke på, at når man i dag kommer ind i et børneværelse, så ligner det meget en legetøjsbutik, og børnene gider mange gange ikke lege med noget af det. Vi havde ingen børneværelse, men under bordpladen på spisebordet var der i hver ende en lille hylde – det var nok til os, vi fik udvidet vores horisont på en mere sund måde.

Hele julen skete der noget, vi havde altid julefrokost med mange gæster, og 3. juledag var vi til ”Juletræ” i min fars fagforening, det var på Hotel Valdemar i Nykøbing. Jeg husker vi kørte i taxa, noget som ikke var normalt for os, men mor satte jo stor pris på, at vi var pæne, med silkekjoler og laksko og drengene i matrostøj. Det var en dejlig aften, vi fik godteposer og hver en pæn julegave, og til sidst fik vi lov at ”plyndre” juletræet, bagfter var der dans og meget andet sjovt. 4. juledag holdt mormor jul for hele familien, det var en fast tradition, og hun nød den meget. Hun fik op til jul katalog fra Daells Varehus og her i gennem købte hun julegaver til alle os 24 børnebørn, så det var skam fine ting, vi fik. Jeg vil tro vi var ca. 50 personer den dag, og der var hjerterum til alle. Vi måtte gerne løbe over hele huset bortset fra køkkenet, for her skulle mors to kusiner Signe og Agnes lave mad, og dem havde vi respekt for. Menuen var fast, den bestod af grønlangkål med flæsk og pølse, flæskesteg og andesteg med alt, hvad der hørte til, og vi sluttede af med risengrød.

Hvad Hamborgbroen og Guldborgsund betød for mig om sommeren, gjorde Hamborgskoven om vinteren. Her stod vi på ski fra en høj bakke, der endte i en eng. Det var ikke så meget med fint skiudstyr, vi havde dengang. Der blev sat noget gammelt cykeldæk på til skispænder og et par kosterkafter udgjorde staver, men vi løb ligeså godt som de fine fra Nykøbing. Der er dem der i dag påstår, at vi ikke har vinter som i ”gamle dage”, det tror da pokker, for har der bare været lidt frost, så kører saltvognen og sneploven. I min barndom var det de arbejdsløse, der blev sendt ud med skovl. Jeg husker, de gik i lange rækker for at skovle sne,

så folk kunne komme frem. Dengang var der altid sne, vi kunne både køre kane og kælke hele vinteren.

På tur med farmor

I 1941 kunne farmor og farfar ikke klare det mere i Grænge, så de flyttede ned til os i Sundby. Det var en dejlig tid, hvor jeg blev knyttet meget til min farmor, men jeg tror også, at farmor og farfar havde en god tid hos os, selv om det var en hel anden verden for dem. Min farfar cyklede meget, han havde en "jernbind" på baghjulet, så han kunne stå op på cyklen bagfra. Vi syntes det så morsomt ud. Han talte også meget om, at det var mærkeligt, man ikke kunne lave en lille motor til cyklen. Den kom kort tid efter, at farfar var død, så det var synd, han ikke fik oplevet det.

Min farmor og jeg tog tit en tur til Nykøbing på "Apostlenes heste". Selv om hun var over 70 år, skulle man gå godt til for at følge med. Ved hver ende af broen gik der tyske soldater vagt, dem var jeg lidt bange for. I Nykøbing var vi gerne inde på café, hvor vi fik kaffe og kage. Hjemme drak farmor altid kaffe af underkoppen, men når vi var i byen kunne hun godt drikke af koppen. Hun sagde også, at vi ikke skulle fortælle noget om det, når vi kom hjem. Engang var vi inde hos Middelbo Outzen, vel nok den største forretning på Lolland-Falster på den tid. Det var et sted man kunne købe alt, og så var der elevator. Sådant en havde min farmor aldrig prøvet. I kælderen lå legetøjsafdelingen, og farmor kunne ikke forstå, vi bare måtte løbe rundt uden at købe noget. Vi fik også farmor ind i elevatoren, og den stoppede på den etage med møbler. Da døren åbnede fik hun et chok og udbød: "Ka' du så komme her, vi løber jo oppe i privaten". Hun havde nemlig aldrig før set en møbelafdeling.

Jeg har siden hen tænkt på, hvor stor omvæltning det må have været i min mors liv at få ældre mennesker boende, men sådan var det jo dengang, de der kom på alderdomshjem var dem, som ingen børn havde.

Da min far blev gammel og helbredet svigtede, havde han ikke så mange muligheder, godt nok tilbød min bror Jørgen, at han kunne flytte hen til ham, men far valgte selv at komme på Kettinge plejehjem, og jeg ved, at han var glad for det. Han har sikkert haft nogle stunder, hvor han har tænkt på, da han tog sig af sine gamle forældre, men tiderne forandrer sig, hvor både mand og kone går

på arbejde, – men kunne en gammel mand som far se det? Han døde 87 år gammel i 1989. Mor døde allerede i 1975, hun havde haft leddegigt i flere år. Hvis nogen undrer sig over, at der ikke er skrevet så meget om mine forældre, er det, fordi jeg har beskrevet dem i en anden bog med titlen "Erindringer om min lillesøster".

Mormor døde

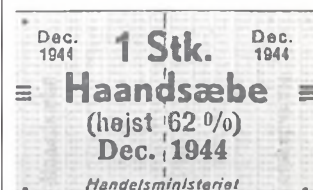
Sommeren 1943 står meget klart i min erindring, for vores allesammens mormor blev pludselig syg, hun fik årebetændelse i sit ene ben og besked på at blive i sengen med varmt omslag, men der gik kun få dage, så døde hun, kun 64 år gammel. Penicillin blev ganske vist opfundet i 1939, men det var først i 1950'erne den kom i brug herhjemme, så mormor nåede ikke at få chancen. Det var et stort tab for os alle, men mest for morfar og moster Mary, hun var ugift og boede hjemme med sin lille dreng, Jørgen, på kun to år. Morbror Vilhelm passede bedriften, men det kneb for Mary at passe huset, det var jo mormor, der havde haft styr på det.

Min morbror Johannes og tante Kirsten, der havde tre børn, havde lige bygget nyt hus i Toreby, da han var ansat hos Brdr. Clausen som smed, men det blev solgt, og de flyttede ned hos morfar i Grænge. Johannes startede med sit eget værksted, det var jo i de tider hvor mange skulle have skoet heste. Det var en stor omvæltning for dem alle, ikke mindst for Kirsten, for det må have været meget svært at træde i mormors sted.

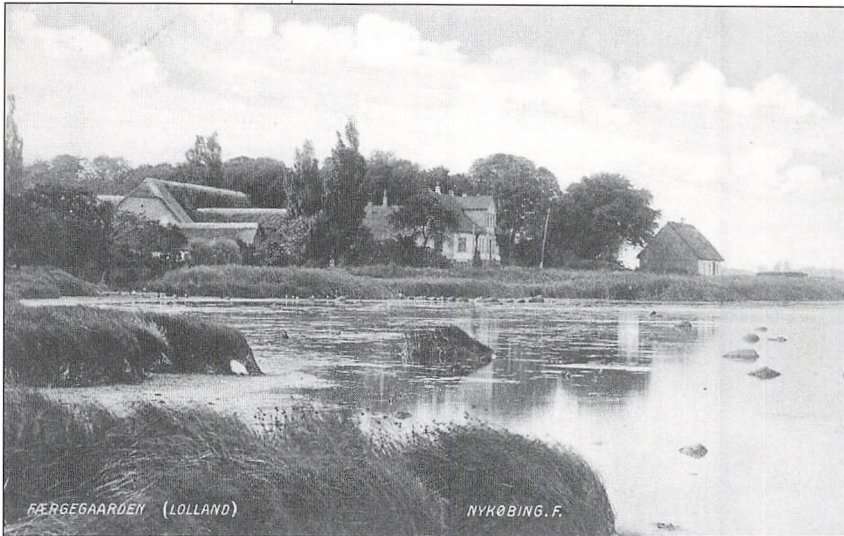
Under krigen var der mangel på alt, og sådanne ting som tøj og garn kunne man slet

Markvejen
"Sundby Allé",
set mod Nykøbing
i 1930'erne.

Til venstre
"Færgegaarden",
hvor Statoil i dag
ligger. Til højre
husmand Hansens
ejendom.

I 1944
var der rationering
på håndsæbe.

"Færgegaarden", set fra Guldborgsund i 1930'erne, hvor i dag Kystvejen går til Guldborg.

"Rokken"

Min farmor var meget dygtig til at spinde garn. Fru Helen Schou, Færgegaarden i Sundby, fik under krigen spundet strikkesgarn til luffer og sokker af ulden fra sin Old English Sheep Dog. Rokken findes i dag i mit hjem.

ikke købe. Farmor og jeg startede vores eget lille spinderi, hvor jeg lærte at karte og spinde. Byens fine fruer kom med hundeuuld, og vi sad med gamle strikkesøjler, der skulle trævles op, så skulle det hele kattes sammen, og hvor utroligt det lyder, blev det pænt. Når der skulle afregnes med vore kunder var det gerne mig som stod for det, farmor var et beskedent menneske og var slet ikke vant til det med penge, hun mente ikke, at det var noget at betale for, men da var vi for første gang uenige. Nede på Færgegården boede oberst Skov, der havde fire stor hunde. De skulle have lavet garn. Da garnet var færdig, gik farmor og jeg ned med det. Da jeg også var bydreng hos købmanden, blev jeg ofte sendt ned på færgegården, hvor jeg måtte tømme en skummel kælder for flasker uden at få en rød øre i drikkepenge. Nå, men fru lukkede selv op og syntes det var flot og spurgte hvad vi skulle have for garnet. "50 kroner", sagde jeg. Farmor var ved at falde ned af den høje stentrappe, så det morede vi os meget over på vejen hjem.

Freder kom

Vi nærmer os slutningen af 2. Verdenskrig, og jeg husker maj som en meget lun måned. Fredsbudskabet kom den 4. maj om aftenen og jeg vil vove den påstand, at alle, der husker den aften, kan fortælle, hvad de foretog sig netop i de timer, hvor krigen var slut. For mit vedkommende så plukkede jeg violer i en grøft i Sundby. Der var glædesrus overalt, som varede flere dage, men det var ikke alle der var glade, for der var jo dem, som havde arbejdet for tyskerne, og stemningen over dem var der jo nærmest selvjustits. Der var også mange unge piger, som kom sammen med tyskerne, og de blev klippet skaldet. I de

store byer var det så galt, at pigerne måtte løbe gennem gaderne, nøgne og med malet hagekors. Det var jo alt det had mod tyskerne, som skulle ud, men der skete også ting som vi danskere ikke kunne være bekendt. To måneder efter krigen var slut blev en skæbnesvanger dag for de fleste danskere, for da faldt den største "bombe", vi havde hørt. Der blev pengeombytning, og det indebar, at hver person der var myndig kun måtte veksle 500 kroner i banker og sparekasser. I kraft af krigen havde vi jo ikke haft lov og ret, ikke engang politi, og der var mange som slet ikke stolede på bankerne. De fleste penge lå trygt ude i hjemmene, under gulvet eller i madrassen. Købe noget kunne man ikke, og selv om vi var i juli måned, røg det op af mange skorstene. Da kunne man sige, at pengene røg op i den blå luft, det var en farlig redelighed. Der var mange varer, som var rationeret helt op til midten af 1950'erne. Herefter kom "de glade tresser" – hvor glade de var kan diskuteres. Der blev bygget som aldrig før, alle, selv arbejderne skulle have parcelhus og bil. Kvinderne kom ud på arbejdsmarkedet, folk skulle have alt, det kunne ikke blive fint og stort nok. Jeg selv har aldrig rigtigt set noget i det. Mit motto har altid været, at man kan nå langt med "en ske og en dyb tallerken". I 1970'erne da både private og ikke mindst industrien var blevet afhængig af både olie og benzin, steg begge dele med skyhøje priser. Dermed kom de såkaldte "Fattige 80'erne". Mange industrier måtte lukke på grund af oliekrisen, og arbejdsløsheden steg støt. Vi skal helt hen i midten af 90'erne, før der igen kom gang i hjulene og her i det nye årtusinde er der endnu usikkerhed på mange områder.

Tilbage til januar 1946, – fru Larsen begynder at blive svagelig, mor og jeg passer hende, og den sidste tid sad vi hos hende både dag og nat. Den 14. februar, den dag jeg fyldte 14 år, sov fru Larsen stille ind, og hun flyttede ind den dag, jeg blev født, så det var et mærkeligt sammenbrud. Der blev meget tomt efter hendes død, for hun hørte jo til familien. Far havde "luftet" tanken om at sælge huset, men af hensyn til fru Larsen kunne han ikke nænne det. Far havde kørt lastbil i mange år, men de sidste år af krigen kunne han ikke få benzin og måtte derfor køre med gasgenerator, selv om han ikke kunne tåle gassen. Huset blev solgt i foråret 1946 og dermed var en dejlig barndom slut.

Da Falster blev styret fra Westensborg

Hovedbygningen ligger stadig som et minde om en af de mest bevægede perioder i Falsters historie.

Igennem århundreder var Nykøbing Slot en af Danmarks største seværdigheder. Ifølge salig Ludvig Holberg var der i hele det danske rige kun Kronborg og Frederiksborg slot, der kunne måle sig med det i pragt og herlighed.

Slottet havde en smuk beliggenhed ved Guldborgsund. Som Nykøbings vartegn bød det fredelige købmandsskuder velkommen, men det virkede samtidig som en knyttet næve mod de fjendtlige skibe, der syd fra vovede sig ind i det smalle farvand mellem Lolland og Falster.

Nykøbing Slot var i tidens løb enkesæde for flere danske dronninger, blandt andre Christian den Fjerdes mor, Sophie af Mecklenborg. Da dronningen døde i 1631, havde hun en hofstab på ca. hundrede medlemmer, så slottet og dets beboere var en kolossal kraftkilde for Nykøbing og dens kun 1.000 indbyggere.

"I hundetampe!"

Næsten al jord på Falster hørte under kronen. Men i 1766 stod det så dårligt til med statens finanser, at man solgte størstedelen af krongodset og holdt auktion på Nykøbing Slot. Der blev oprettet syv nye herregårde ved siden af de tre bestående: Nørre Ladegaard, Korselitse og Skørringe.

Nørre Ladegaard og Nykøbing Vandmølle blev købt af kgl. agent von Westen, der tilhørte en rig apotekerfamilie på Fyn. Efter ham fik godset navnet Westensborg. Købesummen var 53.000 rigsdaler.

Agent von Westens regimente over Westensborg varede kun otte år. Han døde i 1774 og hans sønner solgte gården til trekløveret Peder Thestrup og Hans Tersling på Vennerslund samt Christian Hincheldey på Orupgaard.

I 1789 blev Thestrup enejer af Westens-

borg, men han havde svært ved at enes med sine bønder om hoveriet. I 1790 ville de ikke møde til høstarbejde, fordi de havde været på hoveri seks dage i træk og ikke fået deres egen høst bjerget.

Striden resulterede i, at Thestrup tilbød at sælge gårdene til bønderne. Med en lidt udiplomatisk sprogbrug sagde han til dem: "I kan købe, hvis I har noget at betale med – men det har I jo ikke, I hundetampe!"

Enden på historien blev, at staten købte godset med det formål at få landboreformerne gennemført, så markerne udskiftedes og bønderne blev selvejere.

En ædel mand

Westensborg var indtil da blevet drevet af dygtige, men barske forretningsmænd. Men nu trådte en helt anden mennesketype ind i billedet. En ung nordmand, Gerhard Faye, jurist og digter, blev udnævnt til godsforvalter på Westensborg.

Faye mente ikke selv at have tilstrækkeligt kendskab til landbrug, men stærkt tilskyndet af selveste kammerpræsidenten, den store reformven, grev Christian Ditlev Reventlow,

Af
N. P. Nielsen

Nørre Ladegaard og Nykøbing Vandmølle blev købt af Kgl. agent von Westen, deraf navnet Westensborg.

Westensborg hovedbygning en vinterdag – set fra parken.

Carl Lang Thorsen
og
Marie Sofie Thorsen
overtog
Westensborg i 1884.

Det var Gerhardt Faye der udførte kronskifteudstyknin-gen med stor retfærdighed og dygtighed i 1766.

vovede han springet – og det blev et lykkeligt spring både for Westensborg og for dansk landbrug.

Gerhard Faye blev en elsket pionér i reformarbejdet på Falster. Han forstod at forhandle med bønderne og han satte sig i respekt hos godsejerne. Han afskaffede hoveriet og gennemførte store grundforbedringer og skovreformer.

Hvededal gods og Vaalse by blev lagt ind under Westensborg og Faye styrede herefter som kongelig godsinspektør et af de største godser i landet. Han opbyggede gården Christiansminde, hvor han efter eget udsagn tilbragte sit livs lykkeligste dage. Herfra og fra Westensborg styrede han krongodset på Falster i 14 år. Det gav et nettoudbytte for Hans Majestæt på seks tønder guld.

Gerhard Faye er en af de ædleste skikkelser i Danmarks historie. Han var dygtig, retfærdig og en stor velgører. Han var ven med digteren Steen Steensen Blicher, der i sin ungdom virkede som huslærer på "Holgershåb" ved Nr. Alslev. Da Blicher senere i livet true-des af tvangsauktion, var det først og frem-mest Faye, der fik afværget ulykken.

Efter Fayes død blev der i Gaabense Fær-geskov rejst en mindesten for ham med føl-gende inskription:

"Hans kloge og redelige bestyrelse af de kongelige godser på Falster lagde grunden til disses velstand. Hans ædle hjerte og retskaf-

ne vandel skaffede ham alles kærlighed og højagtelse".

Nykøbingenserne købte jord

Da de fleste falsterske krongodser i 1766 blev opdelt i ti hovedgårde, havde Westensborg et tilliggende på 800 tdr. land. I 1788 tilbagekøbte kronen Westensborg, hvorefter selve hovedgården i 1791 blev delt i fem par-celler.

Borgere i Nykøbing købte hovedparcellen på godt 300 tdr. land, hvoraf udskiltes afbyg-gergårdene Ejegod og Christiansminde. Den tilbageblevne hovedparcel, der beholdt nav-net Westensborg, blev senere købt af pro-prietær Chresten Hansen, der efterfulgtes af sønnen, proprietær Jens Hansen.

Jens Hansen var kendt som en fremra-gende landmand og en dygtig økonom. Af Westensborg jord købte han alt, hvad der lå syd for Kohavevej – ca. 45 tdr. land. På dette areal byggede han gården Hanneshaab. På et tidspunkt havde han samlet så mange penge, at han kunne købe Westensborg, hvorefter udhusene på Hanneshaab blev revet ned. Stuehuset brændte i 1882.

Familien Thorsen

Jens Hansens enke overdrog få år senere Westensborg til sin svigersøn, Carl Lang Thorsen fra Toftegaard i Vindeby. Det var i 1884, og lige siden dengang har Westensborg og Christiansminde været ejet og senere for-pagtet af familien Thorsen.

Carl Lang Thorsen var en fremsynet land-mand og et fint menneske. Han var en af de første på Falster, der dyrkede sukkerroer og efter at have solgt mælk fra vogn rundt om i Nykøbing, var han en af foregangsmændene, da Nykøbing Mejeri blev oprettet.

I en tid hvor mange landmænd gik bag af dansen, lykkedes meget for Carl Lang Thor-sen. Han købte ejendomme op i stor stil. År 1900 erhvervede han Dalbygaard ved Stub-bekøbing med 520 tdr. land, som sønnen Jo-hannes senere forpagtede, og i 1905 købte han Christiansminde med 155 tdr. land.

Denne gård blev senere solgt til en anden af hans tre sønner, Poul Friis Thorsen. Af andre erhvervelser kan nævnes Norupgaard med 160 tdr. land og Gustavsminde, der lå strate-gisk godt mellem Westensborg og Christi-anminde.

Carl Lang Thorsen var en gudfrygtig mand, hvis liv var styret af tre ord, der stod

indgraveret over hans skrivebord: Kærlighed, Godhed, Taknemmelighed. Han var kendt for sin gavmildhed og skænkede bl.a. betydelige gaver til Nykøbing Børnehjem, KFUM, Luiseforeningen, Sygeplejeforeningen og andre humanitære institutioner.

Intet under at han var omgivet af stor respekt og hengivenhed og blev betroet mange tillidsposter både i by og på land.

For fantasifuldt

Da Carl Lang Thorsen overtog Westensborg, gik de dyrkede jorder helt ind til Nørrebros Runddel, men byen voksede sig stadig tættere ind på hovedbygningen.

Der skulle gøres plads til boligbyggeri, industri anlæg, sportspladser, alderdomshjem, Katedralskole og meget mere. Apropos Katedralskole, så blev der i 30'erne i pressen fremsat tanker om at genopføre Nykøbing Slot og indrette det som Katedralskole! Planen var dog for fantasifuld til at blive ført ud i livet.

Carl Lang Thorsens søn, Poul Friis Thorsen, der ejede Westensborg fra 1935 til 1967, mageskiftede gentagne gange med Nykøbing kommune for at opretholde en rentabel drift og det lykkedes på bedste måde.

Sønnesønnen, Børge Friis-Thorsen, der i forvejen drev Christiansminde, ejede Westensborg fra 1967 til 1979. På dette tidspunkt blev Westensborg købt af kommunen og Børge Friis-Thorsen blev forpagter. Forpagtningen blev i 1985 overtaget af Carl Thorsens oldebarn, Poul Friis-Thorsen.

Et minde

Westensborg hovedbygning ligger endnu tilbage som en enklave i den ekspanderende by. Den beboes i dag af Tove Friis-Thorsen, enke efter Børge Friis-Thorsen. Hun har med en kærlighed og veneration værnet om det smukke hjem, der har været slægtens bopæl siden 1859, da Westensborg blev opført.

Nu som før ligger Westensborg som et minde om de tider, hvor de store landbore-former ændrede de sociale forhold på Falster.

Gårdens historie minder samtidig om de gyldne dage, hvor Nykøbing stadig kunne glæde sig over sit prægtige kongeslot – det eneste Lolland-Falster har haft.

Rædselsnatten på Westensborg

Westensborg har trods sin ærværdige alder aldrig været plaget af spøgelse og andre

overnaturlige væsener. Men uden dramatik er gårdens historie ikke.

I november 1895 satte en omstrefende vagabond ild til gårdens lade- og staldbygninger, som nedbrændte, og natten til den 7. august 1960 udspillede sig et drama, som blev omtalt på forsiden af alle landets aviser.

En beruset mand fra Nysted skaffede sig adgang til Westensborg ved at knuse to vinduer på verandaen. Fra jagtstuens bøsseskab snuppede han et jagtgevær, to patronasker samt en rytterhjelm fra krigen i 1864.

Med hjelmen på hovedet begyndte han at skyde vildt omkring sig, og da den hjemmenværende del af familien, godsejer P. F. Thorsen, hans kone og hans 4-årige barnebarn, Pernille, forskansede sig bag soveværelsesdøren på 1. sal, råbte den afsindige mand:

– Luk op, I skal skydes!

Det var ingen tom trussel. Manden skød gennem døren og ramte Poul Thorsens venstre hånd. Senere kæmpede godsejeren og voldsmanden på liv og død med hinanden. De havde begge fat i geværet, der gik af to gange. Den 72-årige godsejers kræfter var ved at slippe op, da hjælpen kom, som sendt fra himlen:

Gårdens husassistent, Bente Lorentsen, Sdr. Ørslev, kom hjem fra turistfest i Nykøbing sammen med sin kæreste, slagter Bent Petersen, Maglebrænde. Da de unge hørte skud fra første sal, kom slagteren resolut den stærkt blødende godsejer til hjælp og sammen holdt de den desperate voldsmand i skak, til politiet kom.

– Det er et mirakel, at dramaet på Westensborg ikke kostede menneskeliv, var politifolkenes konklusion.

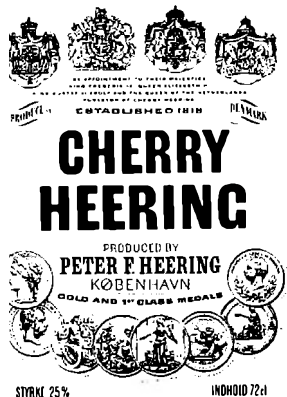

Billedet viser den flotte allé op mod Nørre Boulevard.

Tove Thorsen
– den sidste ejer af Westensborg.

Likør til kaffen.

Th. Østergaards Eftf. A/S

Grønsundsvej 115 • 4800 Nykøbing F.
Tlf. 54 85 29 44 • Fax 54 82 03 02

Auto reparation
Reserve dele til alle bilmærker
Specialværksted for
Opel • Fiat • Saab • Citroën

Kom ind og få inspiration til hjemmet

- Stort udvalg i kvalitetstæpper, gulve og gardiner
- Kvalificeret, faglig rådgivning
- Gratis opmåling og tilbud
- Tilpasning, montering & finish

RYGAARD TÆPPER & GARDINER

Slotsgade 9 - 4800 Nykøbing F.
Tlf. 54 85 43 73 - Fax 54 85 43 72

RS Christiansen & Engelbrechtsen

Statsautoriserede revisorer

Gåbensevej 1
DK-Nykøbing F.
Telefon 54 86 00 88
Fax 54 82 24 77
E-mail: nyk.f@ce.dk
www.ce-nykobing.dk

Kontorer i
København
Nakskov
Vejle
Warszawa

RSM Christiansen & Engelbrechtsen er et selvstændigt medlem af RSM International, en uafhængig kæde af selvstændige revisions- og konsulentfirmaer.

Sillestrup marhalm af bedste kvalitet.

Benzinmærke til "Dollargrinet"

Rul på Falster

Lædervarer
Falsters største udvalg

TASKE HUSET
TORVET 14 - NYKØBING F.
- Grundlagt 1948 -

Landsdelens største varehus har alt under samme tag - til hele familien

TEXTIL
KOLONIAL
SLAGTERVARER
FRUGT & GRØNT
ISENKRAM
RADIO & TV
QUICKFOOD
BAGERI

Åbningstider

Mandag-Fredag 9.00 - 20.00
Lørdag 8.00 - 17.00
Søndag 10-16

fotex
KYSTVEJEN 1
4800 NYKØBING F.
TLF. 54 88 60 00

Vidste du det!

Efter et langt liv har jeg lært, at hver generation har sine egne nationale højdepunkter. For den generation jeg selv tilhører, var Danmarks befrielse og de glade maj-dage i 1945 den kulmination, som aldrig er overgået sidenhen. Andre nationale højdepunkter, omend i tragisk sammenligning med befrielsen, kan for tidligere generationer have været nederlaget på Dybbøl og tabet af Sønderjylland i 1864. Det var denne begivenhed, som i 1920 førte til en lille rehabilitering, nemlig da sønderjyderne stemte en del af det tabte land tilbage til Danmark. For den generation, som mine bedsteforældre tilhørte, blev dette deres livs nationale højdepunkt.

Genforeningens mindesmærke

Ligesom andre nationale begivenheder gennem tiderne ofte er blevet markeret med statuer, skulpturer, mindesten eller monumenter, fik sønderjydernes afstemningsresultat i 1920 også i Nykøbing F. sit eget monument. I vore dage er det placeret i trekanten mellem Niels Niensensgade, H.P. Jensensgade og Neergaardsvej, men oprindeligt lå det på hjørnet af den daværende Engvej (nu Engboulevarden) og Skovboulevarden. På billeder fra dengang ses mindesmærket beliggende ved den tidligere Teknisk Skole, men den bygning kom faktisk først til i 1929. Derimod ligger der stadig en hvid beboelsesejendom bag mindesmærket. Denne ejendom har ligget der siden omkring 1912. Den var i mange år ejet af isenkræmmer A. Præstegaard (firma Præstegaard & Monsen) og fra midten af det 20. århundrede af statsautoriseret revisor Bent Hejlesen. Dette til begrundelse for de billeder, der eksisterer af genforeningsmindesmærkets oprindelige nabolag. Dets senere beliggenhed stammer fra omkring 1960, da man anlagde en ny omfartsvej på grund af Fugleflugtslinjen, og den gamle Christian IX's Bro blev afløst af Frederik IX's Bro over Guldborgsund. Ved den lejlighed blev hele gader og rækker af huse jævnet med jorden, og genforeningsmindesmærket blev flyttet – men Hejlesens hvide hus blev liggende.

Min farfar

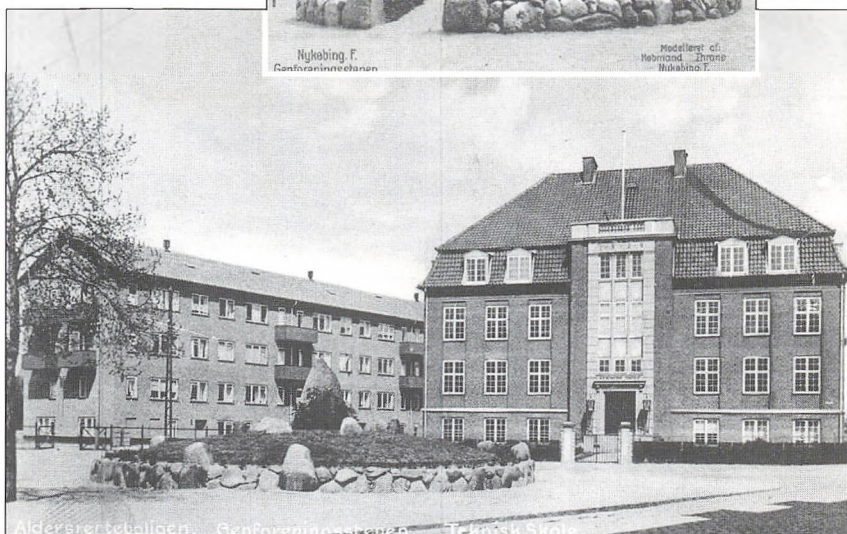
Når jeg kalder genforeningen et nationalt højdepunkt for datidens danskere, skyldes det talrige beretninger, jeg har læst, men også hørt fra min farfar, snedkermester N. P. Mørch. Han var selv gammel sønderjyde og forstod betydningen af det, der skete i 1920, da dele af Sønderjylland blev dansk igen. Hans far, der havde været lærer i Løjt Kirkeby ved Åbenrå, som efter 1864 blev tysk, var i eftersommeren samme år blevet fordrevet af tyskerne, som på det tidspunkt havde fængslet ham et par gange for "landsskadelig" virksomhed. Da udvisningsordren indløb, huggede han i afskedens stund sin flagstang i haven i småstykker og forærede den til naboen som brændsel (flagstangen skulle ikke bruges til det tyske flag!). Derpå indskibede han sig med sin familie, deriblandt min dengang 4-årige farfar, i en fragtbåd til Stubbekøbing, hvorfra den lille familie fik husly hos en slægtning i Horbelev, og efter nogen tid lykkedes det ham ved kongelig resolution fra Christian IX at få embede som førstelærer, degn og organist i Skelby på Sydfalster.

I dette miljø voksede min farfar op, indtil han kom i snedkerlære og efterfølgende som 25-

Af
Palle Mørch

Billederne viser stensætningen ved den gamle Tekniske Skole på Engboulevarden, som blev flyttet til Niels Niensensgade og H.P. Jensensgade i 1960.

*Vore bedste-
forældres
nationale
højdepunkt,
var Genfor-
eningen i
1920.*

*Stenene
stammer fra
Frejlev Eng-
have og blev
tilhugget af
firmaet Lose
& Jensen,
Nykøbing F.,
efter model
af købmand
Thrane.*

Motiv fra anlægget
ved
Niels Nielsensgade
og H.P. Jensensgade.

Jul på Falster
- i by og på land
side 38

årig blev mester med eget snedkeri i Østergade. Hans speciale var ligkistefremstilling og bedemandsvirksomhed, og det blev han en ganske holden mand af. Der var aldrig mangel på kunder... Han var en mand, der vidste alt om, hvad der foregik i byen, og han havde efter sigende for vane at blande sig i alt mellem himmel og jord (det lå liksom til hans fag!). Derfor nød han tilnavnet "Østergades Sognefoged". I 1884-90 var han konservativt byrådsmedlem, men han var lidt af en fribytter-natur med talent for det rebelske. Selv sagde han om sine 6 år i byrådet: – Jeg er ikke et flokdyr, og jeg fik aldrig noget vedtaget i byrådet. Det eneste jeg havde held med var at få opsat en gaslygte i Staldgården...

Kongstanken: Et genforeningsmærke

Hans families uddrivelse fra Sønderjylland havde dog gjort et så stærkt indtryk på ham, at han blev formand for en komité af lokale borgere, som efter genforeningen i 1920 tog initiativ til at rejse et mindesmærke for det, der var blevet den generations højdepunkt.

Det der kom ud af initiativet var et rundt stengærde, en slags kæmpehøj, med en diameter på ca. 9 meter og en to meter høj sten, som stammede fra Frejlev Enghave. Stenens forside fik følgende inskription:

1864

Sønderjylland

1920

Vold har stakket vælde

Og bagsiden:

Rejst 1921

Omkring stengærdet fylkede sig to kranse af mindre sten, der var blevet hentet fra omegnen af Nysted. På hver af disse kunne man læse de sønderjyske "førernavne" – dvs. dem, der i næsten et århundrede havde virket for danskernes sag i Tyskland og Sønderjylland. Teksten på den store sten var ud-tænkt af en lokal postassistent, Adam Jensen, og navnene, der var indhugget på de små sten, var leveret af Nykøbing Katedralskoles historiekyndige adjunkt Paludan-Müller (senere rektor i Viborg). Selve anlægget var udført af stenhuggerne Lose & Jensen, Nykøbing F., efter model af den navnkundige Langgade-købmand H. Chr. Thrane.

Mændene bag navnene

Alt dette kan som nævnt stadig ses, men altså et helt andet sted end dengang i 1921, da mindesmærket blev etableret, og gør man sig den ulejlighed at gå lidt bag om navnene på de mænd, som fik deres navne på stenene, så genopfriskes lidt af skolelærdommen fra den tid, hvor min generation, som blev født fra 1920'erne og senere, hørte om en tid, der gik lidt forud for os selv. Man vil se, at det drejede sig om folkelige personer, som for manges vedkommende levede længe før krigen i 1864, og som ved deres nationale engagement stod som en art åndelige vartegn for dansksindede borgere i grænse-egnene.

Det kendteste af navnene var nok Peter Hiort Lorenzen (1791-1845). Det var ham, der "talte dansk og vedblev at tale dansk", hvilket taknemmelige sønderjyder på Skamlingsbanken gav ham et sølvdrikkehorn for at have sagt. Han var medlem af Slesvigs

Stænderforsamling, hvor han (ved at insistere på at tale dansk) brød kravet om, at sproget skulle være tysk.

Et andet kendt navn på stensætningen var H. P. Hanssen (Nørremølle), (1862-1936), udgiver af bladet "Hejmdal", der støttede danskheden. Han var født på gården Nørremølle, deraf tilnavnet "Hanssen Nørremølle", og efter genforeningen sad han en overgang i regeringen Zahle og var medlem af det danske folketing.

Gustav Johannsen (1840-1901), var udgiver af Flensborg Avis, dansk repræsentant i den tyske rigsdag og landdagsmand, og ligesom ham var adskillige andre tilknyttet pressen, hvor de kunne udnytte deres påvirkningsmuligheder optimalt, således Peter Christian Koch (1807-80), der (selv om han egentlig var udlært urtekræmmer) blev udgiver af bladet "Dannevirke" i Haderslev. Endvidere Frederik Fischer (1809-71), der startede som urmager, men blev grundlægger af et dansk ugeblad i Åbenrå. En anden skribent var Jens Jessen (1854-1906), der efterfulgte Gustav Johannsen som redaktør af Flensborg Avis og Nicolai Ahlmann (1809-90), som i 1868 stod i spidsen for oprettelsen af den danske avis "Dybbøl-Posten" og desuden var medlem af den preussiske landdag, hvor han iøvrigt aldrig kom, fordi han nægtede at aflægge forfatningseden.

Derudover bærer stenene navne på andre personligheder med folkelige rødder og med evner for at udtrykke sig på en talerstol, således Laurids Skau (1817-64) og hans lillebror Peder Skau (1825-1917), der kæmpede sammen i den slesvigske stænderforsamling og med megen veltalenhed formåede at begejstre kampfæller, også ofte modstandere, til at gøre fælles sag mod det tyske herrefolk, ligesom Christian Flor (1782-1875), der var lektor, senere professor, i dansk sprog i Kiel, og som grundlagde Rødding Højskole, der

senere blev til Askov Folkehøjskole. Endvidere juristen og politikeren Christian Paulsen (1798-1854), der ligeledes blev professor i Kiel. Han gik under navnet "den første sønderjyde", dvs "han var den første slesviger, hvis livsopgave blev at videreudvikle sin landsdels karakter som dansk område uden derfor at modarbejde dets hidtidige tyske "overklassekultur" – en noget kryptisk formulering, som måske giver en undrende eftertid anledning til at spørge, hvad der mon ligger i dette..?

Livet leves forlæns, men forstås baglæns

Som det fremgår er mange af disse navne mere eller mindre ukendte i nutiden – men engang var de levende førerskikkelser for en hel (eller flere) generationer. Adjunkt Paludan-Müller, som var den, der foretog udvælgelsen af de navne, der skulle smykke genforeningsmindesmærket i Nykøbing, kendte sin Sønderjyllandshistorie og vidste præcis, hvem der fortjente at komme med.

Men tiden slører, og det der således i 1921 var et nationalt højdepunkt for den generation, som levede dengang, er jo sidenhen blev overgået af så meget andet – ikke alene af Danmarks befrielse, men også verdensbevidenheder som amerikanernes landgang på månen, murens fald, terrorangrebene på New York og Washington og meget mere. Alligevel skal vi passe på ikke at glemme vor fortid og vore rødder, og en af dem er faktisk genforeningen i 1920, i forbindelse hermed også det mindesmærke for begivenheden, som blev sat i Nykøbing F.

Som Søren Kierkegaard har sagt engang for længe siden: – Livet leves forlæns, men forstås baglæns..!

Adjunkt
Paludan-
Müller ud-
valgte nav-
nene til
Genfore-
ningsmin-
desmærket.

Et TONAFIX Aftryk 6x9 koster knapt 4 Øro.

 Indeholder ægte Guld – hvis billedet af denne Grund er gullig, betyder det intet, naar Billederne bliver klare i Tivvobadet.

Merbar og Toler

BRUGSANVISNING for selvløsende **TONAFIX** DAGSLYSPAPIR 2 Grader: Normalt og Kontrast.

Opbevaring må ske på et tørt og køligt Sted, beskyttet mod Lyset.

Kopiering (Belysning): Pørciggis i Dagslys. Leg en sort Maske in mellem Filmi og Papir i Kopirummen for at få en hvidt Rand om Billedet og kopier ikke kraftigt. Et Negativtørre blude eller Lynde (fløve) bruges KONTRAST "Tonafix".

Drone Tøser: Aftrykkene færes i 10-15 Min. under Hovogtet i følgende: (1) Tørre Billeder og Fixerbad: 10-15 min. pr. Billede. (2) Færdige Billeder i 10-15 min. pr. Billede. (3) Billeder, der er udviklet i Natron, 100 gr. Vand (1 Liter) hurtig sættes enten Nøkkensalt..... 50 gr eller Ivekulsurt Natron..... 5 - (eller endnu bedre begge Dele).

1 Spjælvbetid = ca. 20 gr. 1 Tørretid = ca. 3 gr. 1 Litter = 1000 ml.

TONAFIX er et varemærke. Indholdet er ikke overførelsesretligt.

Velkommen til TONAFIX Mindre er mindre medbragt.

Hjemmefotografen.

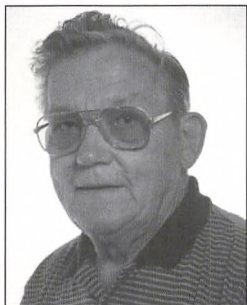

A/S C. AARSLEW-JENSEN

Gaabensevej 44 • 4800 Nykøbing Falster
Telefon 5485 3111 • Telefax 5482 2023

Jul på Falster
- i by og på land

Jagt- og fiskerioplevelser

Af
Kurt Wilchen-
Pedersen

*”Lysten til
jagt stam-
mer fra min
barndom”.*

*Hans Åge, Preben og
mig selv på jagt med
hundene.*

Jeg er aktiv jæger og fritidsfisker, både fra privatadressen og fra sommerhuset, og nu hvor man er pensionist kan man fordele det som man vil, og det er en god ting.

Mine jagtinteresser stammer helt tilbage fra min barndom, hvor jeg sammen med min far og farbrødre var med på det vi kalder trampejagt, dvs. at vi går på stub- og pløjemark, har et par hunde med, og tramper hare og fasaner op, så der kan blive skudt til det. Når så hundene kom med vildtet var det mig som var med til at bære det hen til bilerne. Senere da jeg blev 12-13 år fik jeg lov og prøve at skyde med et haglgevær. Jeg måtte også rense fars gevær når vi kom hjem fra jagt, samt være med til at flå og rense vildtet, inden mor skulle tilberede det. Det var ikke altid lige sjovt, for når en hare havde hængt op til 5 dage, så lugtede de ikke så godt, når de blev flået.

Ikke geværets skyld

Da jeg blev ældre og havde taget jagttegn, som man jo skal, var vi tre mand, Hans Åge, Preben og jeg selv, der lejede en lille jagt på Sydfalster hos gårdejer Emil Fjord Jensen i

Staureby. Han dyrkede mest roer, men også en del korn, så der var både fasaner, harer og skovduer.

På en jagt havde Hans Åge købt et nyt gevær, en Miroco 12, som var ret dyrt. Det var en over og under, dvs. at løbene ligger oven på hinanden. Preben og jeg skød altid med sådan en, – dog ikke i den prisklasse. Hans Åge havde købt geværet gennem det firma hvor han arbejdede og fået det til engrospris, så vi var spændt på hvordan det ville gå, fordi han var vant til side by side, dvs. at løbene ligger ved siden af hinanden.

Vi startede om morgenen i roerne for at skyde fasaner. Hans Åge skød forbi de første fire fasaner, som Preben og jeg så nedlagde, – så blev Hans Åge sur på sig selv. Senere da vi gik på stubmark, skød han forbi 3 harer, hvor Preben og jeg fik hver en. Nu var Hans Åge blevet godt gal på det gevær, så han kom til mig og sagde at hvis han bommede flere harer efter frokost, så kunne jeg købe det elendige gevær for 1900 kr., for nu var han træt af det, når han ikke kunne ramme noget. Jeg spurgte om han mente det alvorligt med de 1900 kr. ”Ja, selvfølgelig” – et ord er et ord.

Efter at vi havde spist frokost gik vi på en stor græsmark, hvor der var en del harer, og igen skød Hans Åge forbi de første tre harer, så sagde jeg: ”Top, her er de 1900 kr. og så er geværet mit”. Jeg var glad, for prisen var langt under det halve og det er et pragtfuldt gevær at skyde med. Næste gang vi var på jagt havde Hans Åge købt et Aya, side by side, også et meget fint og dyrt gevær, så nu kunne han igen ramme fasaner og harer. Men det morsomme er, at når vi om foråret træner lerdueskydning, så kan Hans Åge ikke ramme med sin side by side, så må han låne mit eller Prebens over og under, for at ramme lerduerne.

Vi trænede også vore hunde. Hans Åge og jeg havde Golden Retriever og Preben en Tysk Ruhåret, men desværre var Hans Åges hund lidt bange for skud, og det er jo ikke godt til jagt. En eftermiddag var vi taget ned på Sydfalster for at skudtræne hans hund. Både Hans Åges kone og datter var med. Vi sad og drak kaffe i det grønne, da Hans Åge

Jul på Falster
- i by og på land
side 40

rejste sig og gik et stykke væk med sin hund og gevær. Han skød et skud op i luften og hunden slog fire-fem kolbøtter. "Hans, har du skudt hunden", råbte hans kone. Det morrede vi os meget over og det beviste også at hunden var bange for skud.

Ny jagt

Jagten i Staureby havde vi i ca. 10 år, hvor vi skød en hel del vildt, også selv om vi aldrig satte noget ud. Senere kom vi i kontakt med en landmand på Midtfalster, hvor vi kunne få 250 tdl. for en rimelig pris. Gårdejereren og hans kone var nogle meget flinke mennesker, for når vi var på jagt hos dem skulle vi sandelig ikke sidde i bilerne og spise, næh, der var dækket op i kælderens i hovedhuset, og vore gummistøvler kunne vi stille ved siden af fyret, så de var varme når vi skulle ud igen.

Gårdejereren dyrkede foruden roer og korn, afgrøder til frø. Det var persille, gulerødder og radiser samt skorzoner og det var noget for harer, fasaner og råvildt, – et rent paradys. Ved hovedhuset gik der altid 5-6 påfugle, som også yngede der. Dem jagede vi naturligvis ikke, ligesom et par stykker råvildt, der kom og blev fodret af fru.

På jagtterrænet var der også en stor mergelgrav med ret høj bevoksning omkring og her kunne vi skyde vildænder. Vi havde aftalt med ejeren at der var fem jagter om året, hvor vi vel skød ca. 75 stykker vildt, specielt harerne kunne blive meget store. Jeg har selv skudt en af de største, den vejede ca. 14 pund – og så er det ikke engang løgn.

En død fasan

Gårdejereren havde altid sagt, at når han fyldte 60 år, så ville han sælge gården. Den nye ejer troede at udlejning af jord til jagt var en guldgrube, så han hævede prisen til det helt urimelige, derfor sagde vi fra og kom med i et andet jagtselskab til en rimelig pris. Det var i Vålse Vesterskov på Nordfalster, hvor der var ca. 300 tdl. med skov som ejes af godsejer Nils Wilhjelms på Orenæs gods. Der var jeg med i seks år, hvor der hvert år blev sat omkring 300 fasaner ud. Det var ikke hvert år vi skød fuld hus, men til gengæld skød vi meget råvildt og en del harer og skovduer. Det var også her jeg fik lært at "brække" et stykke råvildt. Vi havde et godt kammeratskab og en hård disciplin vedr. jagt i skoven. Ved hver jagt udnævnes en

"jagtfiskal". Det er ham der bestemmer alt om jagten den dag og han kan godt være streng, hvis man gør noget forkert. En lille oplevelse jeg havde med ham, var en dag hvor jeg var blevet sat af på en skovvej. Jeg skulle stå for, som det hedder, og nogle få meter inde i skoven lå der en stor bunke ris, hvor der gik en del fasanhøns, der på dette tidspunkt ikke måtte skydes, – det ved man som jæger. Da kæden med klapperne og hundene kom op mod mig, fik en hund stand på hønsene i risbunken. Op fløj hønsene, men en fløj lige op mod en gren og faldt død ned foran mig. Da såten blev blæst af kom jagtfiskalen og så at der lå en høne ved mig. "Tillykke Kurt, du ved hvad det koster", sagde han. Jeg sagde som det var, at jeg ikke havde løsnet et eneste skud. Forøvrigt kunne han jo se mit gevær efter, hvis han ikke troede mig. Det gjorde han dog ikke, for hundemanden kom og fortalte hvordan det var sket, og så blev fasanhønen undersøgt for at se om der var hagl i den. Det var der naturligvis ikke, for ellers havde det kostet en flaske af det stærke.

De seks år jeg var med var vi altid omkring 20 til 24 mand hver gang der var jagt, og på årsbasis skød vi vel omkring 250 fasaner, 20-25 vildænder og en del skovduer samt mellem 50 og 65 stykker råvildt.

Fuglen gled i sneen

Engang var jeg inviteret med på en stor skovjagt på Vestlolland. Vi var 20 jægere og der var 8 såter vi skulle igennem i løbet af dagen. En såt er et stykke skov der er afgrænset af skovveje eller af grøfter. Vi ankommer om morgenen og der er parade, hvor jagtfiskalen fortæller hvad der må skydes den dag. Efter at have fået en gammel dansk trækker vi et

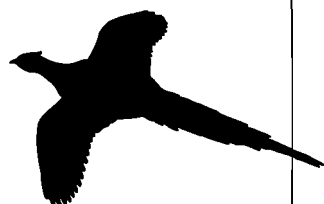
*Hjem efter
dejlig jagtdag.
Bo, Preben Jørgensen,
Richardt, Flemming
Mikkelsen, Mogens
og Hans Åge.*

*"Har du
skudt hun-
den"? spurgte
konen, da
den slog fire-
fem koldbøt-
ter.*

*Ny jagt på
Nordfalster,
Vaalse Vester-
skov, under
Orenæs med
ca. 300 tdl.*

”Sådan skal en fasan skydes”?

Vi startede skovjagten med en ”Gammel Dansk”.

nummer, der fortæller hvilket hold man er på. Det ene hold skal stå for, medens det andet skal gå igennem. Det hold der står for, skal gå igennem på næste så, og det hold der går igennem må ikke skyde, men de har alle hundene med, og her på denne jagt var der 15 hunde. Jeg var på det hold der først skulle stå for, så vi blev kørt ud og sat af på en skovvej med ca. 50 til 75 meters mellemrum. Der måtte skydes så snart man blev sat af, derefter blæses et signal, der siger at kæden kan begynde at gå igennem. Den dag var der lidt frostvejr og det havde sneet, men solen skinde. Pludselig begyndte fasanerne at komme og min makker på den ene side, en ældre jæger, sagde, at han gerne ville skyde de første fasaner, hvis de kom i nærheden af ham – og det gjorde de. Han skød en af de høje fasaner, det vil sige, at de flyver over trætoppene. Den faldt ned et lille stykke fra ham og han udbød: ”Sådan skal en fasan skydes”. Det måtte jeg give ham ret i. ”Du kan tage den næste”, sagde han. Lidt senere kom der en lige for fra og jeg fulgte den og trykkede af. Den faldt ned på skovvejen og gled på sneen lige hen til mine støvler. ”Sådan skal en fasan leveres”, sagde jeg til den gamle jæger. Han tog sin hat af og sagde:

På billedet ses dagens jagtresultat. Jægerne er fra venstre: Ukendt, ukendt, Ove, Richardt, Bo, Kurt og Preben

”Der var lerdueskydning på Godthåbs Allé”.

”Tillykke, det er det fineste skud jeg har set, man kan godt se at du har lært at tage spidsfugle”.

Vi havde mange morsomme episoder den dag – det er noget man aldrig glemmer.

De rigtige patroner

En anden gang var jeg med på en skovjagt med nogle jægere fra København. Det er folk med en anden mening om jagt. Der bliver skudt på alt, også selv om det er uden for

skudvidde. Den dag havde jeg nogle 36 g patroner med, normalt skydes der med 28 g. Vi gik i en lav granskov og der var rigtig mange fasaner. Københavnerne skød fuldstændig vildt. Den jæger jeg gik ved siden af skød bl.a. halen af en stor fasan, så den fløj blot videre. Så lagde jeg til og skød med en 36 g og 70 meter ude faldt hanen ned. Københavneren kom farende og sagde hvad f... jeg skød med når jeg kunne få den ned på den afstand. Jeg fortalte ham at jeg brugte 36 g patroner, for så var jeg sikker på at fuglene ville falde.

Lerdueskydning

Om foråret træner vi med lerdueskydning. Det foregår på Godthåbs Allé på Sydfalster, hvor jeg deltager i to slags skydninger. Den ene, Jægetrap, er en form for bagduer, hvor vi står 5 mand bag ved huset, der rummer kastemaskinen. Vi står på nogle fliser med en bestemt afstand imellem os, og når vi alle har afgivet fire skud, dvs. to enkelte og en duble, så skifter vi plads, nummer fem går hen på den første flise og vi andre rykker en flise frem, således fortsætter vi til vi alle har afgivet 24 skud. Lerduerne kalder man selv frem, men vi ved ikke i hvad retning de kommer. Det er her man lærer noget, for man ved jo heller ikke i hvilken retning en fasan flyver op, når man er på jagt.

Den anden skydning, Jagtskydning, består også af 24 lerduer. En kastemaskine kaster to enkelte og en duble til venstre, den næste kaster det samme til højre, derefter er der en der kaster det samme i bagduer og til sidst en der kaster duerne i spids, dvs. at duerne kommer lige imod dig, og du må kun skyde fra vandret og til lodret, så ved spidsduer skal man være meget hurtig på aftrækkeren, hvis man skal have dem alle. Jeg kan for mit vedkommende ikke så godt skyde sideduer, jeg får som regel max. tre duer, både i højre og venstre duer, men i bag- og spidsduer kan jeg i de fleste tilfælde få dem alle.

På lerduebanen har vi altid kunnet købe øl, og i gamle dage var det altid Kurt Brygger, en af sønnerne fra Marrebæk Bryggeri, der leverede øl og vand. Når der engang imellem var nogle bajere tilbage, sagde Kurt tit om ikke vi skulle have en Montecarlo-skydning om de sidste bajere. En aften havde vi besøg af nogle udenbys jægere og da de hørte om den skydning ville de godt være med, – så vi blev ialt 10 mand.

Det var sidst på sæsonen så jeg var godt skydende vedrørende bagduer, – Montecarlo er en form for bagduer – derfor meldte jeg mig på. Vi stillede op i en række bag hinanden, ca. 30 meter fra kastemaskinen, som er afskærmet med en stålplade, når der skydes bagduer. Vi starter med enkelduer og hvis du misser går du ud, ellers går man ned bagerst i rækken og den næste rykker op. Den aften var jeg heldig, vi var to jægere tilbage – en af de nye gæster og jeg selv. Så siger han, da han skulle begynde: "Skal vi tage de sidste i double". "Det ka' vi godt", sagde jeg, "for du misser den ene". Han blev rigtig sur på mig, for de andre stod omkring os og grinede. Da der blev stille igen meldte han dobleen og missede den ene. Var han ikke sur, så blev han det da jeg udbrød: "Så ka' du godt tage pengene frem og betale de bajere vi ska' drikke, når jeg har skudt". Jeg meldte dobleen og skød dem begge, og så var der fest. Jeg ved godt at det var frækt, men man har vel lov at være heldig bare én gang.

Fritidsfisker

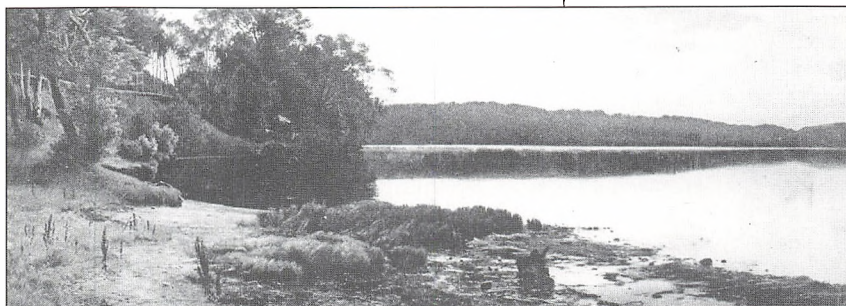
Som fritidsfisker bruger jeg også en del tid. Jeg fisker en del i Guldborgsund, især ude på Bredningen. I marts måned starter vi sæsonen med at sætte garn efter sild, senere sætter vi bundgarn til fladfisk og torsk. Efter silde kommer hornfiskene, som vi tager med stang. Vi sejler langsomt og har et par stænger stående bag i båden med linen langt bagud, når så hornfisken hugger, hiver vi dem indenbords. Når vandet bliver lidt mere lunt, sætter vi kasteruser for at fange ål, og lidt senere sætter vi også ålekroge. Det er et spændende fiskeri, som kræver en del arbejde før og efter at de er fanget og kan komme på frokostbordet.

Jeg fremstiller selv mine ålekroge på den måde, at jeg har en hovedline og nogle tavsener, som er vævede tynde snore der kortes af på ca. 35 cm. På hver af dem binder man en ålekrog, hvorefter man bundter dem i 100 stk., det skal der bruges pr. line. Derefter tager man hovedlinen og for hver 2,3 meter binder man tavsener med krogen og sætter dem på krogklemme. Når man skal rigge krogene til skal man bruge 1 kg friske rejer og noget fint sand samt en bakke på ca. 50x60 cm med en 10 cm høj kant på de tre sider. Man lægger så noget sand i en smal række på tværs i bakken, herefter sætter man åleklemmen med de 100 kroge fast i en be-

hagelig arbejdsøjde, derpå tager man en krog ad gangen, sætter en reje på og lægger krogen med rejen i sandrækken på bakken og linen bliver lagt bag ved sandrækken. Når rækken er fyldt, dækker man den til med fugtig sand og fortsætter til bakken er fyldt helt op, dvs. omkring 500 kroge, så det er et stort arbejde. Efter at krogene er rigget til, sejler vi sidst på dagen ud og finder et godt sted, og stiller bakken på det bagerste dæk med den frie side bagud. Den første ende af hovedlinen bindes fast til ankret på bøjen, og når den er sat i vandet, sejles langsomt frem, så kroglinen med rejerne smutter lige agter ud. Når vi har sejlet alle linerne ud er det slut for den dag.

"I marts måned startede vi sæsonen i Guldborgsund med at fiske".

Guldborgsund.

Skræddersyede plastvinduer og døre til den private bolig

Døre og vinduer der
passer til dit hus eller
erhvervsejendom

Klip
annoncen ud
- den kan blive
guld værd!

- vi afgiver tilbud til alle folk i landet
- kontoret har åbent på hverdage fra kl. 8.00
- Ring nu!

PRIMO System Vinduer
EDANIA[®] A S

Århusvej 26 • 4800 Nykøbing F.
Tlf. 54 86 09 31 • Fax 54 86 03 22
www.edania.dk

Spar Brødmærker!

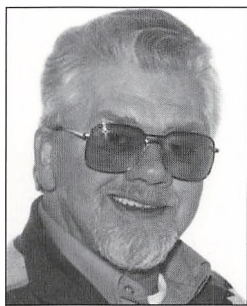
Brød, som alle kan skære i tynde Skiver uden at noget gaar til Spilde. Smag det, og De vil aldrig spise andet. Vogn i Nykøbing F. Mandag, Onsdag og Fredag. Flere og Flere spiser Brød fra

**Horreby
Brødfabrik**
Tlf. 19

Annonce fra
Folketidende 1948.

Jul på Falster
- i by og på land

side 43

Af
Jørn Henriksen

En brændevinmands
beklædningsdragt fra
omkring 1810.

Snapsen, Gilbert og Erik

Brændevin i skønne gylne farver fylder hylderne i den tidligere ventesal på den nedlagte stationsbygning, hvor jeg er på besøg. De gråmalede paneler på væggene og billetlugen er stadigvæk bevaret. En enkelt af de gamle grå træbænke i ventesalen står tilbage med et bord, hvor man kan indtage smagsprøver af de ædle dråber. Jeg er på besøg hos de to "Brændvinsvenner", den tidligere Stationsforstander Erik og pensioneret Seminarielærer Gilbert, der for år tilbage mødtes i et moseområde efter gamle tørve-moser, og naturligvis begge interesseret i mosen flora. Ved mit besøg hos de to "Brændvinsvenner" præsenterer jeg en passage i Holbergs komedie om "Jeppe på Bjerget"

*Jorden drikker vand havet drikker sol –
solen drikker hav –
alting i verden drikker
hvorfor må jeg så –
ej drikke ligeså – – –*

Holbergs glade Jeppe synger for Jakob skomager for at købe mere snaps. Da Jakob ikke vil sælge mere brændevin, går Jeppe og skælder ud på sine ben "vil I stå eller ej, I kanaler." Vejen til byen er lang. Vor gode ven skal hente to pund grøn sæbe for Nille. Historien ender i Baronens seng. og senere på skrømt i Galgen, og Jeppe må tilbage til Nille.

"Hvad er den dybere mening med Snapsen?"

Gilbert står med en håndfuld nyplukket perikum, som skal tilsættes de klare dråber, og resultater ses om nogle få dage, en rødgylden snaps. Hvis jeg skal svare, er brændevinen en kultur-drik med en ældgammel historie. En selskabsdrik, der uden et misbrug styrker madglæden og tillige er en helbredende drik, og lad os se på den historiske opståen af brændevinen.

Til spørgsmålet "Hvor-

for lave om på den klare brændevin," svarer Erik Stationsforstander, "du nævner Holbergs historie om stakkels Jeppe, men tænk på hvad brændevinen har lindret af tandsmerter, den er brugt under landets pestepidemier, og selv Dronning Sofie (1588-1631) med Enkegods på Lolland-Falster og under sine ophold på Nykøbing Slot, var en ynder af tilsætte brændevinen urtesmag. Brændevinen var på daværende tidspunkt fremstillet på byg. Efter Dronning Sofies Død overtog den udvalgte Prins Christian, søn af Christian d. 4, enkedronning Sofies Forlening af Lolland Falster. Prins Christian gift med Prinsesse Magdalene Sibylle førte et udsvævende liv, et dårligt eksempel for borgere og hofstjenere med en såkaldt grasserende natteuro. Prinsen måtte i 1641, efter adskillige klager, udstede et forbud mod salg af brændevin, øl og andre drikke. Efter kl 9 aften, der var dog mulighed for at nyde de herlige dråber, – jo her i vores beskedne hobby, har vi godt kendskab til brændevins historie," her afbryder Gilbert "lad os nu smage på vores malurt, som var meget populær hos de gamle hjemmebrændere, der fandtes overalt på landet og i byerne. Malurten skulle plukkes Barttolomæus dag, d. 24. august, og var

Hvor meget brændevin fik Jeppe mon for en styver hos Jacob Skoemager?

Den købmandsgård, der lå i Vestergade i Maribo, hvor nu "Åparken" er, drev i flere år brændevinsbrænderi, i længen ud mod åen.

et anvendt middel mod mavebesvær og tandpine, og havde man en kælveko, der gav spædkalve diare, ja så fik den en dram brændevin." "Ja, ja," suplerer Erik, "men hør nu her, Rigsrådet, der regerer for barnekongen Chr. d. 4, sender i 1593 et åbent brev til Landstinget, hvori der står: Vi erfarer, at Landstinget først begynder højt op af dagen, så mange af vore undersåter af adel såvel af borgere og bøndere med sæde i Landstinget, skulle være drukne og fulde, når de kommer til tinget, og ofte forårsager tumult, skrig, råben, klammeri eller er trætte, så mange forspiller sin ret. Vi har derfor anset, at Landstinget skal begynde kl. 7 om sommeren og kl. 8 om vinteren."

"Sikken gang rod" siger Gilbert og smiler i fuldskægget, "mææn.... vi har dog stadig et Snapsting, og klammeri og tumult opstår vel kun på tilhørerpladserne forhåbentlig."

Med den gode smag af malurtsnapsen bemærker Erik, "vi skal ret betænke, at snapsen dengang blev brændt på byg, og hjemmebrænding forbydes 1768 af staten. I 1773 fik Købstæderne eneret på brændvinsbrænderi. man smag nu på denne her fruentimmersnaps, som er lavet på solbær, og lad mig vise dig lidt af vores lagernapse, – her har du en Porsesnaps og en Enebærnaps, og det er bær som vi får til-

sendt af jyske venner. Skål i Fruentimmersnaps" – "Ahhh" – her bryder Gilbert ind, "lad os nu se på det lokale brændevin, for der var hjemmebrænderi i mange byer samt ude på landet. I tiden efter eneretten for brændvinsbrænding i byerne havde Nykøbing F. i første halvdel af 1800-tallet hele 10 brændvinsbrænderier, hvoraf det mest kendte var Isak Sidenius på Prinsholmgrunden. Desuden fandtes et dampbrænderi, der tilhørte købmand From, der forsøgte sig med kartoffelbrændevin, som dog ikke var særligt populært. Nykøbing importerede derfor bræn-

devin fra henholdsvis Maribo og København. Man solgte affaldet "drank" fra brændrierne. I sidste halvdel af 1800-tallet fremstillede dampbrænderierne kartoffelbrændevin, der både var bedre og billigere end kornbrændevinen. Derfor lukkede kornbrænderierne et efter et og dampbrænderierne overtog fremstillingen af brændevinen." "Uha, al den historie," siger Erik og styger over sit sparsomme hår, "tag nu denne kommensnaps og nyd en smag du kender, skål! Smagen af en kommensnaps minder mig om min mormor, som levede sit liv på en mindre gård. Da jeg var konfirmeret fik jeg lov til ved en julefrokost at smage en "Svupsak". Er der nogen af jer der kender en "Svupsak." "Nej nej, det er ikke en svupper til køkkenvasken, næh det er en nybegt æbleskive der bliver flækket, hvori der bliver hældt snaps, og svup hele

æbleskiven ind i munden. Jeg måtte pænt nøjes med én "Svupsak, medens den mandlige del af familien fik sig nogle stykker. "Du er bare god Erik, men lad nu mig servere en Krusemyntesnaps." siger Gilbert, "nyd smagen – og her fortjener vi en kop kaffe fra vore thermokande, og til slut nyder vi en "Kaffeknægt" – en vel-skænket, fordi "Kaffeknægt" skal altid skænkes, så man kan se en tiøre i bunden af kaffekoppen.

Gilbert slutter sin beretning "brændvi-

nens historie er lang, og du præsenterer os for Holbergs tragikomiske historie om "Jeppe på Bjerget" – dertil vil jeg bemærke, at nutidens Jeppe finder du ude på landevejen, hvor der i dag ligger utallige kyllingeflasker i grøftkanterne, men som du ser her i den forhenværende station, lever kulturdrinken videre for fremtidens brændvinsdrikkere med samme formål som den er opfundet." Med den bemærkning forlader vi den gamle stationsbygning, medens solen sidste stråler forgylder de fyldte hylder i Eriks og Gilberts brændvinslaboratorium.

Brændvinsankre fra en købmandsgård, hvor man kunne få to slags brændevin, den fra København og den fra Maribo.

En brænderigård omkring 1895.

Malteserkorset var varemærket for De Danske Spritfabrikkers start i 1881.

Lolland-Falsters
eget ølmærke.

Det foretrukne
mærke, når det var
fint.

Vi fortsætter
den danske Succes

**Soldaten
og Jenny**

Poul Reichhardt • Bodil Kjer

Dengang byen havde
to biografer.

Jul på Falster
- i by og på land
side 46

Kvickly

- så behøver du kun at handle ét sted

4800 Nykøbing F.
Jernbanegade 23B • 54 85 51 22

Lollands Bank

Det fornuftige valg...

Nykøbing F. afdeling
Langgade 21
4800 Nykøbing F.
Tlf. 54 82 11 33
Fax 54 82 11 88
www.lollandsbank.dk

Alt i skilte & reklametryk

Ankervej 24 - Nykøbing F. - Tlf. 54 43 04 10 - Fax 54 43 04 11
www.metaldecor.dk - e-mail: info@metaldecor.dk

ApS Papirlageret

Papir en gros
Kontor-Artikler

Langgade 22 - 4800 Nykøbing F.
Tlf. 54 85 23 22 - Fax 54 82 23 55

GØR DET NEMT

Holger Brodthagensvej 14
4800 Nykøbing F.
Tlf. 54 86 15 00

"Gæt hvem der har
en Maxpris aftale?"

Statoil Maxpris Garanti®

Statoil Maxpris Garanti® sikrer dig et loft over prisen på fyringsolie, så du – uanset hvor meget prisen måtte stige – aldrig kommer til at betale mere end loftet. Og når prisen ligger lavere end dit loft, får du naturligvis fyringsolien til den lave pris.

Derfor behøver du ikke længere bekymre dig om hvorvidt prisen på fyringsolie stiger, og du kan lægge et budget for din opvarmning der holder.

Interesseret?

Ring til Statoil Energi Lolland Falster på 54 85 34 88 og hør hvilket prisloft vi kan tilbyde dig.

 STATOIL
Energi

Livet i Østergade, Nykøbing F. 1943 - 1960

Jeg vil efter bedste evne beskrive livet i Østergade, som jeg husker det. Min far, glarmester Aage Larsen, startede sin virksomhed den 1. maj 1929 i Østergade 16. På det tidspunkt boede han i Maribo og tog med toget hver dag frem og tilbage. Min mor havde et konditori i Maribo, og det var godt for familiens samlede økonomi, da glarmesterforretningen havde meget svære vilkår i begyndelsen af trediverne.

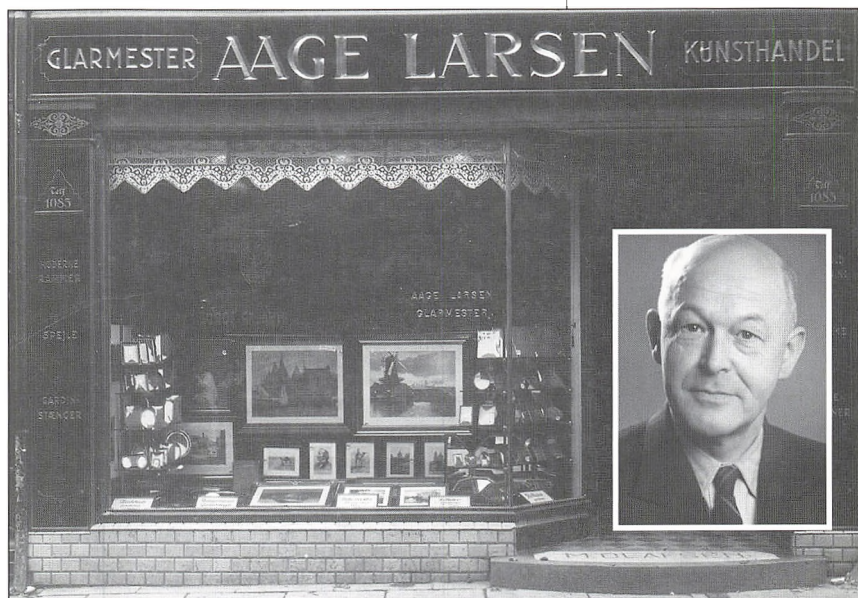
I 1943 blev konditoriet solgt, og vi flyttede til Nykøbing. På det tidspunkt var jeg 9 år og begyndte som bydreng i firmaet efter skoletid. Det var jo under krigen, og der var mange tyskere på gaden. Jeg husker, at Industrihotellet var omdannet til lazaret for de sårede soldater. De hang altid ud af vinduerne, ikke noget kønt syn.

Jeg husker også alle de forskellige forretninger, som lå i Østergade i fyrterne. Dengang var indehaverne altid selv at træffe i deres forretninger, modsat i dag, hvor det mest er kædeforretninger med skiftende bestyrere.

Først vil jeg nævne de butikker, som jeg bedst husker. Ved Torvet var det Industri- og Landbrugsbanken, skotøjshandler Maarth, City Legetøj, hatteforretningen "Mona", Teaterkiosken, købmand Svend P. Mortensen, kunsthandler Skaftø, guldsmed Holm, parfumeriet Ellen Scharff, isenkræmmer Hertz, konditor Nielsen, snedkermester Mørch, glarmester Aage Larsen, Tivoli Legetøj, fru Kielskovs Fotomagasin, købmand Laurits Bruun, købmand R.O. Petersen, broderiforretningen "Rokoko", ostehandler Sophus Petersen og købmand Schultz.

På den anden side fra Lilletorv og op mod torvet lå følgende: Købmand Aaen, blomsterhandler Christoffersen, optiker Rohdan, guldsmed Johansen, boghandler Neergaard, biografen Kino, Simonsen & Wehl, Javaboden, Brugsforeningen, skotøjshandler Svend

Aage Eriksen, Lolland-Falsters Venstreblad, frisørmester Witzell, møbelhandler Aage Hansen, læderhandler Henning Andersen, Engels sportsforretning og blomsterhandler Kragh.

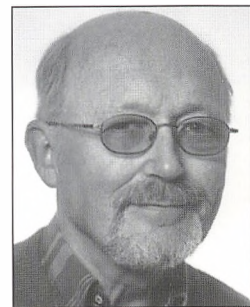

Aage Larsen.

De fleste af disse forretninger var jo kunder hos min far, og bedst husker jeg dem, som kom hver dag, f.eks. Oscar Mørch, vor nabo. Han havde altid dagens historie, festlig og fornøjelig og fyldt med humor. Han var også formand for Industri- og Håndværkerforeningen, og han åbnede altid indmarchen til den store juletræsfest 3. juledag og nytårsaften – og hvem spillede til, Poul Verner, selvfølgelig.

Speciel atmosfære

Der var altid en speciel atmosfære i Østergade, for der var trafik i begge retninger og busserne kørte jo ud fra Hollands Gård flere gange om dagen. Om sommeren, når Ivan Madsens busser kørte til Marielyst, var der en særlig ordening med Sommerteatret om, at

Af
Hans Ulrik Larsen

Glarmester Aage
Larsens forretning i
Østergade
omkring 1930.

Østergade
set fra Lilletorv, mens
Kino biografen stadig
eksisterede.

Tul på Falster
- i by og på land
side 47

Den første glarmester i familien Larsen dynastiet, Lauritz Larsen, ses længst til venstre.

Inge Jensen, ekspeditrice i vor forretning gennem 32 år.

Østergade set fra Nygade, med Dansk Svensk Staal til venstre (ca. 1964).

Jul på Falster
- i by og på land
side 48

den sidste bus altid ventede, til revyen var slut, så skuespillerne kunne komme med til Marielyst. Schiøler Linck og Viggo Brodthagen var glade for det, og som Viggo Brodthagen altid sagde, jeg skal nok "skinne mig".

Sommerrevyen var jo en stor del af Østergade. Vi var altid i revyen, og det var min fars store fornøjelse, når Hans W. Pedersen og Viggo var på scenen sammen. Efter teatertid tog vi nogle gange på GP (Guldborgsundpavillonen), for her var der hver sommer musik med danseorkester.

En del af min fars kunder var kunstmalerere. Der var Th. Skeel Ankersen, Otto Larsen fra Hasselø, Axel Haldin, Niels Nielson og Poul Reimar fra Nykøbing samt Frantz Landt fra Nysted. Disse kunstnere var jo fattige, for dengang var der ikke noget, der hed kunststøtte, så de spurgte altid min far, om han ikke havde en gammel ramme, de kunne få. Det havde han altid, og medens fru Jensen fandt rammen, fik de en kop kaffe.

Vi havde en meget dygtig ekspeditrice i fru Jensen. Hun startede i 1937 og blev der i 33 år, ja dengang rendte man ikke af pladsen i utide. Hun kom hver morgen på cykel fra Øster Toreby. Det morsomme var, at hendes far også kom i Østergade hver dag med sin mælkevogn, – det var nemlig mælkemand Maach. En ting, jeg husker tydeligt fra min tid som bydreng, var når jeg mødte efter skoletid, så sagde fru Jensen altid: "Husk du skal i Ridehuset med pakkerne til Gedser og skynd dig tilbage, så du kan nå at aflevere pakkerne, der skal med bussen til Vaalse kl. 14 fra Hollands Gård. Når der var tid, hjalp Fru Jensen mig tit med skolelektierne i baglokalet, for jeg havde en del problemer i skolen. Det er synd at sige, at jeg var nogen ørn i den retning. Mine forældre tog derfor en rigtig beslutning, da de tog mig ud af skolen, for at komme i lære som glarmester.

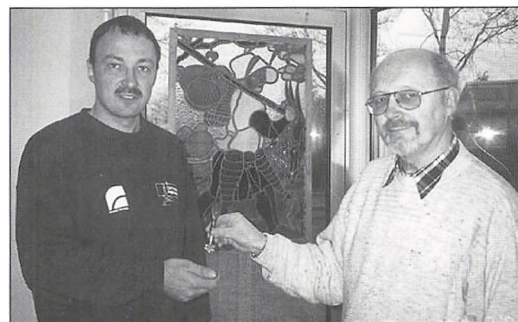
I lære som glarmester

Jeg startede som glarmesterlærling hos vor kollega Robert

Henriksen i Jernbanegade, senere kom jeg hjem igen, for til sidst at afslutte min uddannelse hos glarmester Frese i København. Her havde jeg en dejlig periode i 1952-53, som jeg altid vil mindes med glæde. Jeg kom derefter hjem til firmaet i Nykøbing igen. Årene gik, og efterhånden kom jeg mere og mere med i de beslutninger, der skulle tages. Men i 50'erne kom vi i en meget uheldig situation. Den ejendom i Østergade, hvor forretningen lå, blev solgt, uden at vi på nogen måde havde haft mulighed for at byde på den. Gode råd var dyre. Hvad nu?... Jo, min far fandt en anden ejendom i Slotsgade 8, og gik til sin bank, Industri- & Landbrugsbanken, men direktør Schou sagde desværre nej til at låne penge ud. Far fik så det råd af sin gode ven, arkitekt Friis Andersen, om at gå over til "Peter Erik" i Landbostandens Sparekasse. Han var med på ideen, og fra den dag startede et storartet samarbejde gennem de næste mange år.

Den 1. maj 1960 flyttede vi fra Østergade 16 til Slotsgade 8, og jeg blev optaget i firmaet og samme år gift med Birthe. I 1974 var pladsen blevet lidt for trang, så vi besluttede at flytte ud i industrikvarteret på Englandsvej nr. 3. Herfra drives firmaet i dag.

Efter at jeg i knapt 40 år har drevet selvstændig virksomhed, trak jeg mig tilbage den 1. maj 1999 og overgav firmaet til 4. generation, min søn Morten Larsen. Selv, synes jeg, har haft en pragtfuld tilværelse og mødt en masse dejlige mennesker, og det glæder mig hver dag at se firmaet fortsætte i næste generation. Ja, hvad mere kan man ønske sig – det skulle da lige være, at helbredet fortsat er så godt, at man kan spille golf længe endnu.

Sanitetsgården

Deres baderumsspecialist

Drosselvej 2 . Kraghave . 4800 Nykøbing F. . Tlf. 54 43 91 81 . Fax 54 43 99 81

Mejerigaarden i Fiskebæk

I 1874 solgte Gjedsergård Gods Mejerigaarden i Fiskebæk til R. Børresen, men allerede 2 år efter blev gården solgt videre til Niels Werlin Danielsen, som havde en gård i Fiskebæk. Niels Werlin Danielsen var født i 1916 i Stouby, hvor hans forældre var ejer af Stouby Mølle ved Væggerløse.

Slægten længere tilbage havde navnet Werlin (sometider stavet Werliin). En stamfader hed Thomas Werlin og var født i ca. 1660. Han var møller i Nykøbing Falster og havde fire sønner, Thomas, Tengel, Anders og Daniel.

Slægten Werlin var ret udbredt i 1700-tallet og talte bl.a. præster, en vandmølle i Stubbekøbing m.fl. I dag findes der, så vidt vides, ingen med navnet Werlin i Danmark. Slægten stammer muligvis fra Holsten, idet navnet også findes der. I andre grene af slægten Werlin/Danielsen findes længere tilbage adelsnavne som Ruud og Rosenkrantz.

Fire år efter, at Niels Werlin Danielsen havde købt Mejerigaarden (1880) overdrog han den til sine to sønner, og samme år blev gårdens mejeri bygget. Igen 2 år efter købte den ene søn Niels Tengel Nielsen Danielsen sin bror ud, og blev dermed eneejer af Mejerigaarden.

Niels Tengel Nielsen Danielsen havde i forvejen et mejeri i Øster Ulslev på Lolland, og der blev de tre første børn født, Sigrid, Axel og Thorvald. I ca. 1891 flyttede de til Fiskebæk Mejerigaard, hvor det sidste barn, en datter, Gudrun blev født i 1894. Moderen kom fra Sønderjylland og hed Malene Marie Petersen. Tiden på Fiskebæk Mejerigaard blev ikke ret lang, for Niels Tengel Danielsen blev syg og døde allerede i 1909, så der er ikke megen historie om deres færden.

De to sønner forelskede sig i to søstre fra København, døtre af direktør i Plumrose, Thomas Christian Thomassen. Niels Axel Danielsen blev i 1916 gift med Alice Margrethe Thomassen, og da Axel Danielsen var den ældste søn, blev det ham, som overtog Mejerigaarden i Fiskebæk efter sin faders død. Broderen Niels Thorvald Danielsen købte i 1911 Adamshøj ved Ringsted og giftede sig også i 1916 med Edel Agnethe Thomassen. Søsteren Sigrid blev gift med Hakon Terp og bosatte sig på Nybøllegård ved Stege. Den anden søster, Gudrun blev gift med Frede Breit, og boede først i København og senere i Gilleleje. Både Adamshøj og Nybøllegård er stadig i slægtens eje og drives videre i lige linie i 2. og 3. generation.

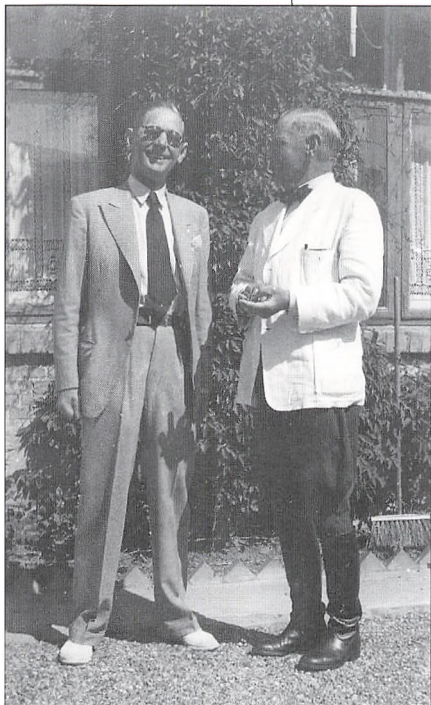

Af
Jørgen Brøndegaard

*Slægten
Werlin var
ret udbredt i
1700-tallet,
men i dag
findes der så
vidt vides,
ingen med
dette navn.*

Billedet her til
venstre viser
Mejerigaarden
i Fiskebæk
omkring 1920.

Thorvald og Axel
Danielsen
i en hyggelig passiar.

Axel Danielsen

Axel Danielsen var en personlighed. Allerede som ung viste han at han var gjort af et særligt stof. Han begyndte dagen med et glas champagne, hans livret var trøfler, hans fritidsinteresse var jagt, og han sluttede altid sin dag med et lille glas champagne. Jo, der var format over den unge Danielsen, et format der fulgte ham hele livet, og det kunne lade sig gøre ved gårdens indtægt og giftemålet med Alice, at han kunne leve det liv han ønskede, – nok mere som godsejer end som proprietær. I sine velmagtsdage gik han altid ulasteligt klædt, iført hvid lærredsjakke og lange rides-tøvler og altid med stok i hånden

og undertiden med hvide handsker. Ved hans side løb to nøjagtige ens jagthunde. Her var ikke noget at tage fejl af, det var Axel Danielsen, proprietær og mejeriejer, og han kendte sit eget værd. Men denne stoute – for ikke at sige stolte – type mænd, var ikke så ualmindelige på de større gårde dengang.

Axel Danielsens tilværelse bestod ikke i at arbejde, men at beslutte og tilse at de andre bestilte noget, og der var nok at se til på Mejerigaarden dengang, for det var et helt samfund for sig.

Nabogården, Kragegården, blev købt til og med andre jordkøb kom Mejerigaarden efterhånden op på 197 tdr. land jord. Af folkehold var der en fodermester, en forkarl, to karle og to daglejere. I huset var der en kokkepige, en stuepige, en barnepige samt en barnefrøken,

som samtidig fungerede som en privatlærerinde. Desuden var der ansat en privatchauffør og en gartner. På mejeriet var der to mejerister.

Kvægbesætningen blev efterhånden lagt om til udelukkende jerseykvæg. I bogen "Større Danske Gårde" fra 1932 oplyses det, at der på Mejerigaarden i Fiskebæk var 80 malkekøer samt 3 tyre og 70 ungvæg. Svinebesætningen bestod af 100 søer, hvorfra alle pattegrisene blev solgt. Som trækraft var der 12 belgiske heste, heraf to præmierede hopper og en hingst. Belgiske heste var een af Axel Danielsens store interesser, og han var i en længere årrække i bestyrelsen for Belgisk Hesteavl. Desuden var der en traktor til markarbejde og til stationær drift.

På mejeriet, som er bygget i forlængelse af stuehuset var der to elektricitetsværker, – et til mejeriet og et til privat brug.

Stuehuset på Mejerigaarden var meget rummeligt, alene i tagetagen var der 7 gæsteværelser. I alle værelser og stuer var der ringeknap og ledninger ned til et armatur i køkkenet, så pigerne med det samme kunne se, hvorfra der blev ringet. Naturligvis var der også en ringeknap under spisebordet, så der kunne tilkaldes en pige fra køkkenet, hvis det blev nødvendigt.

Der skete altid noget på Mejerigaarden. Fra tidlig morgen kom hestene stampende ind på den brolagte gårdsplads og hen foran mejeriet, trækkende på de stive ladvogne med mælkejunger fra mejeriets 42 leverandører, med ialt ca. 1200 malkekøer. Der har været larm fra mælkejungerne, når de blev tømt og fra maskinerne inde på mejeriet. Her er blevet råbt og snakket og udvekslet dagens lokale nyheder. Fra foldene og de lange rækker af køer i staldene, har man kunnet høre ungvæg og køer brøle og rasle med bindslerne, fodermesteren har arbejdet og rumsteret med spande og trillebøre. Karlene skulle sættes i arbejde, og slagtere og naboer var kommet for at købe pattegrise fra den, efter datidens forhold, store sobesætning. Midt i det hele levede Axel Danielsen som en kapelmester, der dirigerede hele sit orkester.

Mejeriet var et ostemejeri og det var ikke helt almindelige produkter for den tid, som der blev fremstillet. Der blev hentet mejerister fra udlandet, bl.a. nævnes en ung tysk mejerist ved navn Rohde. I avisomtaler nævnes Mejerigaardens ostemejeri som enestående i Danmark med sit store sortiment.

Om aftenen sidder
Axel Danielsen sam-
men med sin forvalter
og stuepige og taler
om dagens arbejde.

Her blev produceret danske mejerioste, sødmælksoste og appetitoste, desuden lækkerier som roquefort, camembert, gervais, belgisk romatour og eidammerost.

På hjemmefronten var Axel Danielsen en hjemmets mand, en rigtig hyggespreder og en strålende selskabsmand, når han og hans hustru Alice havde gæster, eller når de selv var ude som gæster.

Axel Danielsen var en naturelsker og satte hele livet stor pris på en god jagt om efteråret. Han holdt af vildtet og var een af den slags jægere, som følte stor glæde ved blot at se vildtet.

Den lille tradition fra ungdommen med et lille glas champagne når dagen sluttede, holdt Axel Danielsen livet igennem. Om sommeren lå flasken på køl i havens guldfiskebassin, så den kunne have den rette temperatur til aften.

Alice og Axel Danielsen fik to døtre, Elinor og Lilly. Elinor blev gift med en englænder ved navn Baxter og bosatte sig i London. Lilly blev gift med autoforhandler Knud Hansen, Østergaards Eftf. i Nykøbing F.

Mejeriet på Mejerigaarden i Fiskebæk var i drift i 58 år indtil 1938.

En epoke var slut

I 1957 døde Axel Danielsen kun 69 år gammel. Han var blevet syg under en jagt hos familien på Svinningegård gods og døde samme nat på Holbæk sygehus. Efter Axel Danielsens død blev gårdens besætning solgt og gården bortforpagtet i en årrække, bl.a. til den unge Frantz Marcher fra Søholt, der umiddelbart før var blevet gift med Elsebeth Friederiksen fra Gammelgård på Vestlolland.

Lilly og Knud Hansen fik tre børn, Steen, Jette og Tom. De mindes med stor glæde deres besøg som børn hos deres mormor og morfar på Mejerigaarden. Jette husker hvordan hun gik med sin mormor i hånden bag de lange rækker af køer i staldene, og Steen kan fortælle om kronede dage, hvor han fik lov til at køre med gårdens maskiner og med hestene Tulle og Åge. Om deres lille have med græsplænen og en lille slagstang, hvor deres kærlige bedsteforældre drak chokolade sammen med dem af porcelænsdukkestellet.

Steen og Tom Hansen leder i dag autoforretningen på Grønsundsvej i Nykøbing F. Familien vendte igen tilbage til Mejerigaarden, da Jette blev gift med forpagter Steffen Tvede og flyttede ind på gården i 1976. Samtidig

har Jette Tvede en uddannelse som kosmetolog og kinesiolog og driver en klinik i Østergågade i Nykøbing F.

Hvad angår det gamle klingende slægtsnavn Werlin, der var så kendt i 1700-tallet, så eksisterer det stadig i år 2001, omend som mellemnavn, for de tre søskende, Steen, Jette og Tom er alle døbt med mellemnavnet Werlin, men også næste generation, Jette og Steffen Tvedes tre børn, Louise, Marlene og Jacob, er alle blevet døbt med mellemnavnet Werlin. Det samme gælder for Steen Hansens døtre, Christine og Carolyn samt Tom Hansens to børn Heidi og Ivan.

I 1997 sælger Jette og Steffen Tvede jorden fra til godsejer Anders Hillerup, Gl. Kirstineberg, men ejer stadigvæk bygningerne og er fortsat bosiddende på Fiskebæk Mejerigaard.

Tiderne skifter, det landmandsliv og bondesamfund som fandtes for 70 år siden findes ikke mere. Der er blevet stille på gårdene. Mange gårde er blevet købt op af naboer og udlængerne står i dag tilbage som tomme monumenter, som minder om den tid, hvor der virkelig var liv og røre på gårdene. Med mekaniseringen blev landmanden mere ensom på sin gård. Til gengæld er det hårde slidsomme arbejde blevet afløst af maskinerne, og det er måske – trods alt – en god ting.

Den store kvægbesætningen var udelukkende baseret på jerseykvæg.

Mejerigaarden havde 42 leverandører med ialt 1200 malkekøer, så der var altid travlhed fra morgenstunden på mejeriet.

Axel Danielsen på en af sine daglige gåture sammen med sine tro følgesvende.

Af
Hedvig Hildebrand

”Vi fik sule-
mad seks
gange om
ugen, kun om
søndagen fik
vi kyllinge-
steg eller
frikadeller”.

Billedet til højre viser
Højskolehjemmet,
Søndergade 28 i Stub-
behøbing (1948).
Et samlingspunkt for
fester og foreninger.
I dag er det
Øernes Revision A/S
som bor her.

Jul på Falster
- i by og på land
side 52

Jul i ”gamle dage” i mit barndomshjem

Da jeg var barn begyndte julen allerede sidst i maj eller først i juni måned, for da blev der lagt høns på ande- eller gåseæg til juleanden eller julegåsen. Der blev købt et par smågrise, der også skulle vokse op til jul, for dengang var det ikke så nemt, som i dag. Vi havde jo ingen mulighed for at opbevare ferskt kød ret længe; vi havde kun flueskabet på nordvæggen og suleolden i kælderen, så det var meget begrænset med det ferske. Derfor var december ”Slagtemåned”, for da var der næsten altid frostvejr.

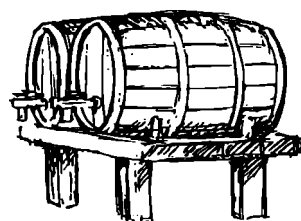
Når vi kom hen til ca. 1. september, så kom frugten. Vi havde nogle æbler som hed ”sødæbler”, dem skar vi i kvarte og trak på snor, hvorefter de blev hængt til tørre på væggen udenfor. Vi havde også nogle pærer, som hed ”gråpærer”. De blev også tørrede, men i bageovnen, og ligeså sveskeblommerne, så vi var selvforsynende med frugter om vinteren. Dengang var kostplanen noget anderledes end i dag, det var næsten sulemad seks gange om ugen. Kun om søndagen fik vi kyllingesteg eller frikadeller, og som efterret budding, æblekage eller frugtgrød.

I slutningen af november måned skulle vi helst være færdige med alt det udendørs arbejde, så som roehøsten, rive blade af græsplænen og få gravet haven, desuden havde vi alt det indendørs arbejde, som var blevet snydt i den travle tid med roeoftagningen, fordi vi piger skulle deltage både i mark og stald.

Ølbrygning

Hjemme begyndte vi altid med at brygge øl, for det skulle jo gerne stå og lagre lidt, før det skulle bruges. Vi startede dagen med at skure vaskekedlen. Det blev gjort med bøge- aske og en halmvisk og lidt vand, og fordi

den var af kobber, kom den til at skinne lige- som guld. Derefter blev den vasket i vand med soda og skyllet godt, blev tørret med et viskestykke, og var så klar til at blive fyldt med vand. Der blev lagt tilrette under kedlen og båret brænde ind, vejret malt af og karret blev sat op på sit ”treben” så der kunne komme en spand under. Karret havde et rundt hul i bunden, hvori der sad en trappestav, og omkring den var lagt tre halmdukker lavet af det fineste rughalm. Det var flettet, og der var sat et øje rundt om staven. Halmen blev bredt pænt ud i bunden og tre gråsten lagt omkring staven. Alt var skoldet og pinligt rent, og klar til næste morgen. Det første var at få tændt op, før dagens arbejde begyndte. Når vandet spilkogte blev det hældt over maltet, der blev lagt et rent lagen over karret for at det kunne holde på varmen og stå og trække en times tid. Derefter løsede man tapstaven og øllet løb ned i spanden, som senere blev båret ned i kælderen, hvor øllet blev hældt i ølkarret. Når det så var blevet fingervarmt kom der humleurt og ølgær på, dækket til, og skulle nu stå og gære til næste dag, hvorefter det blev skummet og tappet på flasker. Den proces gentog sig med et nyt hold vand på samme malt. Det øl blev kaldt for ”efterdrikke”. Det første bryg hed ”godtøl” eller ”gammeløl” og kom på flasker, anden aftapning kom på anker og

tredie tapning blev brugt som øldavre. Humlen dyrkede vi selv i hønsegården, stænglerne var så stærke at det kunne bruges til at lave grimer af.

Rengøring

Vi kom så til hovedrengøringen. Det foregik med soda, brun sæbe, børste og skrubbe. Alt blev sæbet af. Vinduer, døre og paneler og til sidst blev gulvet skuret og senere vasket efter i eddikevand, for at fjerne den sidste sæberest. Dagen efter blev det ferniseret og alt duftede så rent og skønt. Gardiner og broderede lyseduge var vasket, presset og hængt op og lagt på. Sølvtoj pudset. Blomsterne overbruset så alt duftede bare så rent.

Vask og strygning

Det næste var vaskedagen. Det var som regel det vi kaldte for storvask og varede næsten altid to dage. Først finvask så som duge, skjorter, bluser og broderier, derefter

sengetøj og til sidst det kulørte, tørklæder, bomuldsjoler, strømper og mændenes arbejdstøj. Det var noget af et arbejde for det blev vasket på vaskebræt og tit skrubbet med skurebørste. Der fandtes på dette tidspunkt ikke maskine til det brug, det kom først meget senere, jeg tror midt i trediverne. En sådan vaskerunde kunne godt tage 8 dage, alt efter hvor godt tørvejr det var. Herefter skulle det meste ruller og det foregik de fleste steder på manglebræt. Senere kom der rulle, hvor kassen, der var fyldt med store sten, skulle skubbes frem og tilbage. Tøjet skulle nu stryges og dertil havde vi en strygepande, hvor der kunne stå fem jern på. Den blev sat på komfuret for at blive varm. Senere fik vi dampstrygejern hvor der blev lagt gløder ind i – stor fremgang. Det var dog før elektriciteten kom, så alt var ”håndens”

arbejde. Til sidst skulle al linned efterses, om der manglede knapper eller bændler eller om der var noget som skulle lappes og stoppes. Først derefter blev tøjet lagt i skufferne.

Bagning

Vi skulle gerne bage så meget at der var en stor krukke med klejner, en med pebernødder, brune kager, vanillekranse, korendkager, en rismelsæblekage og jødekagebunde til æblekage, hvis der skulle komme gæster. Æblegrød havde vi altid og den stod i julen til bl.a. ”æblepele”, som altid var en fast ret, hvis der kom nogen på besøg.

Julegrisen

Endelig kom den ”store dag” hvor julegrisen skulle lade livet. Der blev fyldt vand på kedlen og lagt brænde under dagen før, så det var klar til slagteren kom ved 8-tiden om morgenen. Spand, træske og lidt koldt vand kom i inden slagteren kom, for vi skulle jo have blodet til blodpølse. Så snart grisen var stukket overtog vi spanden, for blodet skulle røres med det samme så det ikke klumpede. Det blev derpå siet gennem et dørslag og sat i spisekammeret til næste dag. Når grisen var

skoldet, skrabet og skåret op, fik vi tarmene ind til rensning. De blev først skyllet godt igennem nogle gange med lunken vand, så de næsten var helt rene. Dernæst vendt med vrangside ud, og blodpølsetarmen blev nu vasket med vand og salt syv gange. Medstertarmen blev bare vendt og lagt i eddikevand og trukket mellem to strikkepinde, så de blev helt tynde og klare som silkepapir. Vi var altid to til at rense tarme og i det hele taget når der blev slagtet. Alt til sylte blev kogt i den store gryde i vaskehuset og det til fin-

”Vi havde ingen vaske-maskine dengang, så alt blev vasket på vaskebræt og skrubbet med skurebørste”.

Den ”store dag” var da julegrisen måtte lade livet. Alt skulle være klar til slagteren kom.

Lillejule-
aften var der
”badedag” i
vaskehuset,
– en gammel
vintønde
 fungerede
som badekar.

Høkassen gjorde, at
maden altid kunne
holde sig varm.

Hjemmelavet smør

Bland 1 liter piskefløde med 1 dl. kærnemælk og lad det stå lunt et døgn (20-25 grader). Pisk blandingen, gerne i en røremaskine, til den skiller i små fedtkugler. Hæld koldt vand over. Lad det stå et par minutter og hæld vandet fra. Hæld atter koldt vand over og gentag ”udvaskningen” af smørret 3-4 gange. Smag smørret til med salt eller lad det forblive usaltet. Opbevar smørret i en krukke i køleskab. Smørret er fryse-egnet.

ker blev kogt i en stor gryde inde på komfuret i køkkenet. Vi fik nu brug for vores tørrede æbler og pærer fra i sommers, de blev brugt til finker og blodpølsen. I pølsen skulle ialt 13 dele til, men så var det også meget lækkert. Det hele kom i formene og kogt en time i den store vaskekeddel og man måtte ikke sige noget når den blev lagt ned, for så kogte den i stykker og det var ikke godt. Der blev lavet medisterpølse, spegepølse og rullepølse og selvfølgelig leverpostej. Kød og flæsk blev saltet i sulekarret, kød blev sat i kærnemælk og noget blev stegt og lagt i krukker, det var ribben og medister, og overhældt med fedt, så kunne det bedre holde sig, når det stod koldt.

Lillejuleaften

Dagen før lillejuleaften blev anden og gåsen slagtet, rødkålen kogt og ellers forberede alt hvad man kunne, pynte med gran i stuerne og juletræet sat på fod. Lillejuleaftensdag havde vi ”badedag” i vaskehuset. Vi havde købt en vintønde som blev skåret over, forøvrigt vores ”badekar” i mange år, der blev varmet vand i kedlen til det var dejligt lunt, og så var der igen lagt bund til en ny storvask, når alle havde fået rent tøj på.

Julepynten og julegaver havde vi lavet om aftenene i november og december måned. Det var jo en stille tid for der var ingen radio og TV, og nogle steder var der heller ikke elektricitet, men vi havde det hyggeligt og rart. Pigerne havde sytøj eller strikkestrømper igang, karlene læste eller spillede lidt kort, men gik tidlig til ro, for de var altid trætte når de havde gået og pløjet en hel dag. Pynt til juletræet, så som roser og musetrapper, klippede vi af crepepapir og julekurve blev lavet af tændstikæsker.

Lillejuleaften fik vi altid grønlangkål og flæskeskud med sennep og til dessert æbleskiver, for det var min farmors fødselsdag, så det var en tradition. Juleaften var det andesteg, flæskesteg og risalamande, senere kaffe, småkager og julegodter. Vi gik om juletræet og sang mange dejlige julesalmer og sluttede altid med ”Højt fra træets grønne top”. Så længe min farmor levede læste hun altid ”Den lille pige med svovlstikkerne” højt for os børn, den synes jeg var så rørende.

SID Specialarbejder- forbundet

i Danmark

Vi står for:

SIKKERHED, TRYGHED OG
OVERENSKOMSTMÆSSIGE
FORHOLD

Afdelinger:

**Nr. Alslev
Nykøbing F.**

en ren fornøjelse...

**RIISES
RENSERI**

Toldbodgade 11 - 4800 Nykøbing F.
Tlf. 54 85 24 00

Danmarks ældste julekalender

Af
Bende Fold Øgendahl

I november 1930 blev jeg sendt ud i entreen af min mor for at hente avisen. Derude var der tillige kastet et stort gult brev ind, som jeg så gav min mor. Hun fortalte, at det var stilet til mig med frøken foran navnet. Da jeg kun var 6 år, var det jo meget forbavsende og jeg var noget spændt på at få lukket op for kuverten. Den var sendt af vor boghandler Niels Bruun, som havde forretning midt i Vestergade. Han og hans kone var mine forældres venner, så jeg kendte dem godt. Her var der tale om reklame – men som samtidig var det den yndigste julekalender, hvor man hver dag kunne se et billede hvor hovedfigurerne var tre børn, som man fulgte julemåneden igennem.

Meningen var, at man skulle trække et blad af hver dag og nøjes med at læse de tre vers, der stod nedenunder tegningen, som var i farver. Da vi havde trukket et par sider af, sagde min far, at det var da dumt, for vi kunne da gemme den til næste år. Så vi satte de afrevne sider på igen med frimærkepapir – dengang havde man ikke tape!

På bagsiden af kartonet, hvorpå siderne var fastgjort, var en "husmoderens kalender" for det kommende år – nemlig 1931.

Hver dag læste mine forældre op for os børn, og vi satte siderne fast med en tøj-klemme, efter at de var rullet rundt foroven.

Jeg ved at flere af mine veninder, der også kendte boghandleren godt, havde kalenderen, men de kasserede hvert blad efter gennemlæsning.

Efter nogle år kunne jeg alle versene udenad. Jeg fik taget en fotokopi og skrev til Iørn Piø på Dansk Folkemindesamling, om han havde kalenderen i sin samling? To dage efter fik jeg brev fra ham, at det faktisk var "svaret på nonnens bøn"! Han havde nogle år i forvejen modtaget en fotokopi af kalenderens første side fra en dame på Sjælland, og han havde prøvet at finde frem til denne dame, for han ville så gerne også have resten af kalenderen.

Det endte med at han fik lov til at låne min kalender – jeg skulle endelig sende den anbefalet, for den fandtes ikke andre steder i original, heller ikke på det kongelige bibliotek. Han beholdt kalenderen længe, men hen under jul spurgte jeg ham om han havde glemt den, siden jeg ikke fik den tilbage. Han ville så gerne bruge den til en udstilling om jul i Kgs. Lyngby. Jeg fik den først tilbage i februar, hvor han indstændigt bad mig om at sætte en stor seddel på kalenderen, at hvis jeg ikke fik børn, så burde den indgå i Folkemindesamlingen. Efter aftale med min datter har jeg sendt kalenderen tilbage til Piø.

MIN EGEN JULEKALENDER

1. DECEMBER

Ja, man begynder at blive utålmodig sidst i november og prøver at fritte ud hos familien – hvor længe er der til? Et par år efter at jeg havde fået min kalender i 1930, begyndte der at komme julekalendere i handelen. Det var kartonark, der skulle klippes ud og klistres sammen, så det blev til biler, cirkus, dampere m.v., hvor der var små låger som skulle åbnes hver dag, men de var ofte vanskelige at samle, så selv voksne var ved at "opgive ånden", og billederne indeni var ikke særligt spændende – og så fyldte de iøvrigt alt for meget, når de var samlede.

Bruuns Boghandel i Vestergade, Stubbekøbing i 1920'erne.

1. DECEMBER

Skønt Hans, som er ældst, bekæmper den Længsel, der i ham brænder, bemærker han dog, at November er forsvundet fra Fars Kalender:

"I skal bare tælle, forstaar I, to Gange paa begge Hænder og fire Fingre, saa faar I den Dag, det er Jul." Han bekender,

at for Ella og Svend er det længe, især for en femaarig Pige, men for Hans, og for andre Drengene paa ti, har det intet at sige.

Jul på Falster
– i by og på land

MIN EGEN JULEKALENDER

7. DECEMBER

Dukkerne måtte ikke glemmes. Fra min mor havde jeg arvet en dukke, som var i voksen-skikkelse med sort, opsat frisur. Hoved og hænder var af porcelæn, krop og lemmer af skind. Min mor havde fået den omkring 1905. Egentlig var dukken ikke rigtig til at lege med, den havde heller ikke vist tøj på fra den tid, men jeg ville hellere lege med min babydukke, som kunne lukke øjnene. Mor havde lagt hår til dens paryk, og den kunne "sige noget". Den gamle dukke blev altid fejret på sin fødselsdag, den 19. september. Et år fik jeg en fin barnevogn i dukkestørrelse, til bagte kager til den i mit lille komfur. Men stor glæde for alle min dukker og for mig selv. Men den ville ikke ligge pænt med poterne oppe på dynen, den ville sandelig ned og ligge i varmen.

7. DECEMBER

"Den første Uge er svundet," siger Hans, "vi gaar ind i den anden," og se bare, hvad han har fundet paa Torvet ved Juletræsmanden:

En Grangren. Men Ella sukker, den Grangren kunne hun brue, for den vilde glæde de Dukker, hun har i sin Dukkestue.

Og store Bror Hans har gryntet: "Det vidste jeg nok, at den vilde!" Og saa blev Grangrenen pyntet til Dukkernes Julegilde.

MIN EGEN JULEKALENDER

14. DECEMBER

Ud at se på butikker med de voksne, og købe de sidste julegaver med dem. Vinduene var smukt pyntet, og hver havde deres speciale. Jeg husker især købmand Schultz' forretning på hjørnet af Lillestrøg. Hele forretningen var pyntet op til søndagen før jul, og i vinduet stod den lille mand og slog på ruden med sin stok og viste på en bakke lækkerier. Hos Jeppesen i Langgade kørte nisserne rundt med kaffemøllen og i Prytz' vinduer var der fuglevildt og råvildt og store sølv "plet", Middelbøe Outzen var der et år en stor sølv "plet", hvor man kunne lægge hånden på, så begyndte øjnene at rulle på den store hund fra Fyrtøjet". I slagteriets udsalg var der sat store slagtegrise rundt om et bord med tallerkener og bestik, og de havde hagesmæk på. Selve vinduet var fyldt med skinker, ridset og forsynet med nelliker – hvilken herlighed!

14. DECEMBER

I de allerfineste Klæder, som ellers i Dragkisten ligger, skal de ud paa Gader og Stræder med Mor og se paa Butikker.

Hvor spejderudstyret findes, standser Hans med beundrende Øje. "Hvordan saadan en Halsklud skal bindes du kan tro Mor, det ved jeg nøje."

Hvor der ligger en Farvelade, maa Svend staa stille og sukke. Men Ella vil hen i en Gade, hvor man faar den dejligste Dukke.

MIN EGEN JULEKALENDER

17. DECEMBER

Nej, manden kommer ikke med juletræet mere. Man tager måske selv ud og udvælger det allerflotteste træ man kan finde og vælger sig et, eller ler man tager i gartneriet og andre på gaden og måske står der spejdere eller andre på højde, ikke sælger træer. Træet skal have en vis højde, ikke fylde for meget nedenunder og der skal være plads mellem "etagerne", så julestadsen kan hænge smukt. Min far kunne aldrig finde juletræsfooden som blev gemt fra år til år, så han endte med at måtte tømre en sammen – igen!

17. DECEMBER

I Middags kom Manden med Træet. De hørte hans Træskos Trampen. Ella naaede Manden til Knæet, men Træet naaede Lampen.

Hans har aset og maset med Roden med sin egen Sav og sin Hammer, nu prøver han Juletræsfooden paa sit "Værksted" i Børnens Kammer.

Alle Grannaale, Svend kan finde, bliver brændt i Kaminildens Lue, saa det lugter af Jul derinde hos Mor i den fine Stue.

21. DECEMBER

Hvad er det for store Poser, og Æsken, som har paa Laaget to snehvide Juleroser? Ane-Pige maa ud med Sproget.

"Det er Mandler og Nødder og Godter og alt, hvad smaa Maver kan lide." Hun taa'r Laaget af Æsken og blotter baade Julelys, røde og hvide,

og Knallerter, – aah, hvor de straalere, en Farvepragt, festlig og broget. "Saa nu har I set, hvad I taaler," og saa lukkede Ane Laaget.

MIN EGEN JULEKALENDER

21. DECEMBER

Knallerter. Engang kunne man købe nogle meget flotte – og dyre! – knallerter, hvor der var små spændende ting indeni, og ikke bare plasticbiler eller huer af silkepapir. Vi har fået knallerter med små bitte sakse, der rigtigt kunne klippe Symaskiner, hvor håndtaget kunne drejes rundt (men ikke sy), små trækruzer og meget andet. Da Barbie var min datters et og alt, havde jeg forsigtigt lukket op i den ene side på en knallert og erstattet tingen derinde med en sko til Barbie. Både vore julegæster og min datter var vildt forbavsede, særligt da der i en anden knallert var skoen, der passede til!

Den 17. juni
1948, blev
en tragisk
dag.

3 unge fra
Nykøbing F.
blev i nat
mordere for
sølle 80 kr.

Rovmordet i Resle skov

I følge Lolland-Falsters Folketidende blev der torsdag den 17. juni 1948, kort før midnat, begået et uhyggeligt og bestialsk mord i Resle skov, hvor vognmand Oswald Hansen, Slotsgade i Nykøbing kold og kynisk blev myrdet af tre unge mennesker.

Det hele startede ved 18.30 tiden da to unge mennesker Elmer Larsen og Frode Olsen prøvede at opsøge gårdejer Jens Jacobsen i Bruntofte. Imidlertid fandt de ikke gårdejeren hjemme, men på deres vej bort fra gården mødte de en bil hvori gårdejeren sad sammen med sin familie. De to unge mennesker stoppede bilen og gav gårdejeren en afregningseddél som var underskrevet af Frode Olsens bror Frede. Han havde arbejdet i gårdens roer i 14 dage og sluttede arbejdet i lørdags. De to unge mennesker sagde at de var kommet for at få pengene til Frede, men den hoppede gårdejeren ikke på, han svarede at Frede selv kunne komme og hente sine penge for han havde også rationeringsmærker tilgode, og for øvrigt var beløbet også alt for lille.

De to unge mennesker forsvandt derefter, men lidt før kl. 21 henvendte denne ene af dem sig i Bruntofte skole, hvor førstelærer Petersens svigermor lukkede op. Fru lærer Petersen kom til og spurgte hvad den unge mand ville. Han ønskede at låne telefonen. Fru Petersens mor syntes dog ikke om manden og hviskede til sin datter, at hun ikke

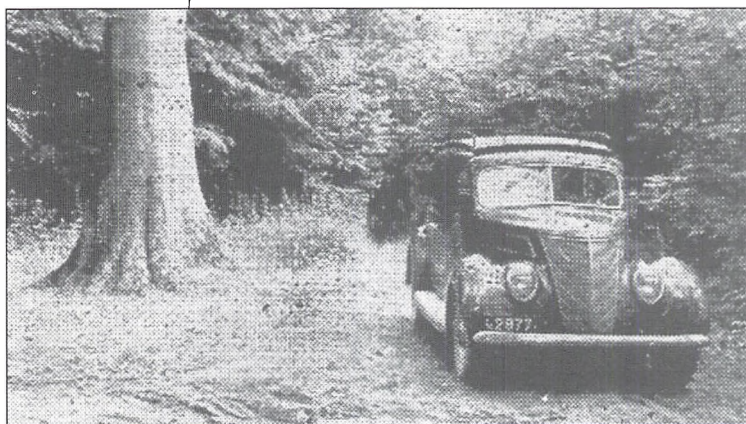
skulle lukke ham ind. Det var imidlertid så tidlig på aftenen at fru Petersen ikke syntes at der var grund til at afvise dem. Den unge mand fik derefter lov til at låne telefonen. Han ringede først til vognmand Petersen i Bruntofte, som imidlertid ikke var hjemme. Han stod nu i længere tid og kiggede i telefonbogen, men til sidst ringede han til vognmand Rasmus Hansen i Slotsgade og bestilte en vogn, idet han sagde at det var et selskab på tre personer som skulle køres til Nordfalster, hvor de skulle se på en båd.

Et stykke tid efter kom vognmand Oswald Hansen kørende og de tre personer, der forinden havde aftalt at udplyndre vognmanden, steg på bilen ud for Bruntofte skov for at køre til Resle.

Da de kom til Resle skov gik de tre unge ned til stranden, men kort efter vendte de tilbage og Frede og Frode Olsen satte sig ind i bilen. Elmer Larsen trak pludselig en pistol op af lommen og sagde til vognmanden: "Så er det op med lapperne og frem med pengene". Oswald Hansen, som kun havde 80 kroner på sig, rakte øjeblikkeligt hænderne i vejret og Elmer Larsen kommanderede ham hen ad en skovsti, idet han selv gik bagefter. Vognmanden var blevet nervøs, og da Elmer Larsen opdagede det, affyrede han et skud imod vognmanden bagfra. Oswald Hansen sank sammen og Elmer Larsen kaldte på de to andre om at komme og hjælpe med at slæbe den dræbte over en skråning og ned i et krat, men den ene af brødrene blev bange og løb. Elmer Larsen affyrede straks et skræmmeskud som ramte bilen nær bagruden, splintrede glasset og lavde et stort hul i karosseriet. Den unge mand vendte straks om.

Vognmanden blev nu rippet for de 80 kroner, som han havde på sig, og pengene blev

Sådan stod vognmand
Hansens bil, da den
blev fundet af politiet.

delt mellem de tre gerningsmænd inden de forsvandt fra stedet. De gik derefter til Vaalse by hvor de løb på smedemester Raa udenfor vognmand Cornelius Hansens bolig. De spurgte smeden om han var vognmanden, men det benægtede han, men mente at de nok kunne få vækket vognmanden. De tre fortalte at de skulle til Nykøbing og gerne ville have fat på nogen som kunne køre for dem, herefter gik smeden ind og vækkede vognmanden og hans hustru. Klokken var på det tidspunkt omkring 24. Først var det meningen at fru Hansen skulle have kørt bilen, men i sidste øjeblik bestemte vognmanden at han selv ville køre, fordi han havde på fornemmelsen at der var noget mystisk ved de tre personer. Under hele køreturen var han derfor på vagt overfor, hvad de foretog sig.

Den ene, Frode Olsen, bad om at blive sat af ved Højmølle Kro, og idet han stod ud sagde han henvendt til de to andre: "I ordner lige det med vognmanden". Cornelius Hansen var imidlertid også stået ud for at lukke døren for kunden, men denne var hurtigt forsvundet i mørket.

De kørte derpå videre mod Nykøbing, og da man nåede Kraghave forlangte de to andre at komme af. Inden de steg ud betalte de for køreturen, men forsvandt ligesom Frode Olsen meget hurtigt.

Opklaringen

Frode Olsen som var stået af vognmandens bil ved Højmølle Kro, var gået hjem til sine plejeforældre i nærheden af Sundby, hvor han under indtrykket af sin forbrydelse var brudt sammen og fortalte om mordet i skoven. Plejefaderen gik derpå til Sundby Brugsforening og ringede til ordenspolitiet i Nykøbing F. På stationen havde man vanskeligheder ved at få noget fornuftigt ud af den oprevne mand, men opfattede dog at der var tale om at nogen var blevet skudt. Sagen blev hastigt overgivet til kriminalpolitiet, som sendte et par mand til Sundby, hvor man fik fat i Frode Olsen, der blev anholdt og ført til påvisning af mordstedet. Liget blev fundet i krattet i skovens østlige side. Det lå på maven med ansigtet ned mod jorden, og det blev senere konstateret at døden havde været indtrådt 4-5 timer før fundet.

Fisker Ejler Rasmussen, Vaalse, havde allerede ved 3.30-tiden observeret Oswald Hansens bil i skoven, da han cyklede ned til stranden for at tage ud på fiskeri. Han fandt

dens mystiske parkering mærkelig og noterede for en sikkerheds skyld dens nummer, L2877, op på sin fiskekasse.

Kl. 6.30 om morgenen blev lærer Petersens hustru ringet op af vognmand Rasmus Hansen, der spurgte om sønnen havde kørt for dem. Han var blevet urolig fordi hans søn endnu ikke var kommet hjem. Fru Petersen kunne imidlertid kun oplyse, at det ikke var for dem, at Oswald Hansen havde kørt, men derimod for tre personer, som man ved nærmere eftertanke havde fundet mystiske. Det fik vognmanden til at blive endnu mere nervøs, for som han sagde, der sker jo så meget i disse tider.

Senere da fru Petersen ringede vognmand Rasmus Hansen op fik hun at vide at Oswald Hansen var blevet myrdet.

Politiet arbejdede nu intenst på gerningsstedet hvor kriminalbetjent Sv. A. Hansen og nattevægter Petersen bidrog med deres hunde Czar og Petitt, og det lykkedes hundene på et tidligt tidspunkt at finde det ene patronhylster, således at man hurtigt kunne finde ud af at det benyttede skydevåben var en model P38.

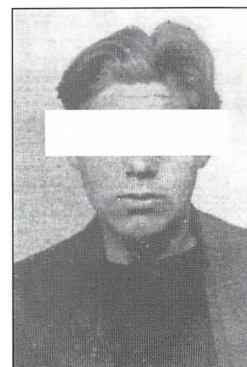
Kriminalpolitiet anholdt derefter Elmer Larsen i sit hjem. Han virkede meget udfordrende, og da politifolkene kom til spørgsmålet om han kendte noget til mordet svarede han: "Det kender jeg sgu ikke noget til." Da han fik at vide at beviserne var for gode imod ham til at det nyttede at nægte, sagde han: "Nåh, skidt med det. Jeg kan vel højst få 16 år for den historie. Han blev dog senere ført til afhøring hos kriminalpolitiet, hvor han hurtigt gav efter og tilstod at det var ham der havde affyret det dræbende skud mod Oswald Hansen. Ved anholdelsen havde han 15 kroner på sig, som han forklarede, var hans andel af udbyttet på de 80 kr. minus udgiften for bilen fra Vaalse til Kraghave.

Den tredje gerningsmand, Frede Olsen, havde slakket rundt siden mordet, men blev anholdt medens han sad på et konditori i Østergade. Han fulgte godvilligt med, da kriminalpolitiets folk fandt ham, men fortalte ivrigt, at han ikke kendte noget som helst til den affære man sigtede ham for. Men det blev hurtigt pillet væk, da både Elmer Larsen og Frode Olsen uafhængig af hinanden havde oplyst, at Frede var med.

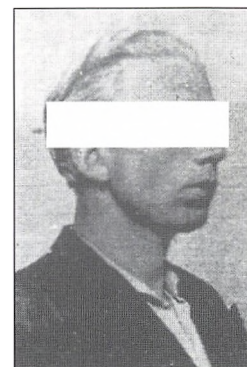
Barske drenge

Den myrdede Oswald Hansen havde tidli-

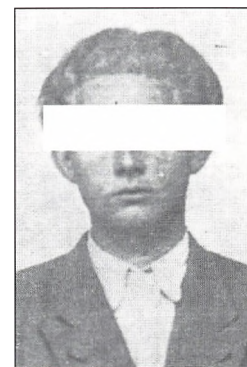
Tre unge mennesker blev kendt skyldige i mordet på vognmanden.

Elmer Larsen

Frede Olsen

Frode Olsen

Thorkild Hansen, bror til den myrdede Oswald Hansen, boede på Grønsundsvej 49 B. Han var også en af byens agtede vognmænd, og havde en fortid som ambulancechauffør for Zone-Redningskorpset i Nykøbing F. I 1922 fik han bl.a. lejlighed til at køre for Kongen og Dronningen, da de var på besøg i Nykøbing F. Her udtrykte de kongelige deres store tilfredshed med hans stabile kørsel.

Denne beretning er uddrag fra Lolland-Falsters Folketidende 1948.

gere overfor sin bror Thorkild Hansen udtalt at han troede at Elmer Larsen havde ondt i sinde, idet han altid skulede så ondt efter ham når han parkerede på sin holdeplads udenfor jernbanestationen i Nykøbing, hvor Elmer og de to brødre holdt meget til. De tre unge mænd som ikke hører til de mest lyse hoveder, havde utvivlsomt i længere tid pønset med røveriplaner og flere nykøbingensere havde set dem stikke hovederne sammen i flere tilfælde.

Biografdirektør Dabelsteen kom således forleden dag sammen med en del af sin familie forbi Vesterskoven. Her så man de tre unge mænd, og Dabelsteen mener bestemt at kunne mærke, at de havde onde hensigter, men øjensynlig ikke haft mod til det, fordi der var flere i selskabet.

Alle som kender de tre implicerede karakteriserer dem som nogle skidte fyre og en af Elmer Larsens gamle lærere udtaler om ham, at han allerede som skoledreng havde kriminelle tilbøjeligheder. Man greb ham ofte i uærlighed, dårlig kammeratskabsførelse og flere gange blev han afsløret som tyv. Han blev i 1946, knap 18 år gammel, afsløret af Nykøbing F. kriminalpoliti for indbrud og blev for denne forbrydelse sat under opsyn af børneværnet.

Frede Olsen, der som nævnt arbejdede hos gdr. Jens P. Jacobsen, Bruntofte, får af gårdejereren det skudsmål, at han ikke var til at stole på. Man skulle ikke sige for meget til Frede. Ved sit arbejde var han meget medgørlig, men ellers regnede man ikke med ham, og gårdejereren vidste heller ikke at Frede Olsen havde været straffet så mange gange før. Første gang i 1940, hvor han efter anholdelsen blev idømt 1 år og 3 måneders fængsel og sidste gang den 5. marts 1948, hvor han fik 3 måneders fængsel for at have stjålet fra sin plejefar. Frode Olsen, der blot var 19 år, havde derimod aldrig været straffet før

Mordvåbnet fundet

Den P-38 pistol, som blev anvendt ved mordet blev fundet på et toilet på banegården i Nykøbing F., hvor den anholdte Frede Olsen havde gemt den allerede om fredagen, dagen efter mordet. Pistolen stammede fra et indbrud i Nykøbing Zoologiske Have, begået få dage før mordet, fra havens direktør, som havde våbentilladelse.

Dette tyveri har forøvrigt givet kriminalpolitiet grund til at antage at de tre unge mænd

havde flere tyverier på samvittigheden, således et tyveri fra fiskehandler Pryds' forretning to tyverier i Stadion-kiosken samt biltyveri på Kringelborg.

Da Elmer Larsen og brødrene Olsen skulle fra arresten til fotografering hos kriminalpolitiet, gik det som en løbeild gennem byen, hvad der var på færde. Der samlede sig hurtigt et stort opløb på gaden udenfor kriminalpolitiets kontorer, og de mange mennesker gav højlydt deres forbitrelse til kende, og det var ikke blide ord, som lød imod rov-morderne da de skulle til og fra bilerne. Da Elmer Larsen, som var den mest hårdkogte af gerningsmændene, skulle fotograferes nægtede han i første omgang, men senere brød han fuldstændig sammen. Han begyndte først nu at forstå rækkevidden af sin frygtlige handling og hulkede længe.

Politiet er også efter afhøringerne ikke i tvivl om, at der foreligger en aftale imellem de tre om at skyde. De ville ikke have deres offer til at sladre om deres hold-up, men de har haft svært ved at aftale hvem der skulle skyde, så til sidst har Elmer Larsen råt overtaget det bestialske hverv. Der var tre skud i pistolen og de to var blevet affyret.

Antagelsen om at mordet på vognmand Oswald Hansen var overlagt blev bestyret af at de tre havde store planer om hold-up for at tiltvinge sig penge. Bl.a. fortalte de at de havde besluttet sig for at røve penge hos en sognerådsformand og hos en forretningsmand i Nykøbing F., men disse planer kom dog heldigvis aldrig til udførelse, fordi mordet i Resle skov hurtigt blev opklaret. Politiet har også konstateret at planerne om de forskellige hold-up er meget barnlige, og det tyder ikke på at nogle af de tre er særligt begavede. Så snart kriminalpolitiet har lagt sidste hånd på afhøringerne af forbryderne skal sagen til forundersøgelse i retten og derefter skal de unge mennesker mentalundersøges, sandsynligvis på Oringe. Når sagen skal til dom, vil den efter alle solemærker at dømme blive ført som nævningsesag til trods for, at der foreligger tilståelse.

Opholdet i arresten har møret de tre mordere. Frede Olsen er den eneste, som endnu ikke har haft tungen på gled. Elmer Larsen har indset at spillet nu er tabt og kriminalpolitiet har indtrykket af at Frode Olsen, anmelderen af mordet, er en godmodig fyr, som blot ikke kunne tåle bekendtskabet med de to andre.

25 år som vognmand

Osvald Emil Hansen var søn af vognmand Rasmus Hansen, Slotsgade 75, Nykøbing F. Han var født i Sakskøbing den 11. maj 1905, men allerede i 1906 flyttede familien til Nykøbing.

Der var ingen vognmand, der var så kendt i byen som Rasmus Hansen og sønner. De udvidede år for år deres kundekreds ved en ærlighed og en pligtroskab, som man må søge længe for at finde magen til.

Osvald Hansen var vokset op i dette hjem, et hjem hvor ordenssans, ædruelighed og sandhed var sat i hovedsædet, og det var gennemsyret ham hele hans liv. Gennem de mere end 25 år som vognmand havde han lært utallige mennesker at kende, men få lærte ham at kende til bunds. Han var venlig og altid glad for at tale med sine passagerer, især stamkunderne, men der var dog lidt indesluttet og tilbageholdende ved ham. Dette sammen med hans umådelige glæde ved sit fag afholdt ham fra alt, som kan friste, når man kommer i berøring med mennesker. Han var da også kendt både af politiet og af mange mennesker som en usvigelig sikker chauffør, der hellere gav sig god tid end tog en tvivlsom chance.

I de mere end 25 år, han havde været chauffør, havde han ikke haft et eneste uheld og han var desuden indehaver af Danske Motorejeres Fortjenstmedalje for dygtig og hensynsfuld kørsel, ligesom han flere gange havde kørt for de kongelige, når disse havde aflagt besøg på Falster.

Det frygtelige mord kom som et lynglimt for hele familien, og ikke mindst for Osvald Hansens gamle forældre, som satte Osvald og hans tvillingebroder Oscar over alt. Han havde lige før han kørte ud sagt, at det rimeligvis kun blev en meget kort tur, Bruntofte

ligger jo ikke mange kilometer fra Nykøbing, men efterhånden som timerne gik, blev Rasmus Hansen og hans hustru bange for sønnen. De ringede tidlig om morgenen til Osvalds anden broder Thorkild, som boede på Grønsundsvej, men han kunne intet fortælle, dog lovede han at tage sig af sagen, når han kom hjem fra en morgentur. Kort efter ringede kriminalpolitiet og gav Rasmus Hansen det tunge budskab. Et budskab der stod fuldstændig uforståeligt for familien, den fa-

milie, der altid havde søgt at gøre godt mod andre, aldrig at svigte den tillid man viste dem, en familie der havde bygget hele dens eksistent op på ærlighed, på tillid til andre, på de menneskelige grundregler, som betinger et ordnet samfundsliv, de var blevet ramt af en sindsyg handling, – hvorfor netop dem, hvorfor ham.

I dag kan man se en mindesten på netop det sted i Resle skov, hvor vognmand Osvald Hansen den 17. juni 1948 blev så brutalt likvideret af tre unge mennesker fra Nykøbing. Mindestenen er rejst af en kreds af tidligere og nuværende kollegaer.

Mordvåbnet, der blev anvendt, var få dage før likvideringen, blevet stjålet i Nykøbing F. Zoologiske Have.

Flemming Olsen husker, at om tirsdagen før mordet på O.H., løb en flok drenge og spillede fodbold på hjørnet af Toftevej og Sundby Allé. To unge mennesker kom hen og spurgte dem hvor vinhandler Hülzen boede. Drengene anviste adressen. Et kvarter efter kom de to unge mennesker tilbage og gik mod Nykøbing.

Da mordet blev kendt og opklaret fortalte F.O. til sine forældre at de to unge mennesker var identiske med to af de tre mordere. F.O.'s forældre skønnede at vinhandler Hülzen åbenbart ikke havde været hjemme. – Det blev aftenens store samtaleemne.

VI STÅR FOR KVALITET OG RÅDGIVNING

*Træløst - Bygningsartikler
Værktøj - Beslag*

Så kig ind til et friskt team...

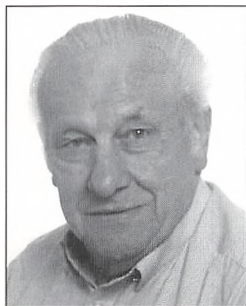
FRIGAST & CO. A/S

Holger Brodthagensvej 10 - 4800 Nykøbing F.

Tlf. 54 85 36 00 - Fax 54 85 36 15

www.frigasttrae.dk - E-mail: frigast@frigasttrae.dk

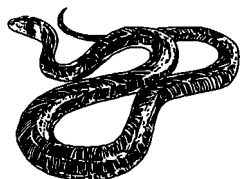
Jul på Falster
- i by og på land
side 61

Af
Svend O. Pedersen

Smalbladet kæruld
blomstrer i april/maj
og kendes på sine
hvide silkeagtige
frøuld.

Snogen er 70-90 cm
lang og med sortbrun
ryg og gule nakke-
pletter.

Horreby Lyng

Horreby Lyng var engang en af Østdanmarks største højmoser, men på grund af den kraftige udnyttelse af området, er mosen nu ved at være tilgroet med skov. Som andre højmoser har den engang været en sø, hvori planterester igennem århundreder har skabt et så tykt tørvelag, at søen til sidst er blevet fyldt op. På disse fugtige arealer har spagnum mos bredt sig. Spagnum-mosser kan leve på et meget næringsfattigt areal, når blot underlaget altid er fugtigt. Efterhånden som mosset dør, dannes en pude af spagnum, der som en svamp holder på regnvandet. Gennem århundreder kan tørvelaget blive flere meter tykt.

Mosen, der var i Kronens eje indtil krongodssalget i 1766, hvor den blev solgt til Prins Karl af Hessen, som igen i 1768 afhænder den til generalmajor Johan Frederik Classen, blev igennem lang tid udnyttet af egnens befolkning til tørvegravning. Dette, sammen med et net af grøfter, udtørrede tørvelagene, hvorefter de følsomme højmoserplanter forsvandt og arealerne blev i stedet dækket af hedelyng, som har været så fremtrædende, at mosen har fået navn herefter. Selve kernen består af 168 tdl. tørvemasse, hvortil kommer lyngfogedgården på Grimmelstrupvej 2, med tilhørende 17 tdl. af blandet jord. Efter udskiftningen fra fæstebonde til selvejer omkring 1800, blev der i stedet for græsningsret

for bønderne på selve lyngen udlagt ca. 100 tdl. i parter af 1 tdl. til bønderne i Horreby og Eged. Dette var dog ikke nok til at gårdene blev på den lovbealede størrelse, så der blev nedlagt to ledige fæstegårde, men det krævede rentekammerets tilladelse, som blev givet for udnyttelse af tørvemassen. Heraf var det præstelyng og skolelyng, hvor der blev skåret tørv til deres forbrug. Omkring 1800 foretog Det Classenske Fideicommis en beregning over tørvemassen på lyngen. Den skulle kunne give 17.824 læs tørv årligt i hundrede år. Der er dog ingen forklaring på hvor mange stk. tørv der var pr. læs.

Lyngen skulle føres tilbage

I 1803 blev det pålagt lyngfogeden, som på dette tidspunkt var fæster, at føre tilsyn med tørveskæringen. I 1807 forelå en kancelliskrivelse til sogneforstanderskabet, hvor det blev pålagt at levere 20 læs tørv til Nr. Ørslev skoledistrikt. I 1832 byggede Det Classenske Fideicommis et teglværk i nærheden af Lyngen og der blev udelukkende brugt tørv som brændsel. Dette blev flyttet til Meelse skov ved Skovlunde i 1844, men blev nedlagt i 1862.

Hovedindkørslen til Lyngen foregår ad Lyngvejen fra Horreby, hvor man kan gå ca. ind på midten af Lyngen ad en anlagt vej, som herinde drejer til højre, hvor man kan

fortsætte om til Lyngfogedgården ved Grimme-
melstrup.

Ser man sogneforstanderprotokollen af 10. juni 1847 for Karleby, Horreby og Nr. Ørslev kommune, vedtoges det at lave tørv til kommunens fattiglemmer og opmagasinere til udlevering i vinterens løb som fattighjælp, samtidig blev der oparbejdet til skolerne og præstegårdene. Man kan sige at tørvemassen har været brugt fuldt ud lige op til 1. Verdenskrig, hvor der ingen opgørelse findes, men der blev skåret tørv både af Fideicommisset, private og kommunen.

I 1903 giver sognerådet tilladelse til flugtskydning med rifler på Lyngen, og der bliver støbt en betonmur til at standse projektilerne. I 1920 indsendes en ansøgning af 61 beboere i Karleby, Horreby og Nr. Ørslev kommune til Det Classenske Fideicommiss om tilladelse til tørveskæring på deres areal. Der blev bevilliget til privat forbrug. Der fortsattes således med tørvefabrikation op til 2. Verdenskrig, – dog mest af private, men også af bønderne.

Stor produktion af tørv

I sommeren 1940 startede den helt store produktion af tørv på Fideicommissets areal. Forberedelsen startede med udlægning af 50 tdl. til ligge- og tørreplads. Der blev anlagt veje og jernbanespor til tipvogne, for at køre tørvene fra tørrepladsen til mosens indgang, som lå på Lyngvejen. Hele arealet inde på Lyngen, hvor tørvene blev læsset på tipvogne fik hurtigt navnet Rådhuspladsen. Tipvognekasserne blev fabrikeret på Hesnæs savværk, hjulene til vognene blev købt på sukkerfabrikken i Nykøbing og skinnerne blev lånt på Pandebjerg. Vognene blev trukket ud af heste.

Denne arbejdsplads blev kommunernes største i alle krigsårene. Det første år, 1940, blev der daglig produceret 350.000 stk. tørv ved hjælp af 4 små og 2 store maskiner, 100

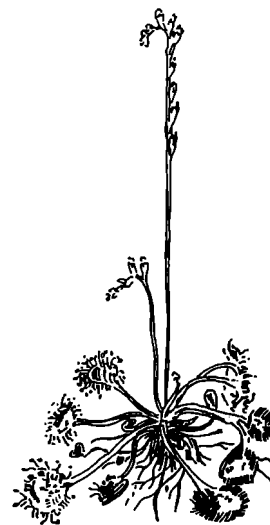
mandlige og 50 kvindelige arbejdere, som arbejdede i to-holds drift fra kl. 4 om morgenen til kl. 22 aften. Arbejdet startede den 20. maj og sæsonen sluttede den 15. august. Der blev også søgt autorisation for generatortørv. Ved sæsonens afslutning havde man nået de anslåede 5.000 tons, men på grund af dårligt vejr i august og september stod der 1,5 million tørv på mosen, hvoraf dog de fleste blev bjerget. Prisen pr. ton tørv var 34 kroner, og der blev det første år solgt 1000 tons til firmaet P.W. Wulff, Stubbekøbing, 1000 tons til Frigast & Co., Nykøbing F. og 1000 tons til mejerier og private forbrugere i omegnens landkommuner.

I 1941 blev der yderligere udlagt 10 tdl. til tørreplads. Dette skulle dog først ryddes for beplantning og lyng, samtidig måtte man leje 1 tdl. til aflæsning ved Lyngvejen. Dette blev lejet af Chr. Hansen, Lyngvejen 7. Fideicommisset var faktisk presset til at udnytte arealet fuldt ud, idet en moseejer, der ikke udnytter sin mose, udsætter sig for at få den eksproprieret, og det var man ikke interesseret i.

Alle arbejderne var på akkord og man kunne have op til 14 kroner pr. vagt. Vognmændene og mange landmænd tjente godt på tørvekørsel, ligesom en del småentreprenører, der lejede sig ind på private områder, som ejedes af landmændene, tjente penge. En del landmænd lavede også tørv til sig selv, – det var nærmest skæretørv de lavede, idet man brugte tørvejern og forskærejern, og det hele foregik ved håndkraft. Hver enkelt tørv man skar blev lagt på en stor træplade, der siden blev trukket ud på tørrepladsen med en hest. For at holde graven fri for vand, måtte man bruge en petroleumsmotor til at trække en ajlepumpe.

På de fugtige steder er det mest tørvemoserne (sphagnum) der danner fløjls-lignende grønne tæpper.

Rundbladet soldug er en insektædende plante med små hvide blomster.

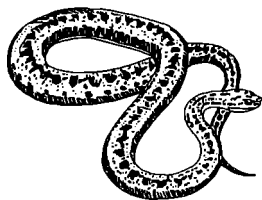
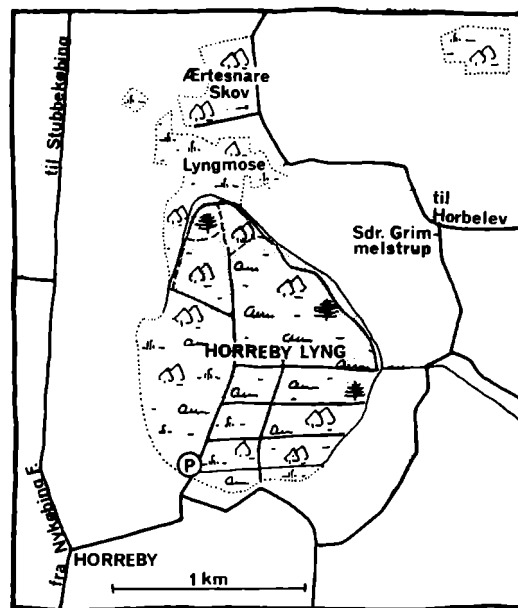
Fotos til denne artikel er venligst udlånt af Stubbekøbing Lokalarbiv.

Fabrikationen af tørv foregik op til omkring 1950, dog i mindre målestok. Herefter foretog Fideicommisset kun den nødvendige skovning, for at holde vildtvoksningsen nede.

Lyngplanterne kom igen

Hele Lyngen lå mellem kommunerne Karleby, Horreby, Nr. Ørslev, Falkerslev og Horbelev. Efter at tørvegravningen var stoppet kom lyngplanterne igen i blomst og det nød enkelte biavlere godt af, idet der blev høstet en del lynghonning derude. Efterhånden er området ved at gro til med skov, især birketræer trives godt, så Horreby Lyng er i dag et smukt og afvekslende stykke natur med et meget varierende plante- og dyreliv. Således er området blevet lidt af en turistattraktion, men bliver også flittigt brugt af en del skoler. I 1969 afhænder Fideicommisset sit areal til direktør Wøldike Schmidt, København, der indhegner store dele af tørrepladserne til fåreavl, hvorved lyngplanterne kan blive afgræsset, så de igen kan skyde nye skud og

blomstre om efteråret. Man kan dog stadig finde små grave, hvor de hvide åkander står i blomst. Ved kommunesammenlægningerne i 1970 kom hele arealet ind under Stubbekøbing kommune, og i 1973 blev det meste af arealet på nær 5 tdl. udlagt som fredskov.

Hugormen er 50-70 cm lang og er normalt gråbrun med sort eller mørkebrun rygstribe. Farven kan dog variere en del efter køn, alder og årstid.

En Hest

ønskes til Købs.
Opgiv Alder, Pris og Størrelse.

Henry Jørgensen,
Alstrup pr. Nr. Alslev

Annonce fra
Folketidende 1948.

Jul på Falster
- i by og på land
side 64

Alt i udstyr til hesten

- kig ind!

Hasseløvej 90 - Hasselø Plantage
4800 Nykøbing F. - Tlf. 54 86 15 37

Med benene solidt plantet på Lolland-Falster

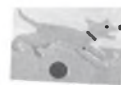
Liv og pension

Glasforsikring

Arbejdsskade

Hundeforsikring

Erhvervsforsikring

Ulykkesforsikring

Autoforsikring

Landbrugsforsikring

Fritidshusforsikring

Villaforsikring

Familieforsikring

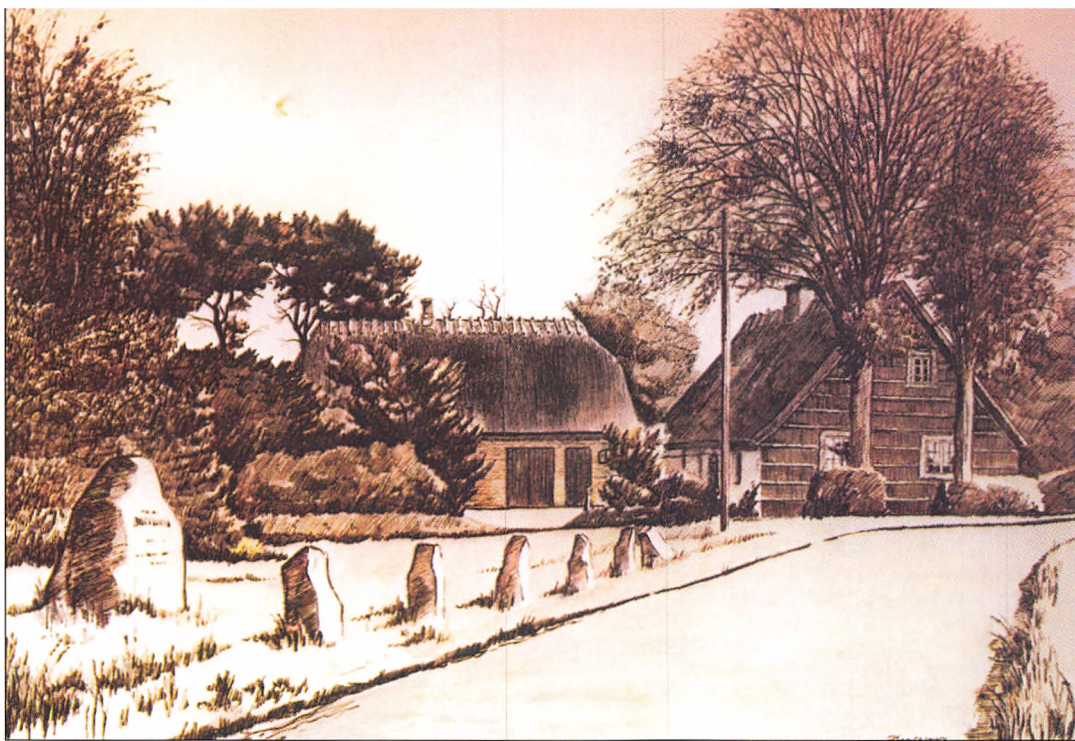
Lokal
forsikring
i 150 år

Forsikringselskabet

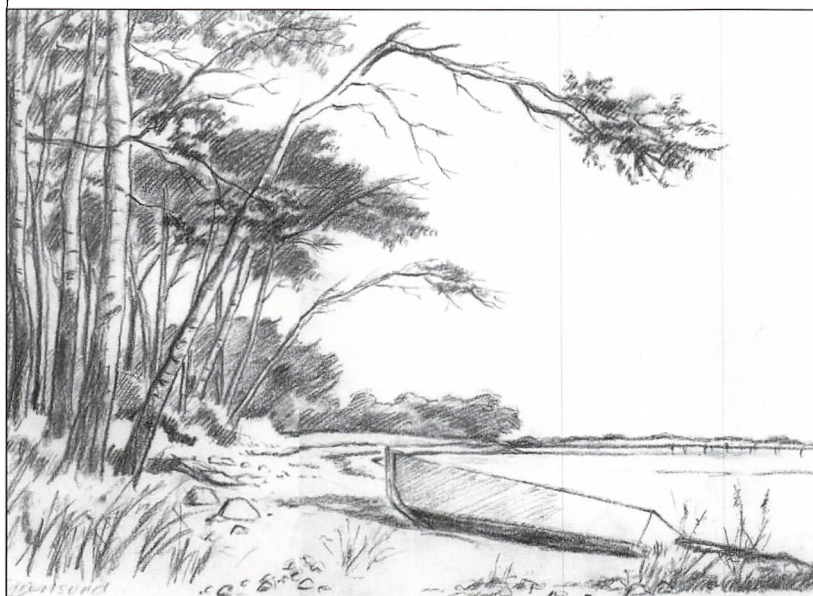
Marker Madsen g/s

Vestensborg Allé 25 - 4800 Nykøbing F. - Tlf. 5484 1991

Med skitseblokken til Grønsund, Hesnæs og Pomle Nakke

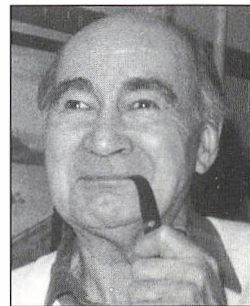
Falsters nordøstlige egne – også kaldet "det grønne hjørne" er både landskabeligt og historisk Øens mest interessante område. Dette hjørne har derfor været målet for mange af mine cykelture med feltstol og skitseblok; ture, som resulterede i en række tegninger med karakteristiske motiver fra lokaliteterne Grønsund, Hesnæs og Pomle Nakke, hvoraf nogle fandt anvendelse i turistaviser, brochurer og plakater, andre til mere private formål. Men først og fremmest har hele kyststrækningen fra Grønsund i nord til Tromnæs i syd, givet mig store naturoplevelser, som jeg har søgt at formidle videre gennem tegningerne.

Østkysten af Falster ved Grønsund.

Grønsund

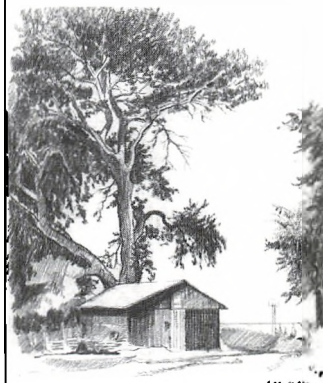
Det gamle overfartssted indbyder naturligvis straks til skitser af stedet, hvor man mener at færgekroen "Borrehuset" har ligget. Her har jo været færgeri til Møn i flere hundrede år og det eksisterede helt frem til 1940'erne (jeg har selv været færget til Møn i 1943). Men også de gamle lods- og fiskerhuse og de forblæste træer ved sundet og østkysten byder på fristende motiver. Mens jeg tog skitser af tomten og mindestenen gik tankerne ganske naturligt til den tidligere adelsfrue, Marie Grubbe fra herregården Tjele i Jylland og hendes sørgelige levnedsløb. Dette er sikkert kendt af de fleste og det har inspireret forfatterne Steen Steensen Blicher, I. P. Jacobsen og H. C. Andersen til spændende fortællinger og romaner. Disse er naturligvis stærkt præget af digterisk fantasi. Men den unge magister Ludvig Holberg har været på stedet og givet os en mere nøgtern skildring af hendes liv, da han i 1711 som 27-årig besøgte Falster på flugt fra pesten i København (Falster var på forunderlig vis blevet forskånet for den døde-

Af
Poul Wang

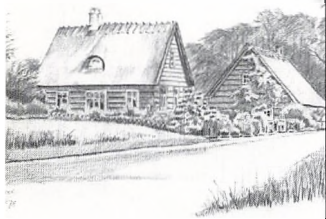

Mindestenen.

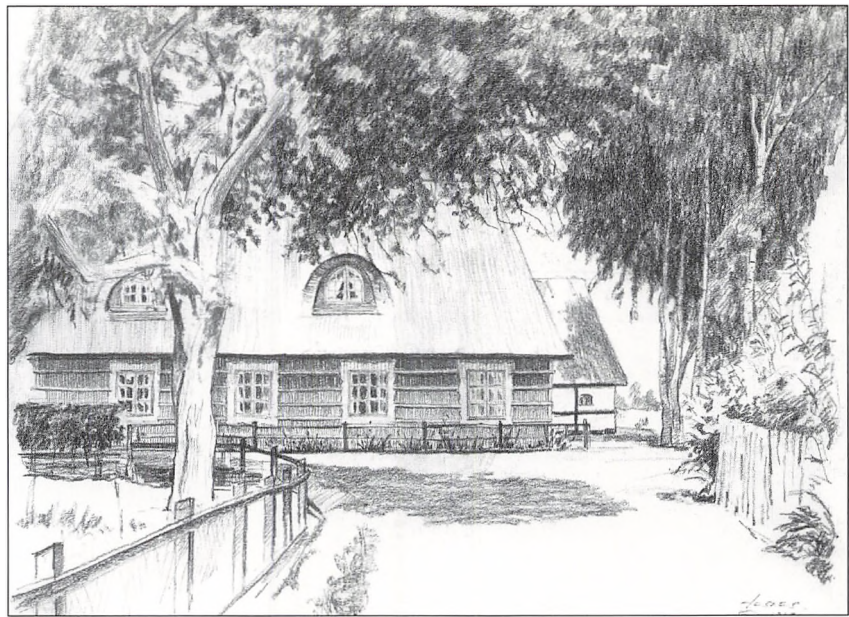

Skur ved gammel
overfartssted.

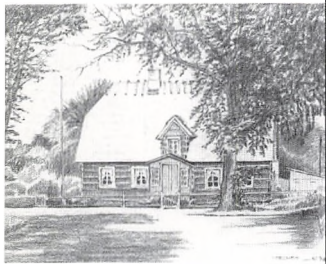
Jul på Falster
- i by og på land

Vej gennem Hesnæs.

Vej med Hesnæshuset og haver.

Gammel havnefogedhus.

lige epidemi). I hans epistel om mærkelige ægteskaber beretter han om Marie Grubbes tre ægteskaber – det første med Frederik den III's søn Ulrik Fr. Gyldenløve, det andet med adelsmanden Palle Dyré – det sidste med en "gemen Matros" – og han slutter: "Og haver jeg sådant hørt af hendes egen Mund da jeg var i hendes Hus, som var et Færgested udi Falster på samme Tid da hendes Mand var arresteret desmedelst en Misgjerning".

Marie Grubbe endte sine dage omkring 1718. I 1940-41 blev tomten udgravet og der blev rejst en mindesten på stedet. På stenens bagside står et digt af Frederik Nygaard:

*I Danmarks Rige der var engang
en Frue, elskovsombuset.*

*Nu nynner Kvinden en Solfalds-sang
Som Kone i Borrehuset.*

*Har Vandheld afmejet Agerens Korn
dog stråler Al kærligheds Stjerne.*

*Og kalder fra Kysten Gud Herrens Horn
Hun færger i Fred mod det Fjerne.*

– Men nu er skitsen færdig, grejerne pakkes sammen og turen går videre sydpå, gennem Alleen langs kysten, forbi den statelige hovedbygning til Agerbrugsskolen Næs-

gaard, gennem de dunkle skove med langdysser og oldtidsgrave, under det tætte løvhang, – men pludselig er man ude af skoven igen – og der ligger Hesnæs badet i et blændende sollys!

Hesnæs

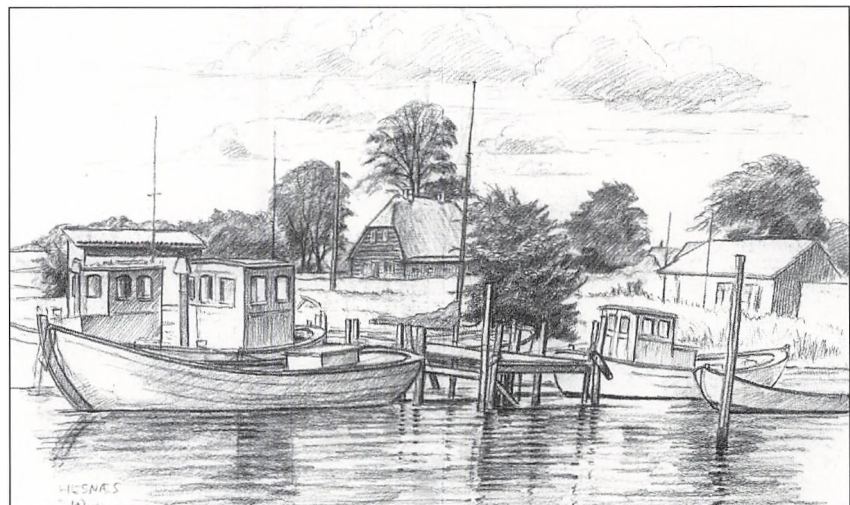
Med de særprægede, stråbeklædte huse og den idylliske fiskerihavn frembyder Hesnæs et væld af gode motiver. Husene omkring havnen og det nedlagte savværk er opført i slutningen af 1800-tallet. Arkitekt Vilhelm Tvede opførte det første hus i 1872, men de fleste er opført af sønnen Gotfred Tvede, der også "satte pynt" på husene med stråbeklædningen og de udskårne vinduesgerikter. En nærmere beskrivelse af husene tillige med Hesnæs' historie findes i den fortræffelige registrat, der blev udgivet af Stubbekøbing kommune i 1984.

Mit yndlingsmotiv var den gamle havnefogedbolig længst mod syd i bebyggelsen. Den har figureret adskillige gange i skitseblokken. Dengang havde huset endnu bislag og kvist; begge er desværre fjernet siden.

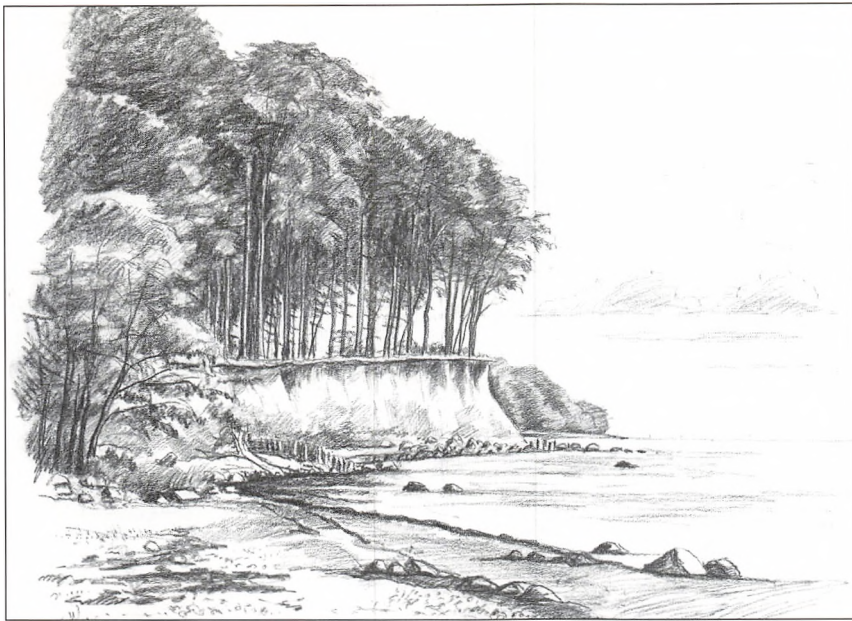
Men også selve havnen med fiskerbåde,

Planter.

Fra havnen i Hesnæs.

Ørnhøj Klinten nord for Hesnæs.

joller, hyttefæde og flotte lystfartøjer rummede mange interessante motiver. Og i tilgift fik jeg ind imellem en hyggelig snak med de lokale beboere og turisterne. Hesnæs bliver jo besøgt af mange sejlene turister fra både ind- og udland og flere af dem kommer igen år efter år. I sommeren 1985 ankrede et vesttysk ægtepar op i Hesnæs' havn for 50. gang! "Jubilæet blev markeret af turistforeningens formand og af havnefoged Søren Heilskov, der overrakte dem blomster samt en af mine tegninger fra havnen.

Nord og syd for havnen er glimrende badestrande, flankeret af stejle skrænter fra hvis yderste rand høje, ranke bøgetræer strækker sig i vejret. Også disse måtte naturligvis med i skitseblokken. Og så fortsætter vi sydpå igen til

Pomle Nakke

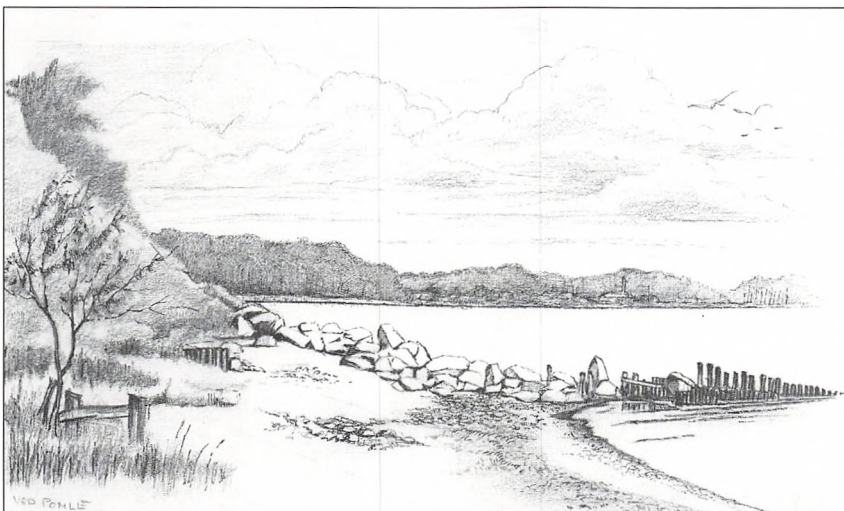
Omgivet af majestætiske bøgetræer ligger det hyggelige traktorsted på toppen af de høje skrænter, hvorfra der er en pragtfuld udsigt ud over Østersøen. Ad en primitiv trappe kunne man komme ned på strandbredden, hvor store stenhøfder prøver at

skærme skrænterne mod bølgenes angreb. På denne sommerdag er alt fredeligt og Østersøen blank som et spejl. Men flere steder ligger nedstyrtede træer med nøgne, afblegede grene og vidner om stormfulde livtag mellem landet og havet.

Den betagende natur fortsætter endnu længere mod syd, forbi den maleriske gård "Herslebslund", forbi fortidsmindeskoven Halskov Vænge og videre til Tromnæs og Corselitze.

Hele denne storslåede kyststrækning og det idylliske bagland er heldigvis blevet forskånet for skræmmende bebyggelser (sommerhuse, is-kiosker o.lign.) takket være Det Classenske Fideicommis' statutter og bestemmelser, så det er et velbevaret landskab, der byder velkommen til alle naturelskere, hvad enten de kommer med skitseblok, fotoudstyr – eller bare med et par åbne øjne!

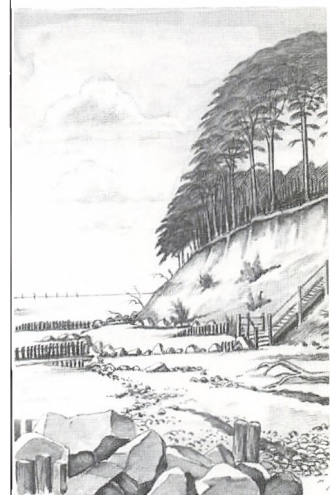
Lad os håbe, at Falsters enestående østersøkyst fortsat må kunne glæde kommende generationer.

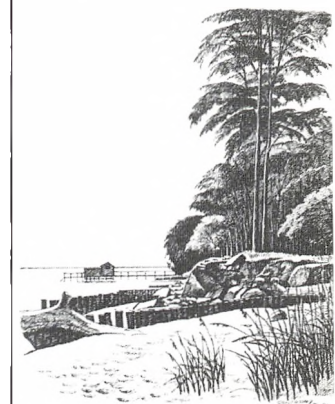
Pomle Nakke stranden. I baggrunden Hesnæs.

Horreby Lyng.

Pomleklinten med trappe.

Stranden syd for Pomle Nakke med badehus.

Sy- og Tilskærerskolen
Neckelmannsgade 5,
Nykøbing F.
(1955).

Glansbillede
fra 1936.
– en samlerdille fra
"Cingalla-the".

Legetøj
til Piger og Dreng.
Stort Udvalg.
VIGGO BONDO
FLENSBORG LAGER
TELEFON 275 . NYKØBING F.

Annonce fra
Folketidende i 1948.

Zul på Zalster
– i by og på land
side 68

Julekage hos din Håndværksbager

Bager Jørn v/ Jørn Rasmussen
Marielyst Strandvej 52, Marielyst

Bjørnebageren/Café & Konditori
v/ Kurt Jensen
Torvet 11, Nykøbing F.

City Bageren v/ Palle Jensen
Jernbanegade 8, Nykøbing F.

Ejgod Bageri v/ Benny Jensen
Hospitalsvej 4, Nykøbing F.

Stubbekøbing Bageri v/ Leif Andersen
Vestergade 26, Stubbekøbing

Ålborgs Bageri v/ Helge Ålborg
Enighedsvej 44, Nykøbing F.

**Din
Håndværksbager**

COLLECTION
WOMENSWEAR

DIN SPECIALFORRETNING
FOR DAMETØJ!

BONDO

Slotsgade 10, Nykøbing F.
Tlf. 54 85 02 75

- El-installationer
- Hårde Hvidevarer
- Belysning

- altid størst udvalg hos...

A. Melgaard Nykøbing F.
Jernbanegade 12-14 Telefon 54 85 04 20

HUSK! Stor kunde P-plads i gården fra Nygade

HK
Nykøbing F.
Stubbekøbing
Nysted

Telf. 5484 5000
Fax 5484 5020
E-mail: hk.nykoebingf@hk.dk

**HK
MODUL
DATA**

Telf. 5482 2833
H. P. Jensensgade 16

"Vis julesind køb tidligt ind"

Vi er i "grunden" de bedste!

H&K PETERSEN
& Entreprenører a/s
v/ Kurt Petersen
AUT. KLOAKMESTER

**Jord- og
kloakarbejde
Fliselægning
Minigraver
& Jordraket**

Nyvang 5 - 4872 Idestrup
Tlf. 54 14 81 52
Mobil-tlf. 40 42 60 31
www.hkpetersen.dk

Gamle dage på Bøtø

Den 2. november 1934 kom jeg første gang til Bøtø. Grunden til at det netop blev her, var måske lidt af en tilfældighed, for hele min familie. Far, mor og vi seks søskende, var året før vendt hjem efter en årrække i Canada. Vi havde tilbragt ca. et år på øen Enehøje i Nakskov fjord, der på det tidspunkt var ejet af Peter Freuchen. Far var bestyrer, min ældste bror var forkarl og jeg selv andenkarl og mor havde folkehusholdningen. Alt hvad vi tilsammen havde tjent blev brugt til udbetalingen på den fyrstelige sum af 3.500 kr. Det var en tiendedel af prisen for de 65 tdr. land forsømt, vandlidende Bøtøjord. Vi havde set på flere ejendomme, men denne her var den eneste, der kunne erhverves for så få penge.

Min fars store prangertegnebog indeholdt nøjagtig 10 kr. da vi startede, og ingen af os børn havde penge. Den første vinter vi tilbragte på Bøtø gik Inge på 18 år, Knud på 14 år og jeg selv på 16 år til præst i Væggerløse hos pastor Jersin, – vi havde 8 km at cykle.

Der var kun een købmand, nemlig købmand Hansen, som havde butik der hvor nu restaurant Larsens Plads ligger. Vi havde ingen anden indtægt end mælkepengene, og de par køer der malkede gav kun få liter mælk om dagen. Far havde forlangt, at der skulle være syv malkekøer, og det var der så, men desværre måtte den bedste ko slagtes, da den ved kælvningen skød livet ud, dvs. at det meste af dens indvolde kom ud sammen med kalven. Vi havde ingen telefon, så vi kunne ikke tilkalde en dyrlæge. I løbet af vinteren blev endnu to køer solgt til slagting, den ene gav 60 kr. og den anden kun 20 kr. Heldigvis var hele den store lade fyldt med velbjerget havrehalm. Den sommer havde det været meget tørt, så der var mangel på halm, men fordi Søndervangs jord var dårlig afvandet, blev der sået meget sent, og på grund af den tørre sommer blev det derfor til et stort udbytte af halm.

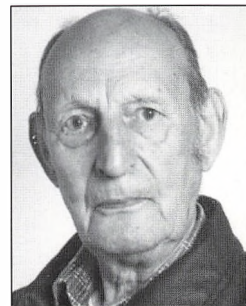
Der var ingen strøm helt ude hvor vi boede, og der var heller ikke indlagt vand, så det var alt sammen meget primitivt, men det gjorde nu ikke så meget, for da vi boede i Canada, var det endnu mere primitivt, da kom

der heller ikke post daglig, det gjorde der trods alt her.

Vi måtte købe på kredit

Vinteren gik sin gang og det blev forår. Vi tre børn blev konfirmeret sammen og der kom naturligvis en del gæster, hvor mange husker jeg dårligt nok, men der har vel været ca. 10 personer foruden os selv. Vi havde købt det mest nødvendige hos købmanden på kredit, så det varede et helt år inden vi fik de 100 kr. betalt. Ganske vist havde pengene dengang betydelig højere købekraft end i dag. Vores faster Katrine havde betalt vores konfirmationstøj, for det ville vi slet ikke have haft råd til.

Sommeren gik og høsten kom, – desværre blev høsten meget dårlig. Far havde nemlig ingen erfaring med at dyrke den lave jord, så han fik sået havre alt for tidligt, hvilket med-

Af
Hans Hansen

”Enehøje var ejet af Peter Freuchen, hvor far var bestyrer”.

førte, at store arealer blev kvalt af pileurt – en frøukrudsart som vi ikke havde kendt tidligere. Der var tre ældre heste på gården, men den ene faldt engang i en af de åbne grøfter og måtte slås ned på stedet, så nu havde vi kun to tilbage til at drive de 65 tdr. land jord med. De første dage måtte de slæbe selvbinderen alene, hvilket var temmeligt strengt. En dag tog far sin cykel og kørte ind til Nykøbing, hvor han købte en stor jysk hest hos hestehandleren, men da han ingen penge

*Gården Søndervang
(ca. 1935-37)
på omkring 65 tdl.
Her var der ikke indlagt strøm og vand.*

Johanne og Markus Hansen med deres børn Sara Elise og Poul Frederik.

"I 1938 begyndte jeg at køre mælk for Stouby mejeri".

Stouby mejeri var landskendt kendt for sin vellageret Schweizer-ost.

havde, måtte han købe den på en veksle. Det varede mange år inden hesten var betalt, for købesummen var jo blevet næsten fordoblet på den måde.

I løbet af sommeren havde vi drenge tjent nogle få kroner ved at rydde træer på de omkringliggende grunde, bl.a. lavede vi en vej, der nu hedder Krathusvej. Grunden tilhørte fru de Neergaard, "Fuglsang", som senere opførte et stort 2-etagers bjælkehus. Huset ligger der endnu, men området tilhører FDM, der har indrettet campingplads på stedet.

Jeg var godt ked af at arbejde uden løn, så jeg søgte ved min fasters hjælp plads på Sjælland, hvor jeg kom til at arbejde for sognefogeden i Vejlø, som hørte under slottet Gavnø. Der var jeg i et år, hvor jeg tjente 525 kr. for hele året. Det satte mig i stand til at købe et nyt sæt tøj, en overfrakke, arbejdstøj, gummistøvler, sko og en ny cykel.

Mælketuren til Stouby mejeri

Den 31. oktober 1936 kom jeg hjem til mine forældres sølvbryllup, og blev hjemme på gården indtil februar 1938, hvor ejeren af "Ødegaard", Hans Jørgensen fra Kettinge henvendte sig til min far for at høre om jeg ville køre mælketuren til Stouby mejeri. Den

var i flere år blevet kørt fra "Ødegaard". Jeg slog straks til og begyndte mælketuren. Der var dengang ca. 20 leverandører på Bøtø, deriblandt 3-4 små husmænd med kun en eller to malkekøer. I de dårlige tider, i begyndelsen af trediverne, var der flere der gerne ville køre mælk, for det gav altid gode kontanter hver måned. "Søndervang" lå sidst på ruten og var derfor selvskabt til turen, men hvert år, hvor far havde prøvet at få turen, blev den budt ned af "Ødegaard", som ikke kunne undvære pengene. Den normale pris var 2.000 kr. om måneden, men til sidst var den nede på kun 16.000 om året, hvilket var alt for lidt.

Samtidig med at jeg begyndte at køre mælketuren, begyndte jeg også at arbejde på "Ødegaard" for Hans Jørgensen. De første dage var jeg helt alene på gården. Jeg skulle op og hjemmefra kl. 5 om morgenen, cykle til "Ødegaard", fodre og strigle hestene, malke de par køer der ikke var golde, samt rense i stalden. Kl. ca. 7 startede så mælketuren i bælgmørke. Vognen var stor, tung og med jernhjul, og de første 2 km var på grusvej. Hestene var i dårlig foderstand, og en af dem havde desuden sår på bringen. Det

TH. RASMUSSEN

Langgade 6-8 . 4800 Nykøbing F. . Telf. 54 85 18 55

Besøg os også på internettet:
www.tojeksperten.dk/nykobing-f

var synd at bruge den, så på andendag jeg kørte turen, lånte jeg en af vores egne heste, der jo bare stod hjemme på stalden og ventede på forårsarbejdet. Der var godt nok 3 andre heste på "Ødegaard", men de var i endnu dårligere forfatning og blev også kort efter solgt til slagtning.

Efter nogle dage kom der en ny bestyrerfamilie. Det var en forhenværende gårdejer fra Østlolland, der ligesom så mange andre havde mistet sin gård på grund af tidernes misgunst. Det var yngre folk der havde 5 børn i alderen fra 1/2 år og op til 12 år. Jeg flyttede nu hen for at bo på "Ødegaard" og fik også kosten hos det nye bestyrerpar. Kort tid efter fik vi 2 meget fine unge heste hjemme fra Hans Jørgensens gård på Lolland, så det blev nu en hel fornøjelse at køre mælk med sådan et flot forspand.

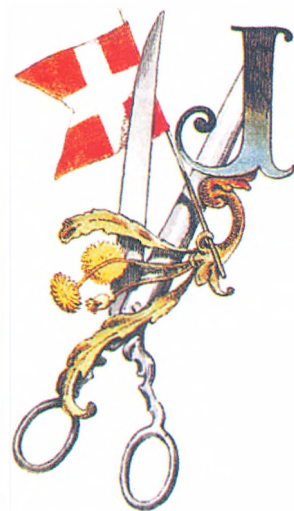
Den 1. maj 1939 overtog vi så mælketuren hjemme på Søndervang og beholdt den i ca. 20 år. Det var dengang gode penge at få hver måned, selv om der også var udgifter. Hestene skulle bl.a. nu have sko på, hvilket de ikke havde haft her ude på sandjorden. Mælketuren tog gerne omkring 4 timer. Det var

ikke så slemt om vinteren, hvor markarbejdet lå stille, men det var anstrengende at køre turen i såtid og høsttid, hvor der var rigeligt med arbejde både til hestene og mig.

For at få råd til et par nye heste, der kostede 2.000 kr., solgte far en stor grund lige ned til Bøtøvejen. I dag har samme grund en værdi af ca. 300.000 kr., men det er jo en helt anden historie.

Hans kører mælketur med Gitte & Bonnie (1952).

Kgl. aut. Vejerbod på havnen i Nykøbing F.

Deloitte & Touche

Ønsker
glædelig
Jul

www.deloitte.dk

Revision • Skat • Rådgivning

Deloitte & Touche • Klosterstræde 3 • 4800 Nykøbing F.
Tlf.: 54 85 15 00 • Fax 54 82 22 23 • E-mail nykoebing@deloitte.dk

Jul på Falster
- i by og på land

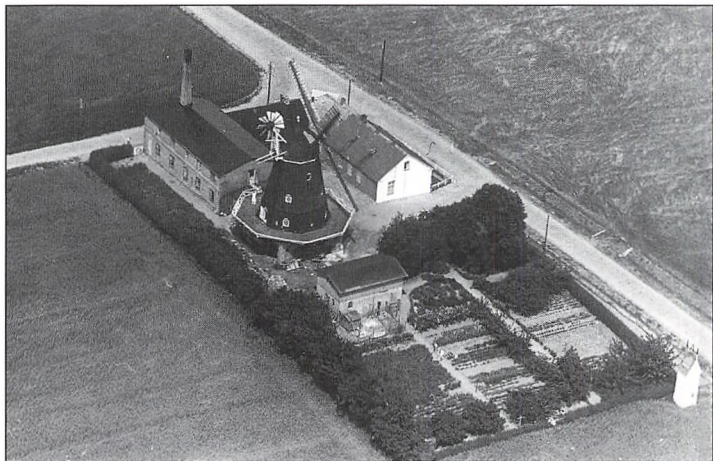
side 71

Danskernes Historie Online
Dansk Sprogforfatteres Bibliotek

Minde fra Idestrup og Sdr. Ørslev

Husker du disse billeder?

Dengang byen var en stor by, med eget bageri med udkørsel af rugbrød, brugsforening, købmand og eget skrædderi og herretøjsbutik og så selvfølgelig alle faciliteter som skole, kirke og egen jernbanestation (SNN-banen) m.m.

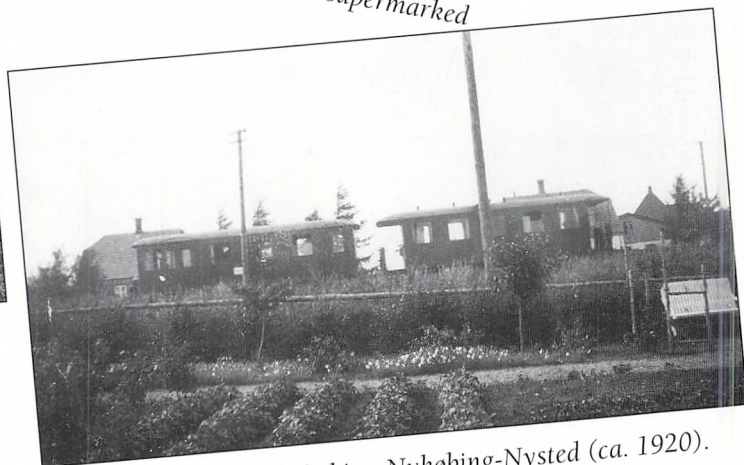
Idestrup Mølle (ca. 1900).

Købmand V. Larsen (ca. 1910).
I dag Coma supermarkedet

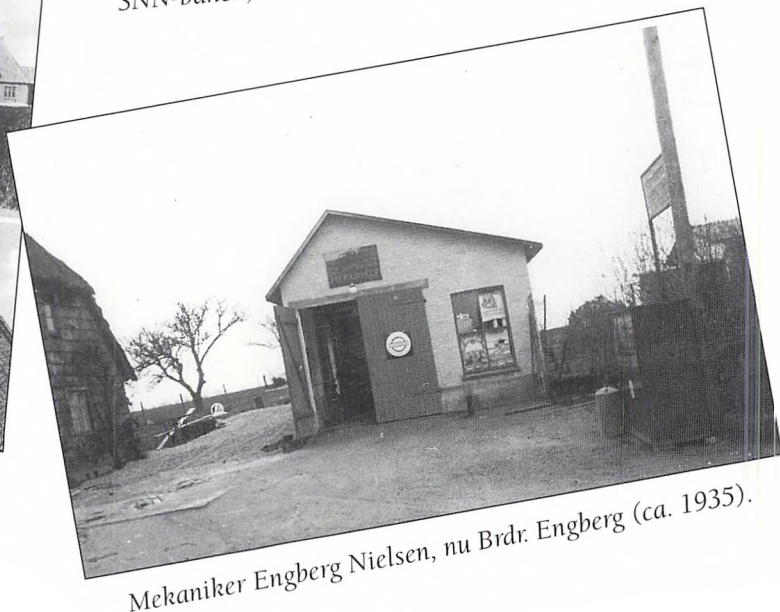
Gartner Berthelsens gartneri i Sdr. Ørslev (ca. 1930-35).

SNN-banen, Stubbekøbing-Nykøbing-Nysted (ca. 1920).

Øverst: Parti mod Sdr. Ørslev station og købmand Aage Jensen.
Nederst: Fruegade ved Sdr. Ørslev Elværk.

Mekaniker Engberg Nielsen, nu Brdr. Engberg (ca. 1935).

Ismand Vagn Poulsen ved sportspladsen.

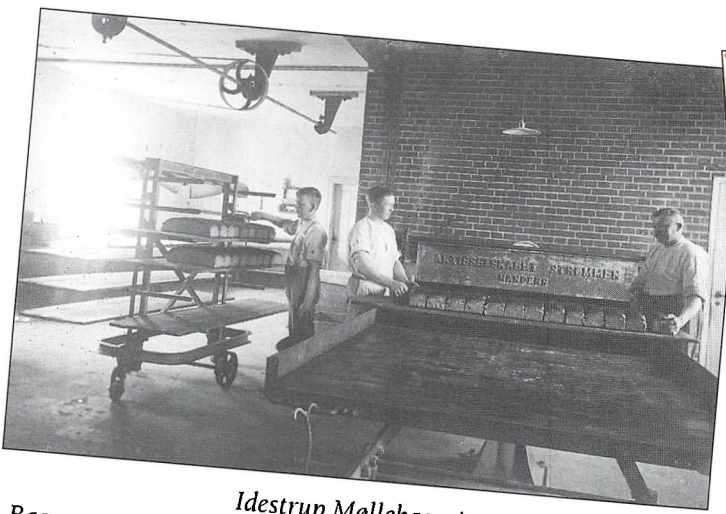
Orupgaard Forbrugsforening, senere købmandsforretning (ca. 1910).

Idestrup Forsamlingshus (ca. 1900).
– her var Vagn Poulsens forældre værtpar.

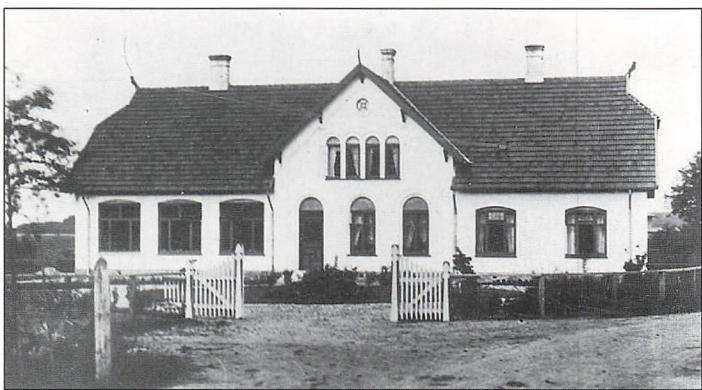
Orupgaard Forbrugsforening og det gamle forsamlingshus (ca. 1910).

Idestrup Møllebageri.
Bagermester Pedersen til højre og i midten Peter Johs. Hansen.
Dreng ukendt.

H. P. Larsen,
Herreekviperingsforretning,
Idestrup.
H.P. Larsens Herreekviperingsforretning på Kirkevej, hvor nu
Kroggløvkolen ligger (ca. 1900-1910).

Idestrup skole opført 1902. I dag bolig for revisor Erik Frikov.

**Dra H. P. Larsens
Skraederetablissement
i Idestrup,**

som nu er ubibdet til det dobbelte af hvad det hidtil har været, anbefales et meget stort og smukt Udsalg af Herreflæder til særdeles billige Priser. Tilgode høves et meget stort Oplag af udmærket gode og moderne Klædevarer, hvoraf Bestillinger leveres hurtig og billigt muligt. Vigeledes høves fuldstændig Udsalg af Drenges-Sabitter.

H. P. Larsen.

Jul på Falster
– i by og på land

Børnenes bidrag til julens hygge!

Duftende bordpynt

Du kan nemt hjælpe din mor med pynten til julebordet. Du skal bruge nogle æbler, nogle fyrfadslys og nogle hele krydder nelliker.

Skær toppen af æblerne og lav et hul, der passer til et fyrfadslys. Så skal du prikke nellikerne ind i æblet i et mønster du selv finder på. Du kan tegne mønstret først med en sort tusch inden du sætter nellikerne i.

Æblerne ser søde ud, og så dufter de så dejlige af jul.

Dine egne julekort

Snemand

Fold et stykke blåt karton. Klip en snemand af hvidt karton, og giv ham en sort hat og skilt, hvor du kan skrive "glædelig jul" med en guldтусch. Lav en orange næse, og tegn øjne, mund og knapper med sort tusch.

Juletræ

Fold et stykke rødt karton. Klip et juletræ i grønt karton. Dekorér med små stjerner, som du enten kan tegne med guldтусch, eller du kan bruge små klistermærker.

Kort som pakke

Fold et stykke grønt karton. Klip to stykker rødt silkebånd og lim på kortet. Pynt det med en sløjfe på midten, som du enten kan købe færdig, eller du kan sagtens lave den selv.

Du kan være sikker på, at dine bedsteforældre vil blive meget glade for et kort, du selv har lavet.

Orangeguf med cornflakes

ca. 200 g cornflakes
200 g mørk chokolade
appelsinsaft og revet appelsinskal
evt. konfekthatte (så bliver du ikke fedtet på fingrene).
Chokoladen skal smeltes i vandbad.
Cornflakes knuses let og kommes i.
Appelsinsaft og appelsinskal kommes i efter smag.
Massen fyldes i små konfekthatte og stilles køligt til de er stivnet.

Juletræ til morgenbordet

ca. 22 stk.
½ liter kærnemælk
1 pk. gær
1 tsk. salt
1 tsk. kardemomme
2 spsk. sukker
50 g smør eller margarine
500 g mel
Pensling: 1 æggeblomme
Pynt: 15 røde og 8 grønne cocktailbær. Lidt flormelis.

Lun kærnemælken og opløs gæren heri. Tilsæt salt, kardemomme, sukker og smør. Ælt det godt sammen med mel, og sæt det til hævnings ca. ½ time. Slå dejen sammen og lav 22 boller, som du sætter på plade som et juletræ (se billedet).

Nu skal bollerne efterhæve i ca. 20 minutter. Derefter skal de pensles med æggeblomme og bages i ovnen ved 200 grader i ca. 15 minutter.

Når de er kolde skal du pynte dem med flormelis rørt ud i lidt vand, og herpå "limer" du de røde bær, og de grønne deler du i 4 inden du pynter med dem. Bollerne er fine på julebordet, eller hvis nogen har fødselsdag i julen.

100 år med "levende billeder" i Nykøbing F.

Torsdag den 16. november år 2000 fik Nykøbing F. et splinternyt biograf-teater. Det var opført ved byens lystbådehavn med 3 tilskuerrum og café, supermoderne lyd- og billedgengivelse, magelige stole, (der havde så god benplads, at selv Nykøbings garderhøje borgmester kunne sidde med udstrakte ben) – og helt tilbage i salen en "kysserække" for dem, der elsker hinanden eller er på vej til det. Alt i alt et imponerende billedtempel.

En sådan investering har normalt kun giganterne i filmbranchen råd til, men i det foreliggende tilfælde var det byens egen biografdirektør, Finn Nielsen, der havde foretaget det store greb i pengepungen. Siden 1991 havde han drevet Scala Bio i Jernbanegade, som han havde overtaget efter Svend Aage Dabelsteen, men kort efter følte han, at han var kommet i klemme med sit lejemål hos Kvickly, som en overgang havde planer om at udvide sit supermarked til biografbygningen. Derfor bestemte han sig for at flytte, og med den store investering kom han på for-

kant med udviklingen. Fremtiden begyndte den 16. november år 2000.

Bag denne saltvandsindsprøjtning i Nykøbings forlystelsesliv lå en udvikling, der var begyndt ca. 100 år forinden, og heraf tegnede Dabelsteen-familien sig for de 78. Formentlig noget nær en danmarkshistorie for en biografis familieejere. A.W. Dabelsteen trådte ind i den lokale biografhistorie i 1912 og havde sin første premiere i 1913, men de første "levende billeder" blev vist i Nykøbing en halv snes år tidligere.

Markedsgøleren, der bragte filmen til Nykøbing

I 1902 kom nemlig en falstersk udvandrer, James Hansen, tilbage fra USA, hvor han havde været mejerist og havde tjent en søkfuld dollars. Med en Edison-fonograf i den ene hånd og et filmapparat i den anden gik han fra borde i Københavns frihavn og påbegyndte i Nykøbing en provinsturné til markedspladserne i Danmark, hvor han imponerede de indfødte med sine to tryllekasser.

Formedelst 10 øre kunne man få lov at stikke to "pibespidsere" (godt belagt med andre brugeres ørevoks) i ørerne og høre fonografens gengivelse af historier om "Maren og Rasmus", som absolut ikke var fortællinger, der var egnet for en børnehave. Om vinteren drog han rundt i forsamlingshusene på landet og teatrene i købstæderne, hvor han viste sine "levende billeder", og på denne måde blev det gamle Nykøbing Teater, der brændte i 1934, byens

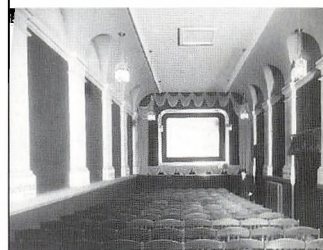
Af
Palle Mørch

Jernbanegade nr. 11
1900

Nykøbing F. Billedteater, 1908

Interiøret i 1913

Jul på Falster
- i by og på land

side 75

Trængsel foran biografen en aften i 1916

Stumfilmens store instruktør var Lau Lauritzen, der var herreekviperings-medhjælper i Bristol, Jernbanegade. Han kendte Harald Madsen og skabte de to morsomme figurer "Fy og Bi". Harald Madsen, "Bivognen" var også på dette tidspunkt ansat i Nykøbing F.

første biografteater. James Hansen tjente mange penge på sin pionerindsats, men hans løbebane fik en brat afslutning. Han interesserede sig nemlig også for de første motorcykler, og i 1909 blev dette hans skæbne, idet han blev dræbt under sin egen maskine ved et styrt på landevejen.

Industri- og Håndværkerforeningen

Men flere år før den tragedie fik nykøbingenserne smag for et fast biografteater, og da Industri- og Håndværkerforeningen i 1904 købte teaterbygningen på Torvet, var bestyrelsen så fremsynet, at den hos daværende politimester H.C. Holch sikrede sig eneretten til at bruge teatersalen til filmforevisninger. Desværre for foreningen skete der bare det, at Holch året efter afløstes af politimester O. Finsen, som overså foreningens eneret. Ved Den private Realskole var der nemlig en fysiklærer ved navn Mourits Hansen, som også så de nye muligheder i filmen, og til Industri- og Håndværkerforeningens fortrydelse bevirkede politimesterens forglemmelse, at det blev ham, der i 1906 fik tilladelsen til at åbne en biograf – endda i teatrets naboejendom, Torvet 2 (hvor i en senere tidsalder Dansk Bygningsassurance og Nye Danske fik til huse).

Som et kuriosum kan i øvrigt nævnes, at det netop var på Torvet 2, at den senere så berømte filminstruktør Lau Lauritzen i sine unge dage som kommis i faderens butik solgte "uopslidelige molskindsbukser", og det var også i denne butik, at Lau Lauritzen omkring århundredskiftet mødte den 8-årige Harald Mische Madsen, der senere som Bi-

vognen blev den ene af hovedpersonerne i de berømte Lau-film "Fy og Bi". Bivognens mor boede nemlig i Nykøbing, hvor drengen gik i skole, og på den måde kom han ind i det drengeorkester, som Lau Lauritzen dirigerede.

Biografen blev en succes, og fra starten fik nykøbingenserne nu nye gloser i talesproget: Man gik i biografen, der i børnesprog blev til bi'grafen eller slet og ret biffen...

Foreningen blev sorteper.

Politimesteren måtte dybt beklage, at han uoverlagt var kommet til at tilsidesætte Industri- og Håndværkerforeningens eneret, men den tilladelse han havde givet til fysiklæreren, kunne han jo ikke tilbagekalde. Foreningen fik derefter to af sine bestyrelsesmedlemmer til at søge en tilladelse til at opføre en helt ny biografbygning i Jernbanegade, og på den givne baggrund var det ikke besværligt at opnå denne tilladelse. Det drejede sig om Folketidendes redaktør, Aage Jordan, der sammen med entreprenør Laur. Larsen gik ind på at vove pelsen imod en årlig afgift til foreningen, og som daglig leder ansattes Jordans søn, journalist Henrik Jordan, der den 6. september 1908 åbnede "Nykøbing F. Billed Teater". Det fik en strålende pressemodtagelse (ikke mindst i Folketidende!), men konkurrenten på Torvet eksiste-

rede jo stadig, og da det var den, der sad på de bedste kontrakter med filmudlejerne, gav biografen i Jernbanegade underskud, direktørerne kunne ikke betale deres afgifter til foreningen, og i 1912 måtte de lukke og slukke.

Så kom Dabelsteen

En kort overgang blev biografen drevet af en anden journalist, som med held havde drevet en biograf i Nakskov. Ham gik det bedre end forgængerne, men ikke godt nok til at han kunne sige nej til en postassistent fra Rønne, der i 1912 tilbød 40.000 kr. for at overtage biograf og ejendom. Manden hed Dabelsteen, og dette navn kom til at præge Nykøbings biografliv helt frem til 1991. Fra Bornholm medbragte den nybygte direktør nogle talenter, han næppe havde erhvervet på postkontoret i Rønne. Måske var de medfødt. Hvem véd.? I hvert fald imponerede han hele borgerskabet ved at vise sine film på "et kostbart krystaltæppe" til 300 kr. Da indgangen samtidig blev udstyret med tivolibelysning i strålende farver, og en guldgalloneret "svingdør-admiral" modtog publikum med honnør, var succesen hjemme fra star-

Konkurrenten i Østergade

Men træerne får sjældent lov at vokse ind i himlen. Det gør biografer heller ikke, og et par år efter jernbanegadebiografens åbning kom der en konkurrent i Østergade. Navnet var Central Teatret, og indehaveren hed Herskind, der ved sin død i 1930'erne efterfulgtes af sin enke, Laura. Hun forblev indehaver, til hun døde som 92-årig, hvorefter sønnen, Hugo Bonnesen fortsatte i nogle år. I en

periode var der skiftende ejere, men i slutningen af 1960'erne bukkede biografen under for en ny tid, hvor fjernsynet tog over og fik publikum til at blive hjemme i sofaen omkring stuens "husalter". Allerede i 1930 havde Central Teatret taget navneforandring til "Kino Teatret", og det navn beholdt det, lige til det lukkede mange år efter.

Samme direktør Herskind blev i 1930 interviewet af Folketidende om fremtiden for det, der dengang stod foran sit store gennembrud – "tone- og talefilmen", som det kaldtes for at markere, at det ikke længere var stum-

film. Herskind svarede: – Jeg tror overhovedet ikke på, at denne opfindelse har nogen fremtid, for hvem bryder sig vel om at sidde i en biograf et par timer og høre nogle personer tale engelsk, som ingen forstår et ord af. Allerede nu siges det jo, at i Amerika er folk ved at være trætte af talefilmen, og når det er

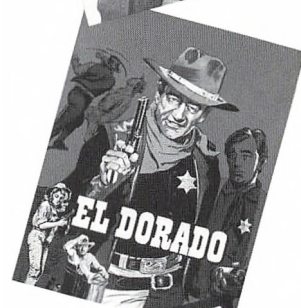

ten. Billetprisen var 25 øre for voksne og 15 øre for børn. I 1918 måtte salen da også udvides med 100 pladser og en vestibule, facaden fik en kuppelformet baldakin med indlagt lys, og efter endnu nogle år blev der hægtet en etage på ejendommen til direktørbolig. Jo, det kørte bare deruda'...

Bio omkring 1920.

Scala **BIO**

TARZAN

Jul på Falster
- i by og på land

side 77

Scala Bio
Jernbanegade
(ca. 1960).

kommet så vidt derovre, så tror jeg langt mindre på der her i Danmark.

Biografdirektørens visioner holdt som bekendt ikke, set i bakspejlets ulidelige klar-syn, selv om 1930 var absolut sidste fase, før Fy og Bi, Asta Nielsen og datidens andre stjerner fik mæle. Allerede i begyndelsen af 1930'erne begyndte jo en perlerække af danske "talende" film med Ib Schønberg, Poul Reichhardt, Lau Lauritzen junior, Marguerite Viby og mange andre. Hvem husker ikke "Barken Margrethe af Danmark", "Panserbasse", "Ud i den kolde Sne", "Odds 777" osv.? De kom til at betyde en ny æra for danske folkelige komediefilm, og den skeptiske Herskind måtte æde sine egne ord i sig kort efter, at han havde sagt dem.

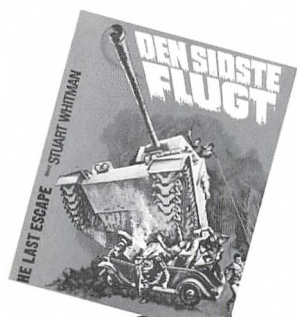
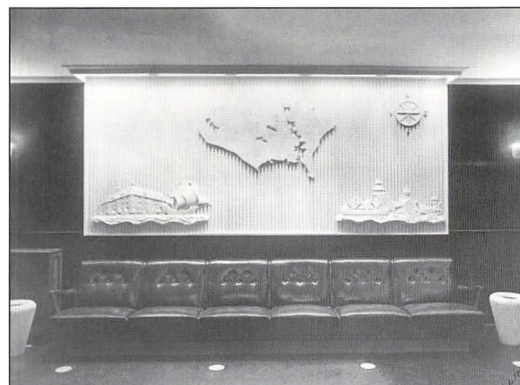
Til gengæld havde han større visioner, da de gamle biografer fra før 1. verdenskrig var slidt ned og trængte til en grundig modernisering. Herskind kom faktisk før Dabelsteen med at bygge en helt ny biograf. Det skete i 1942, da han på den hidtidige byggegrund opførte et filmpalads med plads til 500 tilskuere. I København havde man nemlig lige før 2. Verdenskrig indviet Palladium-biografen (med kinoorgel), Dagmar-biografen, Kino Palæet og flere andre, der adskilte sig fra de gamle med bl.a nye toneanlæg, bedre filmapparater, magelige stole, tæpper på gulvene og masser af udenomsplads i foyerer, cafeer etc. Det var den udvikling, der i 1942 så småt nåede til Nykøbing F., og Herskind var altså den første.

Scala Bio

Dette vovemod – midt under 2. Verdenskrig, mens Danmark var besat af tyskerne, og Europa stod i flammer – kunne A.W. Dabelsteen naturligvis ikke bare være tilskuer til. Han måtte på omgangshøjde med konkurrenten i Østergade, men han manglede en byggegrund, for den gamle biograf havde allerede bygge-lovsdispensationer til op over skorstenspipen. Der måtte altså findes et andet sted, og i 1944 bød muligheden sig.

Det engang så populære forlystelses-etablisserment "Royal Scala" med varietet "Landsbyen" var i ukyndige folks hænder gået ned om og hjem, bygningen skulle sælges, og køberen blev A.W. Dabelsteen. Sammen med sønnen, Svend Aage Dabelsteen og den tids teatertroldmand, arkitekten Holger Pind, der havde bygget talrige biografer, bl.a. Kino i Østergade, gik planlægningen i gang.

Resultatet blev – ud over det ny navn "Scala Bio" – en forevisningssal på 420 kvm (imod 150 i det gamle Bio), 568 siddepladser (mod 280 i det gamle), en smuk vestibule, komfortable stolerækker, ny teknik og alt hvad hjertet i øvrigt kunne begære af et nyt billedtempel. Indvielsen fandt sted den 2. marts 1945 i nærværelse af koryfæerne fra de store filmselskaber og alle, der kunne krybe

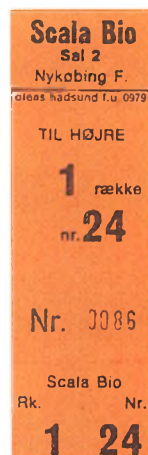
eller gå fra det lokale borgerskab med borgmesteren i spidsen, og det hele indledtes med, at katedralskolens adjunkt Henning Harmer læste en prolog, forfattet af redaktør Sigvard Mørch, som hyldede Edisons billedtrykkeri, filmens muse og dem, der havde haft modet til at tage tråden op i filmens univers. Fint sku' det være, og festligt var det -!

Efterkrigsårene

2 måneder senere sluttede krigen, og Danmark var atter frit. Set i tilbageblik forekommer det egentlig helt utroligt, at besættelsestidens materiale-mangel og alt, hvad disse år i øvrigt frembød af afsavn, gjorde det muligt at opføre to nye biografpalæer i en by som Nykøbing – endda helt på privat initiativ og uden at nogen af bygherrerne havde snabelen nede i de offentlige kasser for at få tilskud. Men det lykkedes altså, og de to biografer fik en række gode år – lige indtil fjernsynet brød igennem. Denne revolution i adfærdsmønstret bød til gengæld på nye udfordringer for biografefjerne, og i Scala Bio førte det til opdeling af den store sal i to mindre,

som i højere grad end før gjorde det “hyggeligt” at gå i biografen. Stormen blev redet af, og frem til 1991 var det “den unge” Svend Aage Dabelsteen, som efter sin far styrede skuden med sikker hånd – ene i byen, for Kino var jo forlængst lukket. Tilsammen lagde Dabelsteen’erne som nævnt 78 år af deres liv i det, der til at begynde med hed Nykøbing F. Billedteater, senere Jernbanegades Biografteater, derpå slet og ret Bio og fra 1945 Scala Bio.

For nykøbingenserne var det en appelsin i turbanen, at Svend Aage Dabelsteen i 1991 blev enig med Finn Nielsen om et generations-skifte, og de efterfølgende år har vist, at Dabelsteen valgte den rigtige efterfølger. Den ny biograf ved lystbådehavnen har fremtiden indbygget i sig. Det ville have været svært for byen at undvære den..!

Scala **THX**

Strandboulevarden 5
4800 Nykøbing F.
Telefon 5485 1000
www.scalabio-nykobing.dk

Jul på Falster
- i by og på land
side 79

Jule- og vinterhygge

Lam med bønner og pærer

Denne ret hører mere til i købstæderne og på de større gårde. Lamme-kød, gerne bov, sautes i gryde, drysset med peber og salt og tilsat vand, men ikke for meget. Ca. 20 minutter før kødet er mørt tilføjes grønne bønner af én eller anden art, og gråpærer eller andre pærer, der ikke er for saftige eller for store. De skal vaskes godt, deles på langs med kernehuset bortskåret, men med skrællen på.

Når kødet er kogt og bønner og pærer er møre, legeres suppen med æggeblommer eller den opbages med smør og mel. Kødet skæres i skiver og serveres, garneret med bønnerne og de halverede pærer, og overhældt med sovsen.

Kunstnersild

- 300 g ferske eller dybfrosne sild
- 1 dl. olie
- 1/2 dl. eddike
- 4 spsk. sukker
- 1/2 tsk. peber
- 2 dl. tomatpuré
- 1 tsk. karry
- 1 tsk. sennep

Sildene steges. De øvrige ingredienser røres sammen og hældes over sildene. Masser af hakket løg og dild kommes på inden serveringen. HUSK det skal være puré og IKKE ketchup.

Fedtkål eller husmandskål

Fedtkål hører stadig til den daglige kost i mange hjem. Det er den sædvanlige sammenkogte ret af stribet flæsk, hvidkål, og nu-tildags tillige kartofler.

Klumpegrød

Der koges en grød af bygryn og mælk, melis, lidt kanel, allehånde og godt med korender, nu rosiner. Saltet eller røget spæk skæres i små terninger, steges på panden og hældes i den færdige grød tillige med stegfedtet. I nyere tid undlader nogle kanel og kommer i stedet hakket persille i gryden. Den blev før spist med sirup til. I dag mest med smørhul i.

Bladpølse

Med det som man sædvanligvis forstår ved pølse har denne bladpølse intet at gøre. Den bestod som oftest af en grød lavet af bygryn og mælk, tilsat sukker, måske også oplødte

korender, lidt kanel og lidt farin eller melis; og denne ret faste masse blev lagt på 3-4 grønkålsblade eller hvidkålsblade, der i forvejen var kogt næsten møre og derpå lagt oven på hinanden. De svøbtes omkring en klat af grøden, der var formet som en pølse. Snor blev bundet om og kålpølserne blev kogt kort tid ved svag varme til kålen var mør. Man spiste dem med en dyppelse opbagt af en lille del af kogevandet, blandet med lidt smør og farin, eller med smeltet smør, tilsat kanel og melis.

I nyere tid har man rørt hakket persille i grødmassen, og i så fald skulle der ikke korender, sukker eller kanel i. En variant med æg rørt i grøden har også været brugt. Sovsen til bladpølser skal altid være sød.

Vandgrød med stegt flæsk

Sul og grød kombinerer man helt op til vore dage i vandgrød med stegt flæsk, og i fedtgrød. Til førstnævnte laves en vandgrød. Skiver af letsaltet eller røget flæsk steges, lægges på tallerkenen med lidt af fedtet ved, og grøden hældes over. Grøden drysses som sædvanlig med sukker og forsynes med et smørhul! Spises med kniv og gaffel, for en ske ville næppe kunne klare flæskeskiverne. Man drikker mælk til.

Julepetit fours med mandler

Følgende opskrift har vi fået fra vor franske ven. En lækkerbiskken fra Alsace.

- 500 g mel
- 250 g smør
- 250 g sukker
- 250 g hakkede mandler eller hasselnødder
- 100 g kandiseret orangeskal (købes i delikatesseforretninger)
- Revet skal af 1/2 citron
- 2 æg
- 1 æggeblomme til pensling
- 1 knivspids bagepulver
- 10 g stødt kanel

Bland det blødgjorte smør med sukker, æg, hakkede mandler/hasselnødder, orangeskal, citronskal, kanel og bagepulver. Rør det godt, og vend det med melet. (Om nødvendigt tilsættes en tredje æggeblomme). Dejen hviler køligt natten over. Rul dejen ud på bordet, og udstik små kager evt. i forskellige former. Kagerne pensles med æg og bages i ovnen ved 175 grader i ca. 10 minutter.

Din egen byder på sund og god mad efter årstidens produkter. Det giver dig en sund og god krop.

Jul på Falster

– i by og på land

er udkommet med støtte fra...

AJ Consult ApS, Østre Allé 7, Nykøbing F.
Bispekontoret, Østre Allé 2, Nykøbing F.
Bladkiosken, Gåbensevej 72 A, Nykøbing F.
Boligselskabet, Frisegade 26, Nykøbing F.
Brdr. Leitner A/S, Gedservej 158, Nykøbing F.
Carl Petersens Boghandel, Vetsergade 12, Stubbekøbing
Christensen & Dunch A/S, Ndr. Ringvej 7, Nykøbing F.
Danbolig v/ Kokholm & Frederiksen I/S, Vestergade 14c,
Stubbekøbing
Danske Bank, Langgade 13, Nykøbing F.
DSB Rejsebureau, Nygade 8, Nykøbing F.
Dæk-Ringen, Autogummicentralen, Markedsgade, Nykøbing F.
East Logistics ApS, Bastebrostræde 117, Nykøbing F.
EDC Mæglerne v. Boye Kølle, Rådhusstræde 8, Nykøbing F.
Egeskov Danmark, Bagergade 12-14, Stubbekøbing
Entreprenør Frede Vest Hansen, Præstehøjen 4, Idestrup
E. Tind Nielsen, Arkitektfirmaet ApS, Søndergade 23, Nykøbing F.
Falck Redningskorps, Kringelborg Allé 2, Nykøbing F.
Flügger farver, Store Kirkestræde 15, Nykøbing F.
Flyverhjemmeværnsdistrikt 3, Ndr. Ringvej 2, Nykøbing F.
F.O.A., Gåbensevej 116, Nykøbing F.
1899 Forsikring, g/s, Stubbekøbingvej 74, Nykøbing F.
Friis Andersen, Arkitektfirmaet A/S, Frisegade 1, Nykøbing F.
Georg Christensen A/S, Grønttorvet 5, Nykøbing F.
Garmester Aage Larsen, Englandsvej 3, Nykøbing F.
G.O. Transport & Spedition, Brogade 5, Nykøbing F.
Grønlunds Kiosk, Langgade 41, Nr. Alslev
Hardi International A/S, Herthadalsvej 10, Nr. Alslev
Horbelev Autoservice, Grønsundsvej 338, Horbelev
HydroTexaco, Markedsgade 23, Nykøbing F.
I.B. Bruun & Søn A/S, Engboulevarden 19, Nykøbing F.
Ib S. Christiansen ApS, Holmen 5, Nykøbing F.
ISS Rengøringservice, Københavnsvej 1, Nykøbing F.
Jan's Transport og Produkthandel A/S, Ankervej 9, Nykøbing F.
JH Hvidevarer, Slotsgade 24, Nykøbing F.
Jyske Bank, Jernbanegade 19, Nykøbing F.
Jysk Sengetøjslager A/S, Guldborgsundcentret, Nykøbing F.
Kuszon a/s, Frankrigsvej 7, Nykøbing F.
KøkkenGrej, Centret Kæpgårdsvej 21, Nr. Alslev
Lars Larsen's Grej Shop, Kystvej 2, Nykøbing F.
L.F. Park & Skovservice ApS, Herningvej 5A, Nykøbing F.
LN Værktøj A/S, Frankrigsvej 3, Nykøbing F.
Lolland-Falsters Familiebrug, Englandsvej 5, Nykøbing F.
Malermester Hans Ole Hansen & Datter, Østrigsvej 38, Nykøbing F.
Malermester Thorbjørn, Nørregade 30, Nykøbing F.
Malernes Fagforening & Opmålerkontor, Engboulevarden 18,
Nykøbing F.

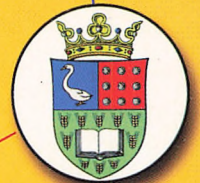
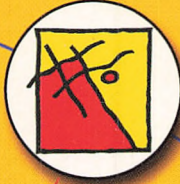
SPONSOR

Maskinværkstedet Torben Skafte ApS, Kraghave Møllevej 4-6,
Nykøbing F.
Metalcolour A/S, Agrovej 6, Nykøbing F.
Mertz A/S, Holger Brodthagensvej 6, Nykøbing F.
Meyers Kontorindretning, Kraghave Gåbensevej 45, Nykøbing F.
Milling Køkken & Bad, Brogade 12, Nykøbing F.
MT Truck A/S, Århusvej 24, Nykøbing F.
Mørch's Eftf. Begravelsesforretning, Slotsgade 33A, Nykøbing F.
Nielsen & Rønne A/S, Slotsporten 6, Nykøbing F.
Nykøbing F. Boligselskab, Slotsgade 20, Nykøbing F.
Nykøbing F. El & Eskilstrup El, Århusvej 6, Nykøbing F.
Nykøbing F. Taxa, Københavnsvej, Nykøbing F.
Nykøbing Katedralskole, Poul Martin Møllersvej 3, Nykøbing F.
Nykøbing F. Realskole, Skolegade 29, Nykøbing F.
Nøhrs Maskinfabrik, Herthadalsvej 4, Nr. Alslev
Orla Larsen Fragt og Vognmandsforretning ApS, Randersvej 10,
Nykøbing F.
Pakke-Trans v. Claus Ditlevsen, Ravnse Byvej 1, Nr. Alslev
Papir- & Kontorcentret ApS, Belgiensvej 4, Nykøbing F.
P. Hatten & Co. A/S, Energivej 7, Nykøbing F.
Philipsens Gravmonumenter v. Svend Pedersen, Alslevvej 40,
Stubbekøbing
PJ Planter, Eggertsvej 1, Nykøbing F.
PM Revision, Langgade 7, Nykøbing F.
P.P. Mester Maling v. Kim Paulsen, Langgade 45, Nr. Alslev
P.W. Wulff A/S, Træløst & Byggemarked, Kraghave Gåbensevej 2,
Nykøbing F.
Realkredit Danmark, Slotsgade 11, Nykøbing F.
Remo A/S, Skovalleen 48, Nykøbing F.
Ret & Råd, Advokaterne, Vestensborg Allé 2 A/S, Nykøbing F.
Revisionsfirmaet Lou ApS, Østergågade 5, Nykøbing F.
Skousen, Prinsholmvej, Nykøbing F.
Smedefirmaet Steen T. Hansen ApS, Lundeskolevej 1-3,
Vestergade 3, Stubbekøbing
Sparekassen Lolland, Fejøgade 1, Nykøbing F.
Teilmanns Materialhandel, Jernbanegade 28, Nykøbing F.
Troels Jørgensens Entreprise A/S, Fuglegårdsvej 6, Kettinge
Toreby Købmandshandel, Torebyvej 25, Toreby
Unibank, Slotsgade 1-3, Nykøbing F.
Vognmand Harry Petersen, Grønnemosevej 3, Stubbekøbing
Vordingborg Bank, Nr. Alslev Afd., Kæpgårdsvej 16, Nr. Alslev
Viggo Jensen Fragtmandsforretning ApS, Nykøbing F.
VVS Fyrodan, Havnegade 2, Nykøbing F.
Øernes Revision A/S, Søndergade 28, Stubbekøbing

Uddannelsesmuligheder for alle...

STORSTRØMS AMT

Vejledningshuset

viser vejen til job, uddannelse og kurser
Alle er velkomne i Vejledningshuset
Østergågade 19 - 4800 Nykøbing F.
Tlf. 54 82 81 00 - Fax 54 82 81 01
e-mail: post@vejledningshuset.dk

Social- og Sundhedsskolen

Fejøgade 1, 3., 4800 Nykøbing F.
Telefon 5485 3800 - Fax 5482 7770
E-mail: sosunyk@sosunyk.stam.dk

Design Skolen Nykøbing F

Neckelmannsgade 5, 4800 Nykøbing F.
Telefon 54 86 05 53 - Fax 54 86 05 50
www.designskolen.dk
E-mail: info@designskolen.dk

INDUSTRI- OG HÅNDVÆRKERSKOLEN

NYKØBING FALSTER
KRINGELBORG ALLÉ 7 - 4800 NYKØBING FALSTER
TLF. 54 84 77 00 - FAX 54 84 77 84
WEB: www.ihnykf.dk - E-MAIL: ihnykf@ihnykf.dk

merkur-centret

merkurs plads 1 · dk-4800 nykøbing f.
telefon 54 888 111 · telefax 54 888 188
e-mail: info@merkur-centret.dk
www.merkur-centret.dk

MultiCenter Syd

- din produktionsskole for fremtiden
Eggertsvej 2 - 4800 Nykøbing F.
Tlf. 54 85 11 55 - Fax 54 85 16 40
e-mail: kontor@multicentersyd.dk
www.multicentersyd.dk

Der findes mange
uddannelsesmuligheder
på Falster & Lolland.
Her er en bred vifte
af tilbud til dig som
ønsker at komme videre.

Kontakt os og få vejledning.

Sygeplejeskolen i Storstrøms Amt

Fjordvej 17-19, 4800 Nykøbing F., Tlf. 54 82 46 47
e-mail: nyk@sasu.dk
Parkvej 190, 4700 Næstved, Tlf. 55 75 70 00
e-mail: naes@sasu.dk
www.blivsygeplejerske.dk

Næsgaard Agerbrugsskole

Bringserevej 2 - 4850 Stubbekøbing
Tlf. 54 44 41 38
e-mail: ps@naesgaard.dk
www.naesgaard.dk

Gunslevholm Idrætsefterskole

Stubbekøbingvej 95-97 - 4840 Nørre Alslev
Tlf. 54 43 30 13 - Fax 54 43 30 54
E-mail: gi_375300@gunslevholm.dk
www.gunslevholm.dk

